

Levendige Hoenwaard

Gebiedsplan Hoenwaard 2030

Versie BBG 3 juni 2021 (geredigeerde versie 12 november 2021)

Levendige Hoenwaard

Gebiedsplan Hoenwaard 2030

Provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Waterschap Vallei en Veluwe, de gemeenten Heerde en Hattem en een vertegenwoordiging uit het gebied werken samen aan de toekomst van de Hoenwaard.

Op de internetpagina www.hoenwaard2030.nl verschijnt regelmatig nieuws over de voortgang van het project. Mocht u tussendoor vragen hebben over het gebiedsplan Hoenwaard 2030 kunt u deze mailen naar: info@hoenwaard2030.nl

Vastgesteld door BBG op 03 juni 2021 en vrijgegeven voor bestuurlijke behandeling

*Geredigeerde versie **12 november 2021***

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	10
2.	AMBITIES EN DOELEN	14
3.	GEBIEDSPLAN	20
	Overzicht gebiedsplan	20
	Toelichting thema's	21
4.	DETAILUITWERKING GEBIEDSPLAN	34
5.	PROCESVERANTWOORDING	62

BIJLAGEN

1. Huidige kenmerken Hoenwaard
2. Rivierkundige ruimte

Management samenvatting

Gebiedsplan Hoenwaard2030

AANLEIDING

De afgelopen jaren zijn er veel ontwikkelingen en projecten opgestart in en om de Hoenwaard. In 2016 is er geconstateerd dat er (te) weinig samenhang en coördinatie was tussen al deze van elkaar afhankelijke initiatieven. In 2016 is er opdracht gegeven voor het verkennen van de toekomst van Hoenwaard in gezamenlijk proces met alle betrokkenen. In 2018 heeft de bestuurlijke begeleidingsgroep (BBG) het Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard vastgesteld en het projectteam (PT) gevraagd dit uit te werken in het gebiedsplan Hoenwaard 2030 dat nu voor u ligt.

De betrokken partijen hebben ieder een eigen opgave of belang. De opgaven staan echter wel met elkaar in verband, waardoor de betrokken partijen ook afhankelijk van elkaar zijn. Door een integrale aanpak en het in samenhang ontwikkelen van de verschillende opgaven is het mogelijk om meerdere doelen tegelijk te realiseren. De sleutel ligt bij het realiseren van compensatieruimte voor de rivier (waterstandsdaling door o.a. geulen, kadeverplaatsing en maaiveldverlaging) om vervolgens andere ontwikkelingen mogelijk te maken, zoals oobos, kleinschalige bedrijvigheid of een enkele woning. Ook dragen de maatregelen bij aan diverse doelen, waaronder de Kaderrichtlijn Water.

Vanaf begin 2020 zijn in gezamenlijk proces van overheden, eigenaren, terreinbeheerders, bewoners en overige betrokkenen de opgaven en ambities verder verkend (zie hoofdstuk 5, Procesverantwoording). De ambities uit het Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard zijn verder geconcretiseerd in een overzichtskaart met maatregelen. Het gebiedsplan is te vergelijken met een verkenning en schetst de gewenste ontwikkeling van het gebied. Het toekomstperspectief is vertaald naar concrete ambities en maatregelen. In de volgende fase (de planuitwerking) wordt defintief bepaald welke maatregelen gerealiseerd gaan worden op basis van een haalbaar, maakbaar en vergunbaar ontwerp.

Het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard is uitgewerkt in een set maatregelen die een maximale bijdrage leveren aan het

Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard. Vervolgens zijn vanuit het gebiedsproces suggesties voor verbetering en aanscherping gegeven maar ook bezwaren geuit of maatregelen conflicterend dan wel technische onhaalbaar gebleken.

Om een goede afweging te kunnen maken over de inbreng uit de omgeving heeft de BBG in oktober 2020 het projectteam de opdracht gegeven twee varianten te ontwikkelen:

- Huidig plus variant: een variant die bestaat uit een set maatregelen waarvan de inschatting is dat deze eenvoudig en op redelijk korte termijn te realiseren zijn;
- Midden variant: een variant waarbij de complete set aan maatregelen zoveel mogelijk is geoptimaliseerd en waarbij eventuele negatieve effecten van maatregelen zoveel mogelijk weggenomen zijn.

De BBG heeft begin 2021 het projectteam de opdracht gegeven de Midden variant uit te werken. Deze variant blijft zo dicht mogelijk bij de doelstelling van de Levendige Hoenwaard. In de periode februari 2021 tot en met mei 2021 is deze variant verder uitgewerkt in het gebiedsplan Hoenwaard 2030.

INHOUD GEBIEDSPAN

Het gebiedsplan voldoet aan én is een zo compleet mogelijke vertaling van het Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard, waarbij rekening is gehouden met de inbreng uit het participatieproces. Het gebiedsplan bevat een integraal samenspel van maatregelen, waar de verschillende doelen, wensen en belangen in balans zijn gebracht.

Er zijn acht doelen gesteld: karakteristiek cultuurlandschap als inspiratiebron, toekomstperspectief voor de landbouw, levendig voor water, levendig voor natuur, waterbeheer in de uiterwaarden, beleid en recreatie, levendig voor bewoners en ondernemers en rivierkundige ruimte (zie hoofdstuk 2, ambities en doelen). Deze ambities zijn uitgewerkt in vijf deelgebieden: (1) de Noordkop, (2) de Homoet, (3) de Weteringzone, (4) het Kloosterbos & de Belt en (5) 't Oever (zie overzichtskaart). Op de volgende pagina is het gebiedsplan weergegeven.

De rapportage van het gebiedsplan start met een overzichtskaart met deelgebieden en maatregelen (zie hoofdstuk 1, inleiding). Daarna volgt een toelichting op de ambities en doelen en worden deze verder uitgewerkt in subdoelen (zie hoofdstuk 2, ambities en doelen). Vervolgens wordt het gebiedsplan op hoofdlijnen per thema toegelicht. (zie hoofdstuk 3, gebiedsplan Hoenwaard 2030). Daarna wordt er per deelgebied ingezoomd en op de daar voorgestelde maatregelen om de gestelde ambities en doelen te halen (zie hoofdstuk 4, gebiedsplan Hoenwaard 2030).

DRAAGVLAK

Het afgelopen anderhalf jaar is in bijeenkomsten van de werkgroep en thema-ateliers de Levendige Hoenwaard uitgewerkt met de leden van de werkgroep. Tijdens deze sessies is door de leden van de werkgroep uit het gebied aangegeven dat sommige maatregelen een grote impact hebben op het landschap, de cultuurhistorie, landbouw en de weidevogels. Tijdens de verschillende inloopmomenten is door diverse mensen dezelfde terugkoppeling gegeven. Daarnaast is duidelijk naar voren gekomen dat de bewoners veel waarde hechten aan de Hoenwaard als uitloopgebied. Ook waren er veel positieve reacties op de versterking van de natuurwaarden binnen de plannen. Sommigen willen (nog) meer ruimte voor recreatie, natuur (ooibossen) en of water.

Het Hoenwaard 2030 proces is vanaf het begin van de verkenning in de 'geest van de Omgevingswet' aangepakt en is daarmee een voorloper. In het gebiedsplan is gezocht naar oplossingen waardoor de combinatie van maatregelen zo veel mogelijk aansluit bij de verschillende doelen en wensen. Ook zijn suggesties voor verbetering en enkele nieuwe ideeën meegenomen. Dit rapport eindigt met een procesverantwoording (zie hoofdstuk 5, procesverantwoording).

AANDACHTSPUNTEN

Belangrijke aandachtspunten bij de tot standkoming van het gebiedsplan zijn:

- G5 is voorsnog meegenomen ten behoeve van eventuele benodigde rivierkundige ruimte. Hiervoor is een kortere variant ontwikkeld, waardoor minder huiskavels worden doorsneden.

- Een deel van de ooibossen zijn meegenomen, waarbij meer afstand is tussen de ooibossen en de gronden waar ingezet is op weidevogelbeheer. Ook is met de positie van het oobos rekening gehouden met waardevolle doorzichten.
- De ligging van de oostkade is geoptimaliseerd door dichter bij de huidige ligging te blijven en beter aan te sluiten bij het huidige tracé. Deze optimalisatie bevat een versterkte en goed beheerbare kade met daarbij een natuurvriendelijke (KRW) oever. Meerdere doelen worden bereikt; een KRW-oever, rivierkundige ruimte en een robuuste kade. Optioneel is een inrichting waarbij de kade in agrarisch gebruik komt. Dit levert in gebruik extra agrarische mogelijkheden.
- De af te waarden westkade is zo geoptimaliseerd dat het Opbroek wordt ingericht voor diverse natuurdoelen (GNN, KRW en N2000). In het bijzonder is aandacht voor het behoud en de versterking van de aanwezige Kievitsbloemhooilanden.
- Het gebiedsplan is rivierkundig doorgerekend. Het totaal aan maatregelen komt ongeveer neutraal uit, waarbij ook ontwikkelruimte is opgenomen. De rivierkundige speelruimte is beperkt. Bij de vervolgfase blijft het waarborgen van voldoende rivierkundige ruimte in relatie tot de te behalen doelen een aandachtspunt.

VERVOLG

Met het vaststellen van het gebiedsplan start de de kwartiermakersfase ter voorbereiding op de planuitwerkingfase. In de kwartiermakersfase wordt een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst (SOK) en een plan van aanpak voor de planuitwerkingsfase opgesteld. Ook is gestart met het opstellen van het grondstrategieplan en worden in deze fase de aanbestedingsdocumenten gereed gemaakt. De verwachting is dat de planuitwerkingsfase (PU) in het derde kwartaal van 2022 van start zal gaan. In de PU worden de in het gebiedsplan overeengekomen maatregelen per locatie concreet maatvast uitgewerkt tot aan een definitief ontwerp (DO). Na de planuitwerking start de realisatiefase met als doel om in 2027 de maatregelen gerealiseerd te hebben.

GEBIEDSPAN OVERZICHTSKAART

TOELICHTING

KADE K1	V	Inclusief KRW-oever, verschuiving van 10-15 m
KADE K2	V	Beheerpad aan beide kanten, verschuiving van x m
KADE K3 /K4	X	Te veel invloed op cultuurhistorie + landbouwgrond
KADE K5	V	Verlaging naar 1.70 m+NAP (optie incl. KRW-oever)
KADE K6	V	Lengte en invloed op bevaarbaarheid nader te bepalen
KADE K7	X	Optie buiten plangebied, haalbaarheid en effect n.t.b.
GEUL G1	V	Eenzijdige aantakking aan Apeldoorns kanaal
GEUL G2	V	Lengte, talud en zijde (oost/west of afwisseling) n.t.b.
GEUL G3	V	Midden variant, n.t.b.
GEUL G4	V	Geul Marlerwaarden
GEUL G5	V	Korte of lange geul, n.t.b.
GNN N1	V	In te richten volgens GNN en KRW doelen
GNN N2 T/M N5	V	Hoog ecologisch rendement + meekoppelkansen
OOIBOS O2 T/M O6	V	Enkel 50% van doelstelling i.v.m. weidevogelgebied
VERLAGING V1	X	Te veel invloed op landschap en cultuurhistorie
VERLAGING V2 / V3	-	Locatie n.t.b., indien nodig voor rivierkundige ruimte
VERLAGING V4	V	Optie verlaging noordkop, combineren met recreatie
RECREATIE R1 T/M R5	V	Kwalitatieve versterking recreatieve voorzieningen
ONTWIKKELRUIMTE	V	Restruimte afstemmen vraag en aanbod

V= OPGENOMEN   X= AFGEVALLEN   - = RESERVERING, LOCATIE N.T.B.

Het gebiedsplan is tot stand gekomen in een samenwerking met Waterschap Vallei en Veluwe, Rijkswaterstaat, Provincie Gelderland, de gemeente Hattum en Heerde en eigenaren en bewoners uit de Hoenwaard. De betrokken partijen hebben ieder een eigen opgave of belang maar door samen te werken wordt meerwaarde gecreëerd. Het gebiedsplan bevat voor ieder wat wils. Juist door een integrale aanpak en het in samenhang ontwikkelen van de verschillende opgaven, is het mogelijk om meerdere doelen tegelijk te realiseren.

AANLEIDING

De afgelopen jaren zijn er veel ontwikkelingen en projecten opgestart in en om de Hoenwaard op het gebied van landbouw, watersysteem, recreatie en natuurontwikkeling. In 2016 is er geconstateerd dat er (te) weinig samenhang en coördinatie was tussen al deze initiatieven. Dit terwijl de opgaven nauw samenhangen en deels afhankelijk van elkaar zijn. Door de betrokken overheden is daarom besloten een gezamenlijk proces te starten met eigenaren, gebruikers en overheden om meerwaarde en efficiëntie te creëren. Dit proces is gestart met het verkennen van de toekomst van de Hoenwaard.

De verkenning had als doel een integraal, breed gedragen en samenhangend toekomstperspectief voor de Hoenwaard vast te stellen. Het resultaat is een toekomstperspectief en dient als basis om goed afgewogen besluiten te kunnen nemen over te maken keuzes en investeringen. Op 6 december 2018 heeft de bestuurlijke begeleidingsgroep (BBG) het resultaat van deze verkenning, het Toekomstperspectief 'de Levendige Hoenwaard', omarmd en vrijgegeven voor besluitvorming. Alle besturen van betrokken partners hebben in 2019 ingestemd met het toekomstperspectief en de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) om het voorliggende gebiedsplan op te stellen. Begin 2020 is gestart met de uitwerking van het gebiedsplan. Het gebiedsplan vormt de basis voor de daaropvolgende planuitwerkingsfase en de uiteindelijke realisatiefase.

DOEL

Doel van de planvormingsfase is om het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard uit te werken in een meer concreet gebiedsplan inclusief uitvoeringsstrategie op basis waarvan de planuitwerking kan worden gestart. In het gebiedsplan zijn de in het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard benoemde ambities uitgewerkt. De verschillende opgaven zijn met elkaar te verbinden om daarmee meerwaarde te

creëren voor zoveel mogelijk betrokken partijen. Deze fase werkt toe naar een vastgesteld en onderschreven gebiedsplan.

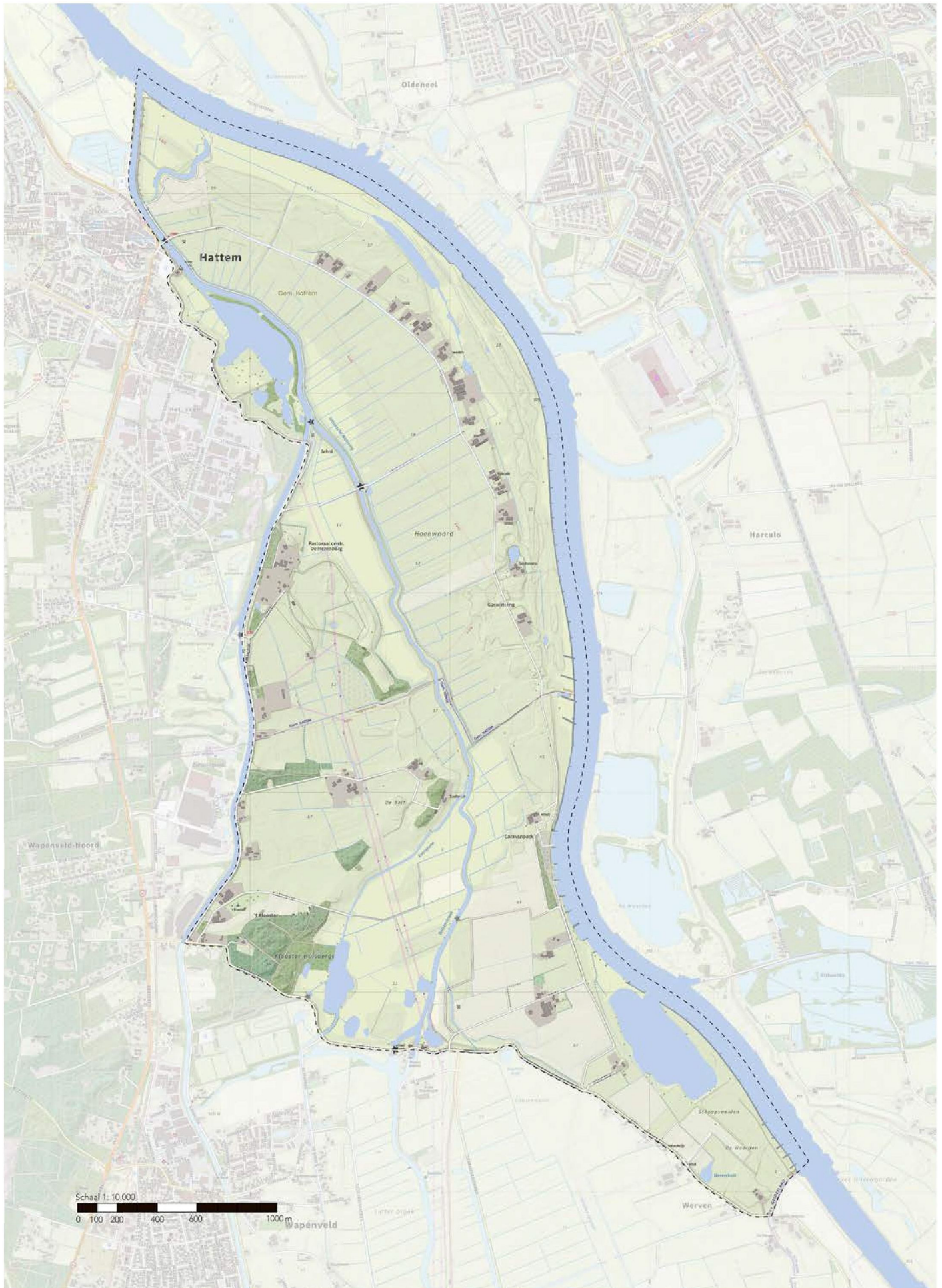
HET GEBIEDSPAN

Vanaf begin 2020 is samen met betrokken overheden, terreinbeheerders, ondernemers en bewoners gewerkt aan het gebiedsplan. Dit is gedaan in een aantal thematische ateliers, de bijeenkomsten van de werkgroep en gesprekken met betrokkenen. Ook heeft de participatie bijgedragen aan het verder aanscherpen van de verschillende onderdelen van het plan. Dit heeft geleid tot suggesties voor verbetering en aanscherping van het plan.

In de bestuurlijke begeleidingsgroep (BBG) van 22 oktober 2020 is besloten een extra tussenstap te zetten om de consequenties van de te maken keuzes inzichtelijk te maken. Daarvoor zijn twee varianten uitgewerkt, de huidig-plus en midden variant. De huidig-plus variant bestaat uit een set maatregelen waarvan de inschatting is dat deze eenvoudig en op korte termijn te realiseren zijn. In de midden variant is deze set maatregelen zoveel mogelijk geoptimaliseerd, waarbij eventuele negatieve effecten van maatregelen zoveel mogelijk weggenomen zijn. In een extra bestuurlijke begeleidingsgroep hebben de bestuurders akkoord gegeven voor het uitwerken van de midden variant tot het uiteindelijke gebiedsplan. Deze variant blijft zo dicht mogelijk bij de doelstelling van de Levendige Hoenwaard.

In de bestuurlijke begeleidingsgroep in januari 2021 is de midden-variant opgenomen in het voorliggende gebiedsplan. In de periode februari 2021 tot en met mei 2021 is deze variant verder uitgewerkt in het voorliggende gebiedsplan Hoenwaard 2030. In de bestuurlijke begeleidingsgroep van 3 juni 2021 is het gebiedsplan vastgesteld. Het vaststellen van het gebiedsplan is een belangrijke stap om de planuitwerking te kunnen starten.

Overzicht plangebied

SCOPE

De scope van de opdracht is vastgelegd in het plan van aanpak van fase 3 (d.d. 9 mei 2019). De scope van het gebiedsplan is gelijk aan de plangrens van de Verkenning Hoenwaard 2030. In het plan van aanpak zijn de opgaven, opbrengsten en belangen opgenomen. In hoofdstuk 2 van dit gebiedsplan is dit verder uitgewerkt. Ten opzichte van het plan van aanpak, zijn er enkele belangrijke ontwikkelingen:

- In de bestuurlijke begeleidingsgroep van juni 2020 is gevraagd ook nieuwe kansen ten noorden van het plangebied rivierkundig te onderzoeken. Dit is meegenomen in de onderzoeken. De conclusies zijn opgenomen en voornamelijk is het advies de maatregelen niet verder mee te nemen in het gebiedsplan.
- In de begeleidingsgroep van juni 2020 is besloten de aanpak voor de grondstrategie op te starten. In oktober 2020 is dat bevestigd en is mandaat gegeven om te starten met de eerste gesprekken. Onder regie van de projectgroep is vanaf begin 2021 een verkenners in het gebied aan de slag gegaan. De provincie is de opdrachtgever voor de grondstrategie. Om slagvaardig te kunnen zijn, zal de provincie pro-actief grond aankopen die beschikbaar is en voor-investeren op gronden die beschikbaar komen. Gedurende het proces zal bekeken worden welke grond daadwerkelijk gebruikt gaat worden of weer op de markt wordt aangeboden. Achteraf zal worden verrekend op basis van doelbereik, d.w.z. waarvoor welke grond gebruikt is en welke organisatie de grond dient te kopen van de provincie.

Tijdens het opstellen van het gebiedsplan zijn de raakvlakken met andere projecten in de directe omgeving van de Hoenwaard meegenomen. Dit geldt onder andere voor het project de IJsseldijken.

RESULTAAT

Het beoogde eindresultaat het uitwerken van het Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard in een vastgesteld Gebiedsplan. Het resultaat bestaat uit een overzichtskaart van de beoogde inrichting en maatregelen. Het gaat daarbij om:

- Het vastleggen van de locaties van de verschillende maatregelen met hun onderlinge relatie;
- De functie en de voorwaarden behorende bij de inrichtingsmaatregelen;
- Inzicht in het ruimtebeslag en de belangrijkste consequenties voor de huidige functies;
- Effecten op de rivier en ontwikkelruimte;
- Inzicht in de haalbaarheid op hoofdlijnen.

STAP NAAR BESLUITVORMING

Het gebiedsplan en de daaraan gekoppelde uitvoeringsstrategie moeten worden vastgesteld in een te nemen bestuurlijk besluit. De besluitvorming van het gebiedsplan is getrapt. De bestuurlijke begeleidingsgroep (BBG) vormt in de te nemen bestuurlijke beslissingen het voorportaal. De BBG bereidt besluitvorming voor binnen de eigen organisaties maar heeft geen formele status om besluiten te nemen. Vervolgens wordt het gebiedsplan aan de betrokken dagelijkse en mogelijk algemene besturen (DBs en ABs) van de betrokken overheden voorgelegd. De besturen van de betrokken organisaties dienen elk in te stemmen met het gebiedsplan. Op 3 juni 2021 heeft de BGG het gebiedsplan vastgesteld en vrijgegeven voor de bestuurlijke behandeling bij de betrokken overheden. Ook is akkoord gegeven op het vervolg van het project in de vorm van een kwartiermakersfase.

VERVOLG

Na het vaststellen van het gebiedsplan start de tussenfase ofwel kwartiermakersfase. De kwartiermakersfase vormt de overgang tussen de planvorming (het gebiedsplan) en de planuitwerking. In de kwartiermakersfase wordt de planuitwerking voorbereid, o.a. door het opstellen van een nieuwe Samenwerkingsovereenkomst (SOK), een Plan van Aanpak voor de planuitwerking en klaarzetten van aanbestedingsdocumenten.

In de daaropvolgende planuitwerkingsfase worden de verschillende (deel)projecten technisch uitgewerkt voor de uiteindelijke realisatie. Bijvoorbeeld het bepalen van de exacte maatvoering en detaillering van maatregelen, concrete afspraken met grondeigenaren en beheerafspraken vallen onder deze fase. Dat betekent ook dat in deze fase de ruimtelijke bestemming geregeld moet worden en dat er vergunningen aangevraagd gaan worden. Dit is ook het moment dat bezwaar en beroep op de verschillende onderdelen van het plan mogelijk is.

LEESWIJZER

Het gebiedsplan begint met een overzicht van de vooraf gestelde doelen en ambities.

In hoofdstuk 3, Gebiedsplan Hoenwaard 2030, is een toelichting op het gebiedsplan op integraal en thematisch niveau te vinden. In dit hoofdstuk wordt niet alleen duidelijk hoe de toekomst van de Hoenwaard er op hoofdlijnen uit kan komen te zien, maar ook wat dit betekent voor de verschillende thematische uitwerkingen. Daarnaast is er ook een overzicht te vinden van de inhoudelijke aandachtspunten die uit het participatieproces naar voren zijn gekomen, en hoe hier vervolgens mee om is gegaan.

In hoofdstuk 4, Detailuitwerking, wordt ingezoomd op de verschillende deelgebieden die in de uitwerking te onderscheiden zijn. Hier wordt per maatregel gekeken naar de gedetailleerdere en technische uitwerking, voor zover dit nu al bekend is.

Hoofdstuk 5, Procesverantwoording, geeft een overzicht van de gebiedsgerichte benadering die in dit gebiedsproces is toegepast, de manier waarop verschillende partijen betrokken zijn bij het proces, en een doorkijk naar de gebiedsgerichte benadering in het vervolg van het proces.

Stappen proces Hoenwaard2030

2

AMBITIES EN DOELEN

'Als je niet weet waar je heen gaat eindig je waarschijnlijk ergens anders.'

Vanaf het begin van het proces Levendige Hoenwaard hebben de verschillende partijen hun ambities en doelen met elkaar gedeeld en aangescherpt. In dit hoofdstuk zijn alle overeengekomen ambities en doelen weergegeven: karakteristiek cultuurlandschap als inspiratiebron, toekomstperspectief voor de landbouw, levendig voor water, levendig voor natuur, waterbeheer in uiterwaarden, beleid en recreatie, levendig voor bewoners en ondernemers en rivierkundige ruimte. Gedurende het opstellen van het gebiedsplan zijn de ambities en doelen aangescherpt in de vorm van concrete maatregelen. Het gebiedsplan laat het resultaat van dit proces zien.

KARAKTERISTIEK CULTUURLANDSCHAP ALS INSPIRATIEBRON

BEHOUD EN VERSTERKING

De Hoenwaard is van grote cultuurhistorische waarde en kent een bijzondere historie. Dit karakteristieke landschap met zijn geschiedenis is het waard om te behouden en te versterken, daarom staat het karakteristieke cultuurlandschap centraal bij de toekomstige ontwikkeling. De Hoenwaard is een ecologische schakel tussen de Veluwe en de IJssel en een unieke plek langs de Sallandse IJssel. Het is een belangrijk uitloopgebied voor de kernen Hattem en Heerde. De opgave is het gebied ontwikkelen als aantrekkelijk en toegankelijk gebied, met oog voor bestaande functies.

TOEKOMSTPERSPECTIEF VOOR DE LANDBOUW

TOEKOMST PERSPECTIEF

De Hoenwaard staat door de ligging in de uiterwaarden (o.a. Natura2000) al jaren op slot; er zijn geen ontwikkelmogelijkheden voor bewoners en (agrarische) ondernemers in het gebied. Dit zorgt voor een stilstand en achteruitgang van het ondernemerschap en de leefbaarheid van het gebied. Met de keuze om de Hoenwaard te behouden als karakteristiek cultuurlandschap is het van belang dit gebied ook ontwikkelperspectief te bieden. Dit kan alleen als er (enige) ruimte ontstaat om te kunnen ontwikkelen. Vanwege de ligging in de uiterwaarden gelden in dit gebied strikte voorwaarden voor zowel riviergebonden als niet-riviergebonden functies. In de toekomst van de Hoenwaard is er een balans tussen ontwikkelruimte en benodigde (rivier)compensatie.

LEVENDIG VOOR NATUUR - NATUUROPGAVEN

**50 HA
OOIBOS**

Voor de provincie Gelderland is het belangrijk dat in het gebiedsplan duidelijk wordt in welke gebieden de opgaven uit het Natura2000 beheerplan Rijntakken voor hardhoutooibos tot stand komen. De Hoenwaard is een van de weinige plekken langs de IJssel die geschikt is voor deze vegetatie. In de Levendige Hoenwaard zijn zoeklocaties voor ooibos opgenomen, waarvan circa 27 van de 50 hectare hardhoutooibos. Daarbij is het belangrijk dat de ooiboslocaties zoveel mogelijk aaneengesloten zijn of gekoppeld worden aan bestaande boscomplexen.

**100 HA
GNN**

Daarnaast ligt de Hoenwaard ook in het Gelders Natuur Netwerk (GNN). Met het uitvoeringsprogramma voor de Hattemerpoort is een deel van deze opgaven gerealiseerd. Het gebiedsplan voor de Hoenwaard moet aangeven waar de overige opgaven voor het GNN (circa 100 ha) komen, waaronder 3 hectare Kievitsbloemhooiland.

**BEHEER
WEIDEVOGELS**

In de Hoenwaard ligt ook een weidevogelgebied dat is aangeduid in de provinciale Omgevingsvisie. Lokale agrariërs en particulieren zetten zich met financiële ondersteuning van de provincie in voor het behoud en de versterking van weidevogels. De leefgebieden worden met kunstmatige middelen nat(ter) gehouden. De initiatiefnemers zetten zich ook in voor een (versterking van de) verbinding met het weidevogelgebied in het dichtbijgelegen Wapenvelderbroek. Belangrijke knelpunten voor succesvolle weidevogelgebieden zijn opgaande elementen. Deze elementen kunnen dienst doen als uitzichtpunt dan wel schuilplaats voor predatoren zoals roofvogels, marters etc. Hoe groter en robuuster een weidevogelgebied is, des te minder het versturende effect van enkele van opgaande elementen. Vanuit de provincie is het van belang om te komen tot een robuuster en meer natuurlijk beheerd gebied voor weidevogels.

**NATUUR
INCLUSIEVE
LANDBOUW**

Aanvullend op deze opgaven streeft de provincie Gelderland ook naar meer natuur inclusieve landbouw (NIL). De Hoenwaard lijkt bij uitstek een gebied dat voor natuur inclusieve landbouw in aanmerking komt. Door het stimuleren en faciliteren van de transitie naar natuurinclusieve landbouw draagt tevens bij aan het vergroten van de biodiversiteit in dit gebied.

LEVENDIG VOOR WATER - KADERRICHTLIJN WATER

WATER KWALITEIT VERBETEREN

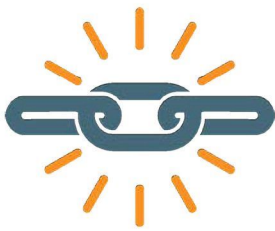
Het toekomstperspectief van de Levendige Hoenwaard geeft kansen voor het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit. Dit is een van de doelstellingen van de Kader Richtlijn Water (KRW). Een belangrijk onderdeel van KRW is het realiseren van stromend water. De rivier heeft vanwege waterveiligheid en scheepvaart steeds minder ruimte gekregen buiten de oevers van de hoofdgeul. Het terugbrengen van dynamiek tussen de hoofdgeul en de uiterwaarden is belangrijk. Door het aanleggen van meestromende geulen hebben vissen plek om te paaien of om op te groeien. Het is echter moeilijk om meestromende geulen te realiseren, omdat deze vaak niet verenigbaar zijn met andere belangen. In de Hoenwaard doet de kans zich voor om geulen te realiseren en het gebied is hier uitermate geschikt voor. De beperkte fluctuatie in waterstand maakt het mogelijk om ondiepe meestromende geulen te ontwerpen. Daarnaast is er raakvlak met het onderzoek van Rijkswaterstaat naar de mogelijkheden voor natuurvriendelijke oevers aan de IJssel. Deze maatregel zit niet in het gebiedsplan aangezien het een maatregel dicht op het zomerbed is waarvan RWS zelf de realisatie op zich neemt.

Het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard heeft opgebracht dat er KRW-maatregelen mogelijk zijn: een verlaagde uiterwaard, een strang, minstens 2 meestromende nevengeulen en natuurvriendelijke oevers (langs de Veluwe Wetering). De geul door de Anskolk is een wens vanuit KRW. Afhankelijk van de medewerking van de grondeigenaren kan deze wens gerealiseerd worden. De eindtermijn voor realisatie van de KRW-maatregelen is eind 2027. In de tabel hieronder zijn de opgaven en kansen vertaald naar specifieke maatregelen.

KRW opgaven en kansen			
Maatregel	Doelbereik	Maatregel	Doelbereik
'Uiterwaardverlaging' door verwijdering zomerkade	20 ha	Meestromende geul Marlerwaarden	1 km
Strang naar 't Kleine Veer	500 m	Natuurvriendelijke oever/ beekoptimalisatie Veluwe Wetering	ca. 2 km
Strang/Nevengeul Anskolk	1000 m		
Meestromende nevengeul	4,5 km		

WATERBEHEER IN DE UITERWAARD

**Robuuste en
toekomstbestendige
kade**

De kades en het gemaal zijn technisch afgeschreven en door de huidige staat zijn de kades niet goed te beheren. Het waterschap wil een integraal plan voor de Hoenwaard, op basis waarvan toekomstige besluiten over de investering van de kades en het gemaal gemaakt kunnen worden. Het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard heeft richting gegeven aan de wijze waarop de beide kades en het gemaal opgepakt gaan worden. Zo zal een deel van de westelijke kade (1,5 km) vervallen. De oostelijke kade (ruim 3 km) dient verbeterd te worden en deels verlegd en het gemaal wordt gereviseerd of vervangen. Het waterschap wil dat investeringen van het waterschap passen bij de door gebiedspartners gewenste ontwikkelingen in het gebied en zet zich in om opgave van de gebiedspartners mede mogelijk te maken. De maximale omvang van de investering en het moment waarop de investering gepleegd gaat worden komt nagenoeg overeen met het 'solo' realiseren van de opgaven van het waterschap (dit is ook een randvoorwaarde).

BELEID EN RECREATIEVE FUNCTIES

**TOEPASSING
BELEID**

Voor de gemeenten is de complexiteit van geldende regelgeving in dit uiterwaardengebied een zorg. De beperkingen maken dat er zeer beperkt ruimte is voor ontwikkelingen van ondernemers en bewoners. Het gebiedsplan geeft helderheid over wat wel en niet mogelijk is en bevat duidelijke afspraken over de procedures en besluitvorming rondom initiatieven en projecten die de gemeente zelf wil initiëren.

**RECREATIEVE
KWALITEIT
VERBETEREN**

HetdoelvangemeentesHeerdeenHattermisdatbepaaldebeleidsregelsvoor het buitengebied van de gemeentes ook in het (uiterwaarden) plangebied van de Hoenwaard gelden. Een voorbeeld is de rood-voor-rood regeling. Naast ontwikkelruimte bestaat de wens om de recreatieve kwaliteit van de Hoenwaard te versterken. Ook de provincie Gelderland zet graag in op de versterking van de provinciale recreatieve structuur. Wanneer dit kan in combinatie met een goed natuurbeheer is dat winst voor het gebied. Dit kan gaan om nieuwe routes, maar ook om versterking van (bestaande) locaties.

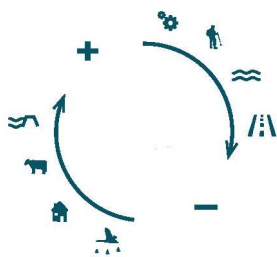
LEVENDIG VOOR BEWONERS EN ONDERNEMERS

ONTWIKKEL RUIMTE

De ontwikkeling van de Hoenwaard staat grotendeels op slot door regelgeving voor natuur en de Beleidslijn Grote Rivieren (BGH). Hierdoor is er beperkt ontwikkelruimte en daarmee toekomstperspectief voor bewoners en ondernemers in het gebied. Er is behoefte om kleinschalige ontwikkeling mogelijk te maken, zodat het gebied levendig en vitaal blijft. Om ontwikkelruimte mogelijk te maken is rivierkundige ruimte nodig. Daarmee is de opgave voor waterstandverlaging gewenst vanuit gemeenten, bewoners en ondernemers in het gebied.

RIVIERKUNDIGE RUIMTE

Rivierkundige ruimte

Rijkswaterstaat is de beheerder van de grote rivieren in Nederland en zorgt dat de Beleidslijn Grote Rivieren goed wordt toegepast, zodat Nederland ook in de toekomst veilig blijft. Het gebiedsproces gaat op een vernieuwende wijze om met deze beleidslijn. De wettelijke eisen en de kaders worden aan de voorkant meegegeven in plaats van dat daar achteraf op getoetst wordt.

Het karakteristieke landschap van de Hoenwaard bestaat uit een samenspel van landbouwfuncties, natuur en water en recreatief medegebruik. Om voldoende ruimte te bieden aan alle functies, inclusief de nodige ontwikkelruimte, is het noodzakelijk om gezamenlijk te komen tot een evenwicht tussen de verschillende functies in een samenhangend en integraal plan. Een belangrijk onderdeel daarbij is het realiseren van voldoende waterstand verlagende maatregelen. Deze maatregelen zijn nodig om waterstand verhogende effecten van andere maatregel te compenseren. Hierbij valt te denken aan het realiseren van bos, aan vegetatie met een hogere weerstand voor het stromende water dan dat er in de vegetatielegger staat, aan het verbeteren van een zomerkade (waar de vorm en ligging verandert), enzovoort. Daarnaast ligt er een wens om ontwikkelingen in het gebied mogelijk te maken. Indien er sprake is van niet-riviergebonden functies, zoals benoemd in de Beleidslijn grote rivieren, dan vraagt het toelaten van zo'n ontwikkeling tenminste om 'per saldo meer ruimte voor de rivier'.

GEBIEDSPLAN HOENWAARD 2030

Het motto van het toekomstperspectief is 'Levendige Hoenwaard'
Levendig voor de ondernemers, door toekomstperspectief
Levendig voor de natuur, meer biodiversiteit
Levendig voor de bewoners, omdat er meer te beleven is
Levendig voor het water, dat op plekken meer ruimte krijgt

TOELICHTING

Het gebiedsplan is een zo compleet mogelijke vertaling van het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard. Een stip op de horizon waar op verschillende manieren naar toe gewerkt kan worden. Het gebiedsplan blijft zo dicht mogelijk bij de doelstelling van de Levendige Hoenwaard. Het gebiedsplan is een samenspel van maatregelen, waarbij de som der delen meer oplevert dan een maatregel alleen. De (combinatie van) maatregelen waarbij meerderde doelen tegelijk bereikt kunnen worden, zijn meegenomen. De maatregelen waarvoor grote bezwaren zijn ingebracht, zijn niet opgenomen of hebben in een geoptimaliseerde vorm een plek gekregen.

In het gebiedsplan is een balans gezocht tussen de verschillende doelen uit Levendige Hoenwaard. Allereerst blijft er ruimte voor een aantal landbouwbedrijven die zich richten op een combinatie van landbouw en natuurbeheer. Voor het behoud van deze agrarische bedrijven wordt het watersysteem van de Hoenwaard aangepast door het gemaal aan te pakken en de oostkade van de Veluwe wetering te versterken. Naast een duurzame ontwikkeling van overblijvende landbouwbedrijven, wordt ingezet op behalen van natuurdoelen. Zo worden vrijwel alle potentiële ooibos-locaties gerealiseerd en invulling gegeven aan agrarisch natuurbeheer. Ook het Opbroek wordt hierbij actief omgevormd om de gewenste KRW-doelen en natuurdoeltypen te behalen. De westkade zal hiervoor verlaagd worden naar circa 1.70 m +NAP en verliest de functie van zomerkade.

Langs de oostzijde van de Veluwe Wetering wordt een natuurvriendelijke oever aangelegd. Hierdoor zal de oostkade wat moeten verschuiven, bij de herinrichting zal aandacht zijn voor de cultuurhistorische waarden. Voor de KRW worden de geulen G1, G2, G4 meegenomen. Ook wordt G3 gerealiseerd om de Veluwe Wetering tweezijdig aan de IJssel aan te takken.

Agrarische bedrijven die willen stoppen of omvormen naar een andere functie worden gefaciliteerd. De ontwikkelruimte die door eerder genoemde maatregelen ontstaat wordt gebruikt om de erven van stoppende agrariërs actief om te vormen naar woonfunctie. De bestaande bedrijfswoningen worden hierbij zo veel mogelijk behouden om het cultuurhistorische karakter van het agrarische woonlint van de Homoet te respecteren. Gronden die vrijkomen worden hierbij verdeeld over de overgebleven agrarische bedrijven. De agrariërs die hun bedrijfsvoering voortzetten worden de beheerders van de robuuste uiterwaard. Zij hebben hiermee een ontwikkelperspectief, maar zullen hun bedrijfsvoering wel aan moeten passen op de robuuste uiterwaard met meer agrarisch natuurbeheer. De overige beschikbare ontwikkelruimte kan gebruikt worden voor recreatieve grondgebonden gebouwen of woonfuncties. Voor de ontwikkelruimte zijn verschillende maatregelen nodig, waaronder aanpassingen aan kades, geulen en maaiveldverlagingen. De maatregelen met het grootste effect op de waterstands daling zijn K1, K2, K5, K6, G4 en G5.

De nadere invulling en realisatie van de maatregelen in de planuitwerking en planrealisatie blijft gebeuren in samenspraak met het gebied.

Na een toelichting op de aandachtspunten vanuit participatie worden op de volgende pagina's de maatregelen per deelgebied en per thema toegelicht.

OVERZICHTSKAART

* De locaties aangegeven op de kaart zijn ter illustratie en onder voorbehoud.
De komende tijd zal er verdere optimalisatie plaatsvinden.

AANDACHTSPUNTEN VANUIT PARTICIPATIE

Gedurende het proces van Hoenwaard 2030 is de omgeving op verschillende manieren betrokken geweest. Op welke manieren dit heeft plaats gevonden is te lezen in hoofdstuk 5, Procesverantwoording. In deze paragraaf wordt ingegaan op de aandachtspunten die vanuit de omgeving zijn meegegeven voor de uitwerking van de plannen en hoe dit vervolgens een plek heeft gekregen binnen het gebiedsplan.

DE KADE

In de loop van het proces zijn er veel zorgen geuit over de ligging van en mogelijke aanpassingen aan de kade. In de eerste kaart met mogelijkheden stonden naast de verschuiving van de kade ook twee kadeafsnijdingen aangegeven. De omgeving heeft duidelijk aangegeven dat de afsnijdingen het karakter van de kade dermate aan zouden tasten dat dit niet gewenst is. Ook vanuit cultuurhistorisch oogpunt werden deze aanpassingen afgeraden. Daarnaast namen deze maatregelen veel agrarische gronden in beslag, hetgeen een negatieve invloed zou hebben op het agrarisch perspectief. Ondanks dat deze maatregelen veel waterstands daling zouden opleveren is er op gronden van bovenstaande argumenten gekozen om de maatregelen niet op te nemen in het gebiedsplan.

Wat betreft de verschuiving van de kade zijn er zorgen geuit over het ruimtebeslag ten opzichte van agrarische gronden en de mate waarin de ondergrond geschikt is om de kade toekomst bestendig op te bouwen. In eerste instantie is een kade verschuiving van 20 meter voorgesteld om voldoende waterstands daling te behalen en voldoende ruimte te reserveren voor een robuuste kade. In de laatste plannen is dit ruimtebeslag beperkt tot 10 à 15 meter om meer ruimte te bieden voor de agrarische bedrijfsvoering in het gebied. Ook wordt er gekeken naar de mogelijkheden om de kade op te nemen in de agrarische bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door het laten grazen van schapen op de kade. Voor het verplaatsen van de kade zal er eerst onderzoek gedaan worden naar de bodemkwaliteit. Indien nodig kan de niet geschikte ondergrond vergraven worden, waarna er een juiste fundering wordt opgebouwd. Er zal in alle gevallen gezorgd worden voor een stevige en robuuste kade, inclusief een goede fundering.

RECREATIE

Op het gebied van recreatie heeft de Hoenwaard een functie als uitloopgebied voor de omgeving, zoals Hattem en Heerde. Verschillende keren is de vraag gekomen of er gekeken kan worden naar nieuwe mogelijkheden voor kleinschalige recreatie. Met name waterrecreatie werd gemist in de plannen. De omgeving geeft aan dat men op warme dagen gebruik maakt van de oevers van de IJssel, hoewel dit vanuit rivierkundig perspectief eigenlijk ongewenst is. Om deze reden is er de afgelopen maanden gezocht naar mogelijkheden voor kleinschalige waterrecreatie in de Hoenwaard. Een mogelijkheid is gevonden in de Noordkop van de Hoenwaard.

Tegelijkertijd maken mensen zich zorgen over de balans tussen rust en drukte en tussen recreatie en natuur. Door nieuwe mogelijkheden voor recreatie voornamelijk in het noordelijke deel van de Hoenwaard en in bebouwingslinten te faciliteren is er gezocht naar een zonering.

Ook zijn er zorgen geuit over de verkeersveiligheid op de Hoenwaardseweg. Met name de combinatie van landbouwverkeer met recreatief verkeer brengt volgens verschillende mensen gevaarlijke situaties met zich mee. In de volgende fase zal gekeken worden naar de verkeerssituatie. Waar nodig en mogelijk zal er in samenspraak met de omgeving naar een oplossing worden gezocht.

NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW

Binnen het proces richting het gebiedsplan is er gekeken of er wensen liggen op het gebied van natuur inclusief agrarisch beheer. Een aantal agrariërs hebben aangegeven hierover na willen te denken of ondernemen op dit moment al stappen om hiermee aan de slag te gaan. Voor de transitie richting natuurinclusieve landbouw en (agrarisch) natuurbeheer is er een omslag in de bedrijfsvoering van de agrarische bedrijven nodig. In de volgende fase van het proces zal er gekeken worden hoe het project hier een bijdrage aan kan leveren. Zo kunnen handvatten geboden worden voor de transitie en kunnen er mogelijk ruimtelijke ingrepen plaatsvinden die een natuurinclusieve vorm van landbouw faciliteren.

OOIBOSSEN EN WEIDVOGELS

Wat de ooibossen betreft zijn er verschillende geluiden in het gebied te horen. Aan de ene kant wordt de komst van ooibossen gezien als een positieve ontwikkeling gezien voor de biodiversiteit en de natuur in het gebied. Aan de andere kant maken mensen zich zorgen over de zichtlijnen richting de IJssel en mogelijke predatoren in combinatie met vee en weidevogels. Er is gezocht naar een mogelijkheid om de gebieden voor weidevogels te optimaliseren en zo goed mogelijk te combineren met de beoogde uitbreiding van het areaal ooibos. Het weidevogelgebied kan versterkt worden door het weghalen van struweel en/of enkele bomen, door het creëren van een bredere doorgang naar het weidevogelgebied in het Wapenvelderbroek en door aanpassing van het peilbeheer. Het absolute aantal hectare ooibos wordt hierdoor circa 50% lager dan beoogd in het Natura2000 Beheerplan Rijntakken. Oplossingen liggen voornamelijk bij het verkleinen en verwijderen van de beoogde ooiboslocaties langs de IJssel, wat tegelijkertijd de zichtlijnen ten goede komt.

GEUL G5

Over het algemeen wordt de aanleg van natuurvriendelijke geulen in het gebied goed ontvangen. De zorgen die geuit zijn hebben voornamelijk betrekking op de geul achter de huiskavels van de Hoenwaardseweg. Voor deze geul zijn verschillende varianten onderzocht die in meer of mindere mate de huiskavels van enkele de bewoners aan de Hoenwaardseweg doorsnijden. Voor verschillende agrariërs zijn dit echter belangrijke gronden ten behoeve van de bedrijfsvoering. Anderen hebben zorgen geuit over mogelijke recreatie grenzend aan hun huiskavel. In de vervolgfase wordt gekeken hoe bezwaren wegnomen kunnen worden. Landbouwkundige bruggen zullen worden aangelegd om de gronden aan de andere zijde van de geul te kunnen blijven gebruiken voor de bedrijfsvoering. Ook wordt de geul in samenspraak met de omgeving vormgegeven.

ONTWIKKELRUIMTE

Vanuit het gebied is er in de loop van het proces veel behoefte geweest aan een concretisering van de mogelijkheden voor en het belang van de

ontwikkelruimte. Nu er meer duidelijk is over de hoeveelheid waterstandsvaling die beschikbaar is om de ontwikkelruimte mogelijk te maken is er getracht om een aantal randvoorwaarden op te stellen voor de mogelijkheden voor de ontwikkelruimte. Echter wordt er vanuit de Beleidslijn Grote Rivieren altijd getoetst op het niveau van een initiatief. Wat er daadwerkelijk mogelijk is kan dus enkel op het niveau van een concreet idee getoetst worden. Deze toetsing is een verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer zelf. Het gebiedsplan faciliteert enkel in het integraal realiseren van de benodigde rivierkundige ruimte. Meer informatie hierover is te vinden in hoofdstuk 4, Detailuitwerking.

HOE NU VERDER?

Voor veel maatregelen geldt dat er in de vervolgfase nog verschillende onderzoeken uitgevoerd dienen te worden voordat de maatregel definitief (qua ontwerp, locatie, dimensionering etc.) kan worden vastgesteld voor de realisatie. Dit wordt gedaan in overleg met eigenaren en direct belanghebbenden. Voor de omgeving blijven er mogelijkheden bestaan om op de hoogte te blijven over de plannen en actief mee te denken over de mogelijkheden.

LANDSCHAP EN CULTUURHISTORIE

Het landschap in de Hoenwaard krijgt een meer gevarieerde inrichting. Hierbij worden de huidige karakteristieken van het landschap zo veel mogelijk behouden en versterkt. Zo blijft de verkavelingsstructuur behouden en waar mogelijk geaccentueerd door het terugbrengen van cultuurhistorische hagen in het landschap.

De Homoet blijft zijn open en agrarische karakter behouden. Agrariërs zullen hier de uiterwaard beheren met respect voor de karakteristieken van het gebied, zoals het micro-reliëf. Ook zal er aandacht besteed worden aan het behouden en versterken van het karakteristieke agrarische woonlint langs de Hoenwaardseweg. Op enkele plekken, zoals in de noordkop en achter de Hoenwaardseweg, zal een natuurlijker karakter ontstaan door de aanleg van KRW-geulen.

Binnen het deelgebied de Belt zal het natuurlijke karakter versterkt worden, waarbij rekening gehouden wordt met de huidige natuurwaarden. Door het verwijderen/verlagen van de westkade zullen de lage delen van het Opbroek vaker onder invloed van de rivier komen te staan.

De natuurlijke hoogtes in het gebied worden hierbij geaccentueerd aangezien deze een natuurlijke barrière zullen vormen voor het water. Richting het Kloosterbos zullen de hogere gronden gebruikt worden om de bestaande bosstructuren verder uit te breiden. Hierbij worden de karakteristieke zichtlijnen op de IJssel behouden.

Ook in 't Oever zal meer nadruk komen te liggen op de bestaande hoogteverschillen in het landschap. Zo zullen er op de hoogste gronden ooibossen gerealiseerd worden en krijgt het water rondom de Marlerwaarden meer ruimte door middel van de aanleg van een geul. De aanleg van de geul zorgt ook voor een versterking van de natuurwaarden in dit deelgebied.

De Veluwse Wetering krijgt een meer natuurlijk karakter. Voor de aanleg van de nieuwe oostkade met nieuw profiel inclusief natuurlijke oever zal meer ruimte nodig zijn, maar de kade zal zo veel mogelijk het huidige tracé blijven volgen. De vormgeving wordt hierbij eenduidig met een continue profiel.

LEGENDA - Landschap en cultuurhistorie

Behoud en versterken van agrarisch cultuurlandschap (o.a. watergangen, hagen, lanen, erfbeplanting)

Vergroten diversiteit flora en fauna door natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer

Accentueren van dekzand- en stroomruggen d.m.v. ooibos, versterken leesbaarheid van landschap

Behoud van zichten op kenmerkende elementen in de Hoenwaard (o.a. stadsgezicht Hattem, Hanzeboog)

Behoud en ontwikkeling van historische waterstaatkundige elementen als onderdeel van de identiteit van de Hoenwaard

Vergroten dynamiek in water- en riviersysteem, met respect voor bestaandecultuurhistorische patronen en microreliëf

LANDBOUW

De landbouw in de Hoenwaard zal in de komende jaren transformeren. Dit zal ook zonder dit gebiedsplan gaan gebeuren. In het gebiedsplan wordt ingezet op het faciliteren van de al in gang gezette transitie.

Deze transitie houdt in dat in het gehele gebied steeds meer natuurinclusieve landbouw te vinden is. Agrarische bedrijven richten zich op een combinatie van agrarische bedrijfsvoering met natuurbeheer. Ook zijn er bedrijven die zich richten op extensieve vormen van recreatie. Zij vervullen een gastheerrol voor de bezoekers van het gebied.

Deze transitie is niet van de ene op de andere dag te realiseren is. Het hierboven geschetste beeld geeft een toekomstrichting aan. In de komende jaren zal hier gefaseerd naartoe gewerkt worden. Dit altijd in samenspraak met de agrariërs in het gebied.

Binnen de tijdsperiode van het gebiedsplan zullen bepaalde bedrijven stoppen. Delen van de agrarische gronden worden omgevormd naar natuur. Andere landbouwgronden komen ten goede aan blijvende agrarische bedrijven. De gronden worden veel minder intensief beheerd ten behoeve van de natuurdoelstelling. Een belangrijk aandachtspunt is voldoende bedrijfseconomisch perspectief voor de overblijvende bedrijven. Daarnaast moeten ook stoppende bedrijven op een goede manier kunnen stoppen. Bijvoorbeeld door het perspectief om te kunnen blijven wonen of het goed kunnen verkopen van het bedrijf zodat er ruimte is om te verhuizen met voldoende armslag voor de toekomst. Om dit te realiseren is ontwikkelruimte noodzakelijk.

Daarnaast is een brede verkenning van de grondstrategie nodig. Het zal nodig zijn om op plekken gronden te herindelen om een zo duurzaam landbouwkundig gebruik mogelijk te maken.

De huidige regelingen, zoals inrichtingsubsidies, beheersubsidies en mogelijkheden voor natuurinclusieve landbouw kunnen bijdragen aan de exploitatie van de agrarische bedrijfsvoering. Duurzame afspraken zijn daarbij van belang.

LEGENDA - Thema Natuur en landbouw

Aanleggen geulen met KRW-waarden en natuurvriendelijke oevers

Aanleg natuurvriendelijke oevers

Ontwikkelen oobossen, aansluitend op bestaande bossen

Behoud en versterken van ecologische corridor voor groot en klein wild

Behoud en versterken van weidevogel-graslanden

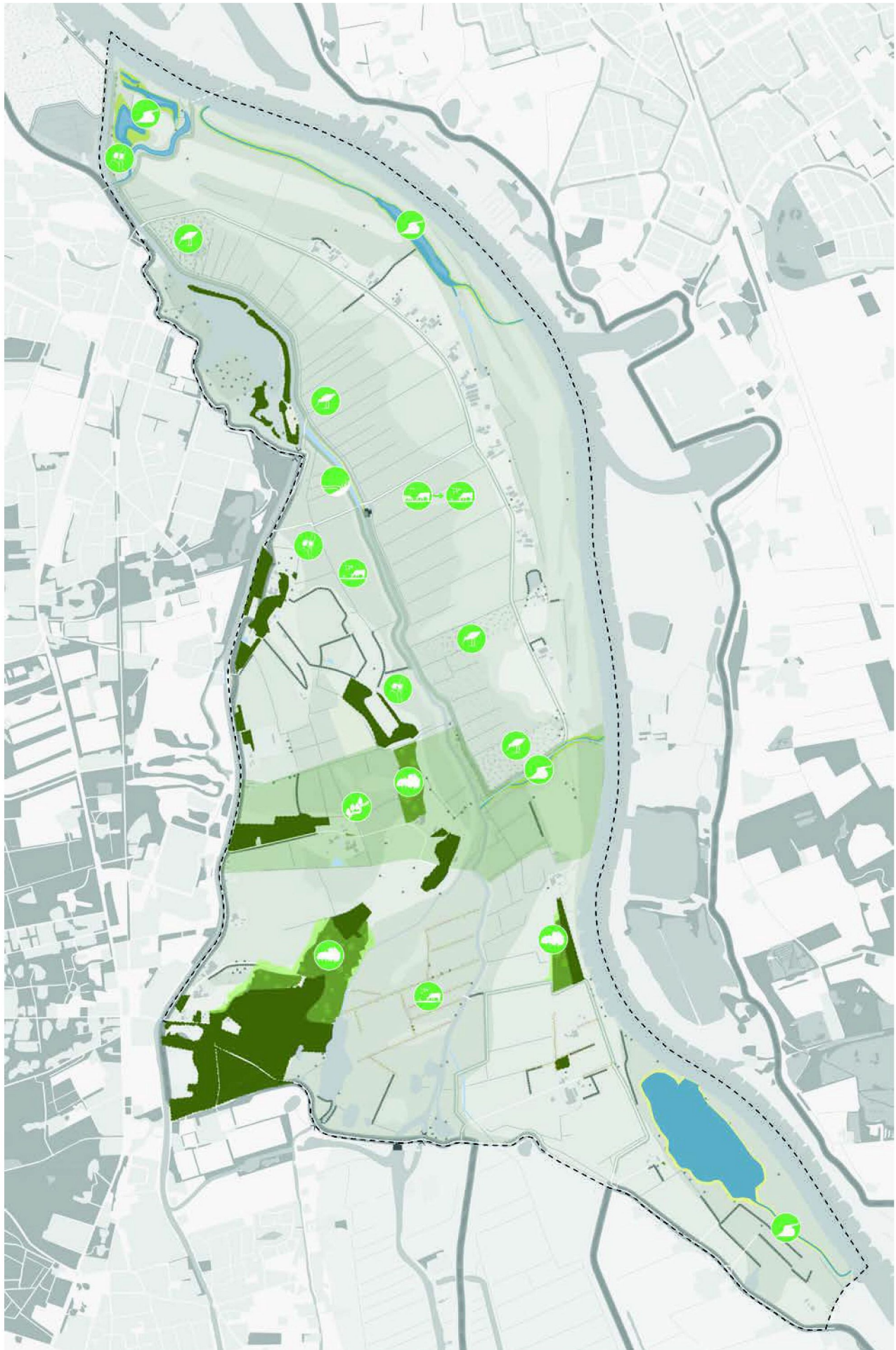

Behouden en versterken Kievits-bloemengrasland

Behoud, versterken en ontwikkelen van natuurinclusieve landbouw t.b.v. biodiversiteit en natuurwaarden

NATUUR

Binnen het gebiedsplan wordt de natuur in de Hoenwaard robuust ingericht. Er is ingezet op het behalen van de hoogst mogelijke natuurdoelen binnen de kaders van het toekomstperspectief Levendige Hoenwaard. Hierbij is een evenwicht gezocht tussen de verschillende natuurdoeltypen, zoals ooibos en weidevogelgebied.

Naast het weidevogelgebied is ruimte voor circa 14 hectare ooibos waarmee een natuurlijke verbinding wordt gerealiseerd van de Veluwe naar de IJssel. De locaties voor ooibos zijn zo veel mogelijk gekoppeld aan de bestaande boscomplexen. Daarnaast is bij de keuzes van de locaties zo veel mogelijk rekening gehouden met de weidevogels en de bestaande zichtlijnen richting de IJssel.

Wat betreft de GNN-opgaven worden er voornamelijk beheerafspraken gemaakt met de grondeigenaren om zo een gevarieerd leefgebied voor flora en fauna te creëren. Doordat de verruwing van de natuur extra opstuwung bij hoogwater op de IJssel met zich meebrengt kan niet overal de gewenste vegetatieklasse gerealiseerd worden. Voor de meeste percelen wordt een vegetatieklasse van 90/10 aangehouden. Daarnaast wordt het Opbroek ingericht ten behoeve van GNN en KRW.

Binnen het Opbroek wordt nat grasland gerealiseerd dat in het voorjaar regelmatig onder water staat. Dit natte grasland heeft een belangrijke functie als paaigebied voor vissen, heeft een grote aantrekkingskracht op broedvogels en kan zich in de lage delen ontwikkelen als dotterbloemhooiland. Op de hogere delen wordt ingezet op kievitsbloemhooilanden, met name aan de zuidzijde van het Opbroek. De westkade wordt hiervoor verlaagd naar 1.70 meter +NAP en verliest de status van overige waterkering.

Om het gebied langduriger te laten overstromen wordt in de periode eind februari tot mei (paaiperiode diverse vissoorten) een hoogwaterpiek ingelaten en vastgehouden. Het water zakt vervolgens langzaam uit. De snelheid van uitzakken is afhankelijk van de doorlatendheid van de bodem, de rivierwaterstand en de verdamping. Vooralsnog wordt uitgegaan van het vasthouden van het water tot een niveau van 1.70 meter +NAP. Mocht het water te lang blijven staan kan ervoor gekozen worden om het water op een lager niveau vast

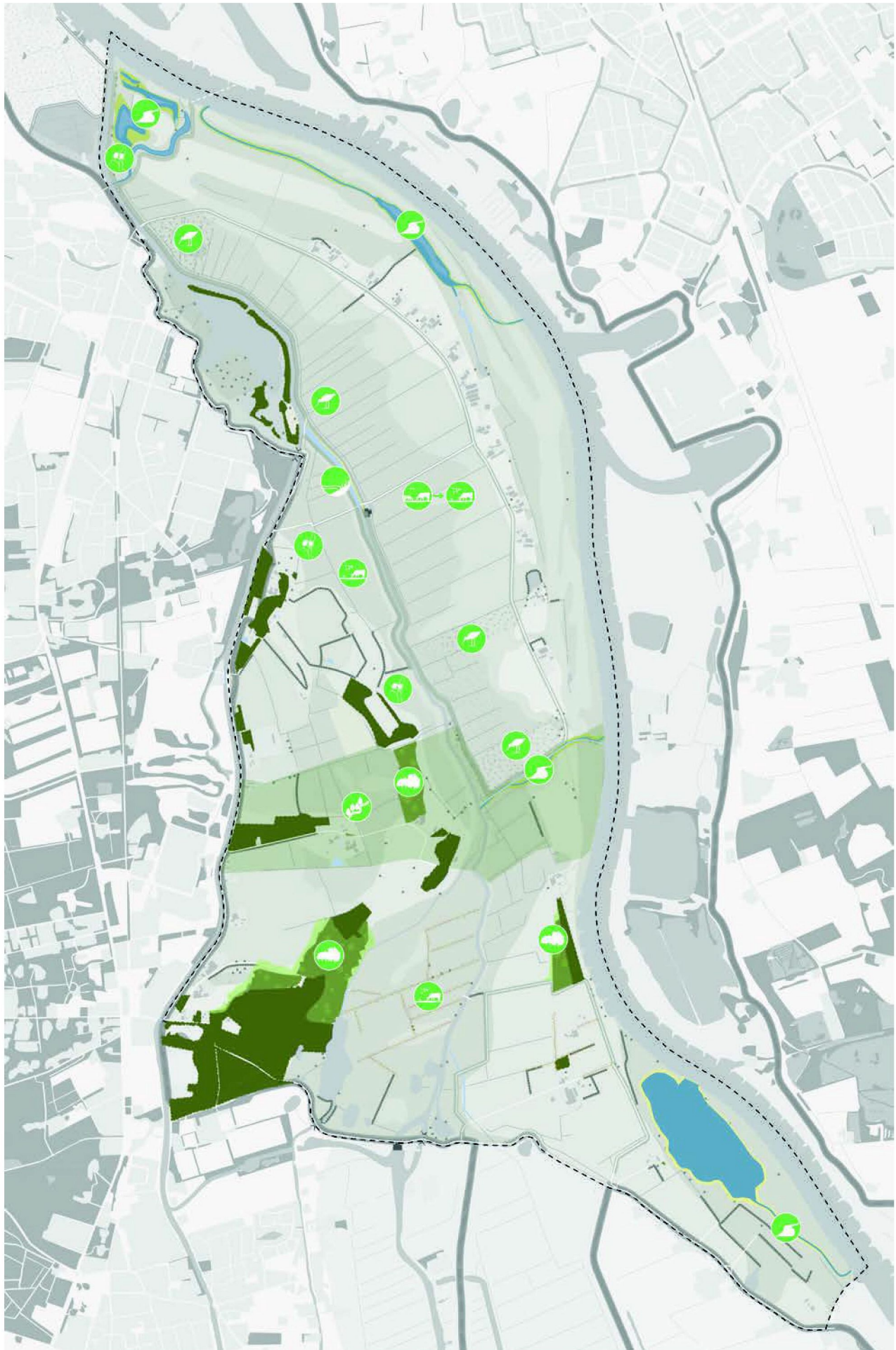
te houden. Wanneer het waterpeil uitzakt tot een peil van circa 1.00 meter +NAP wordt het sluisje geopend zodat jonge vissen zich kunnen verplaatsen naar de wetering.

Langs de oostkade komt een natuurvriendelijke oever te liggen van circa 10 meter breed. De Veluwse Wetering wordt via een natuurvriendelijke meestromende geul aan de IJssel verbonden. De kanonsgeul in het noorden van de Hoenwaard wordt gebaggerd en eenzijdig aangetakt aan de zijde van het Apeldoorns Kanaal. Ook de geulen bij de Marlerwaarden en achter de Hoenwaardseweg worden gerealiseerd ten behoeve van KRW-doelen en waterstandsdeling bij hoogwater op de IJssel. Voor de geul achter de Hoenwaardseweg geldt dat de lengte nog nader bepaald dient te worden in overleg met het gebied. De technische profielen van bovengenoemde geulen zijn te vinden in het volgende hoofdstuk.

Onderdeel van het gebiedsplan is ook het verder ontwikkelen van een robuust weidevogelgebied. De aanpak is gericht op een grotere oppervlakte plas-dras om echt van betekenis te kunnen zijn voor de weidevogelstand. Maatregelen die daar bij horen zijn het vasthouden van water na hoog water. Daarnaast worden mogelijkheden voor extra graanackers bekeken. Dit is op dit moment nog niet uitgewerkt. Mogelijkheden hiervoor worden in samenspraak met de eigenaren en partners verkend.

LEGENDA - Thema Natuur en landbouw

- Aanleggen geulen met KRW-waarden en natuurvriendelijke oevers
- Aanleg natuurvriendelijke oevers
- Ontwikkelen ooibossen, aansluitend op bestaande bossen
- Behoud en versterken van ecologische corridor voor groot en klein wild
- Behoud en versterken van weidevogel-graslanden
- Behouden en versterken kievits-bloemengrasland
- Behoud, versterken en ontwikkelen van natuurinclusieve landbouw t.b.v. biodiversiteit en natuurwaarden

RIVIER- EN WATERSYSTEEM

Riviersysteem

Het gebiedsplan is gebaseerd op een evenwicht tussen opstuwende maatregelen en rivierverruimende maatregelen.

Voor de rivierverruimende maatregelen is zoveel mogelijk gezocht naar een combinatie van doelen, zoals waterstandsdeling en natuur. De maatregelen met het grootste effect op de waterstandsdeling zijn K1, K2, K5, K6, G4 en G5. Daarnaast zijn er nog enkele maaiveldverlagingen (bijvoorbeeld V4) die indien nodig en na afstemming met grondeigenaren gerealiseerd kunnen worden ten behoeve van waterstandsdeling.

Het gebiedsplan laat nu meerdere mogelijkheden voor rivierverruiming zien. Bij de planuitwerking wordt precies bekeken welke maatregelen en in welke omvang nodig zijn. Zo zijn er maaiveldverlagingen als reserve opgenomen omdat ze mogelijk nodig zijn om bepaalde doelen te bereiken. Bij de uitwerking zal ten alle tijden een afweging plaatsvinden of de negatieve effecten wel opwegen tegen de positieve effecten.

Ontwikkeling van de Veluwe wetering

De Veluwe wetering ontwikkelt zich als een robuuste en aantrekkelijke waterverbinding. Het hart van de wetering blijft op dezelfde locatie met aan beide zijden een meer natuurlijk karakter. De westzijde heeft een minder strakke grens en gaat voor grote delen geleidelijk over in de natuurlijke hoogtes van het landschap. De oostzijde kenmerkt zich door een strakke en continue kade met aan de westkant een natuurvriendelijke oever. Het totaal profiel van de kade, met bermen en taluds, wordt zo continu mogelijk vormgegeven.

Verbeteren oostkade

Om een robuuste en beheerbare kade te maken is het nodig het profiel van de kade te verbreden en versterken. De huidige taluds worden verflauwd. Indien de kade ingericht dient te worden voor agrarisch medegebruik, zullen de taluds nog verder verflauwd moeten worden. Daarnaast zijn werkbare onderhoudspaden nodig die stabiel genoeg zijn voor machines die worden ingezet. Door de vele opknopwerkzaamheden is op sommige plekken de teensloot vervangen voor een duiker. Bij de aanpak van de kade wordt deze sloot teruggebracht in lijn met de rest van het kadeprofiel. De kade krijgt een profiel dat past binnen de huidige standaarden voor kades.

In deze fase van het planproces is een ruimtelijke reservering opgenomen. Bij de verdere uitwerking zal gekeken worden wat de exacte ligging van de kade wordt. Ook wordt dan specifiek gekeken hoe de kade er uit ziet en of agrarisch medegebruik mogelijk is.

Aanpassen westkade

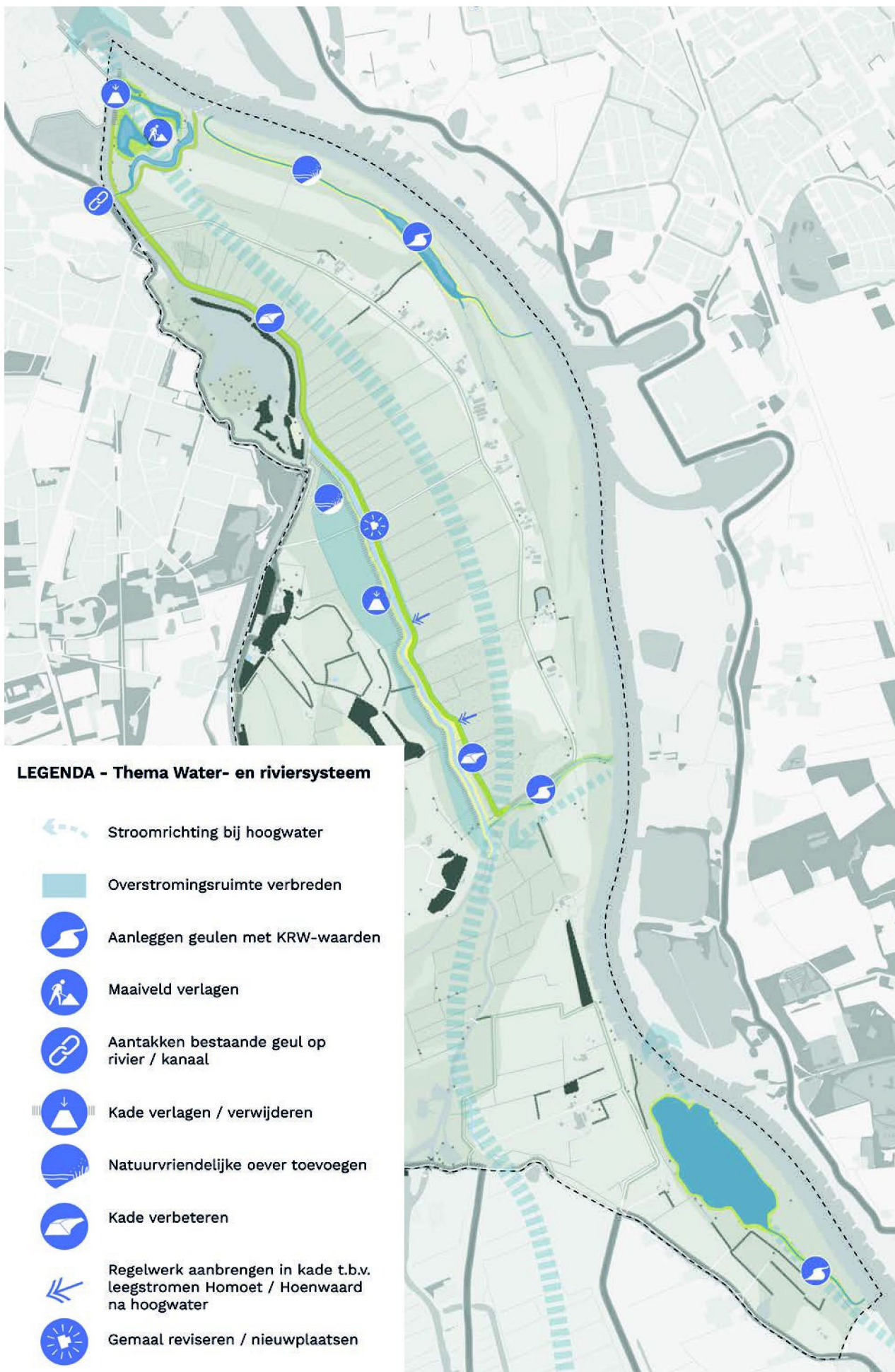
In het gebiedsplan wordt uitgegaan van een westkade met een hoogte van circa 1.70 m+NAP. Deze kade ligt circa 50 cm hoger dan de percelen en kan door het aanbrengen van een flauw talud mee gehooïd worden met de rest van het perceel. Doel van deze verlaging is het mogelijk maken van de natuurdoelen in het Opbroek. Belangrijk aandachtspunt daarbij is het behouden en versterken van de Kievitsbloemhooilanden. Het huidige agrarisch gebruik dient aangepast en gecompenseerd te worden. De exacte invulling moet nog nader afgestemd worden met de eigenaren en beheerders. Bij de planuitwerking zal in samenspraak met de eigenaren een nadere invulling gegeven worden aan de westkade en ook afspraken gemaakt worden over het beheer en onderhoud.

Aanpassen gemaal

Het gemaal wordt gereviseerd of vervangen. De capaciteit van het gemaal moet voldoen aan de eisen van de beoogde functie van het gebied. Het is een ambitie van het Waterschap om het gemaal energieneutraal en circulair te laten worden. Verder zal bij de aanpak van de kades en het gemaal gekeken worden of aanvullende aanpassingen aan het watersysteem nodig zijn.

In het kader van het weidevogelgebied is van belang dat er een meer robuust en dynamisch peilbeheer wordt toegepast. Weidevogels zijn gebaat bij een hoger waterpeil terwijl de agrariërs inzetten op een lager waterpeil ten behoeve van de landbouw. De mogelijkheden hiervoor dienen in de volgende fase verder onderzocht te worden.

Eventuele aanpassingen in het watersysteem kunnen bijdragen aan de doelstelling van het programma Zoetwatervoorziening Oost Nederland (ZON). In de verdere uitwerking worden koppelkansen nader onderzocht en uitgewerkt.

RECREATIE

In het gebiedsplan worden de (extensieve) recreatieve voorzieningen versterkt. De Hoenwaard speelt een belangrijke rol als uitloopgebied van Hattem en Wapenveld. Bij de invulling van de recreatie wordt nadrukkelijk rekening gehouden met het zoneren van drukke en rustige delen. Op deze manier worden bestaande natuurwaarden en de rust in het gebied gewaarborgd. Bij de planuitwerking is het belangrijk aandacht te besteden aan een logische inrichting waardoor het recreatieve gebruik deze zonering vanzelfsprekend volgt.

Binnen het gebiedsplan worden alle bestaande routes in het gebied behouden en waar mogelijk verbeterd.

Daarnaast ontstaat er ruimte om niet-rivier gebonden functies zoals een theetuin of een minicamping te realiseren. De mogelijkheden en randvoorwaarden voor het realiseren van niet-rivier gebonden functies worden op dit moment nog verder uitgewerkt.

In de noordkop van de Hoenwaard wordt een uiterwaardverlaging voorgesteld, zodat er ruimte ontstaat voor een zonneweide aan de ondiepe geïsoleerde geulen. Hiermee worden recreanten verleid om op warmere dagen richting de noordkop van de Hoenwaard te trekken in plaats van naar de natuurvriendelijke oevers van de IJssel.

De kaart op de pagina hiernaast toont een eerste impressie van hoe dit er uit kan zien. Gezien de recente inbreng van deze kans zal de haalbaarheid in overleg met partners en eigenaren nader besproken worden.

WONEN EN WERKEN

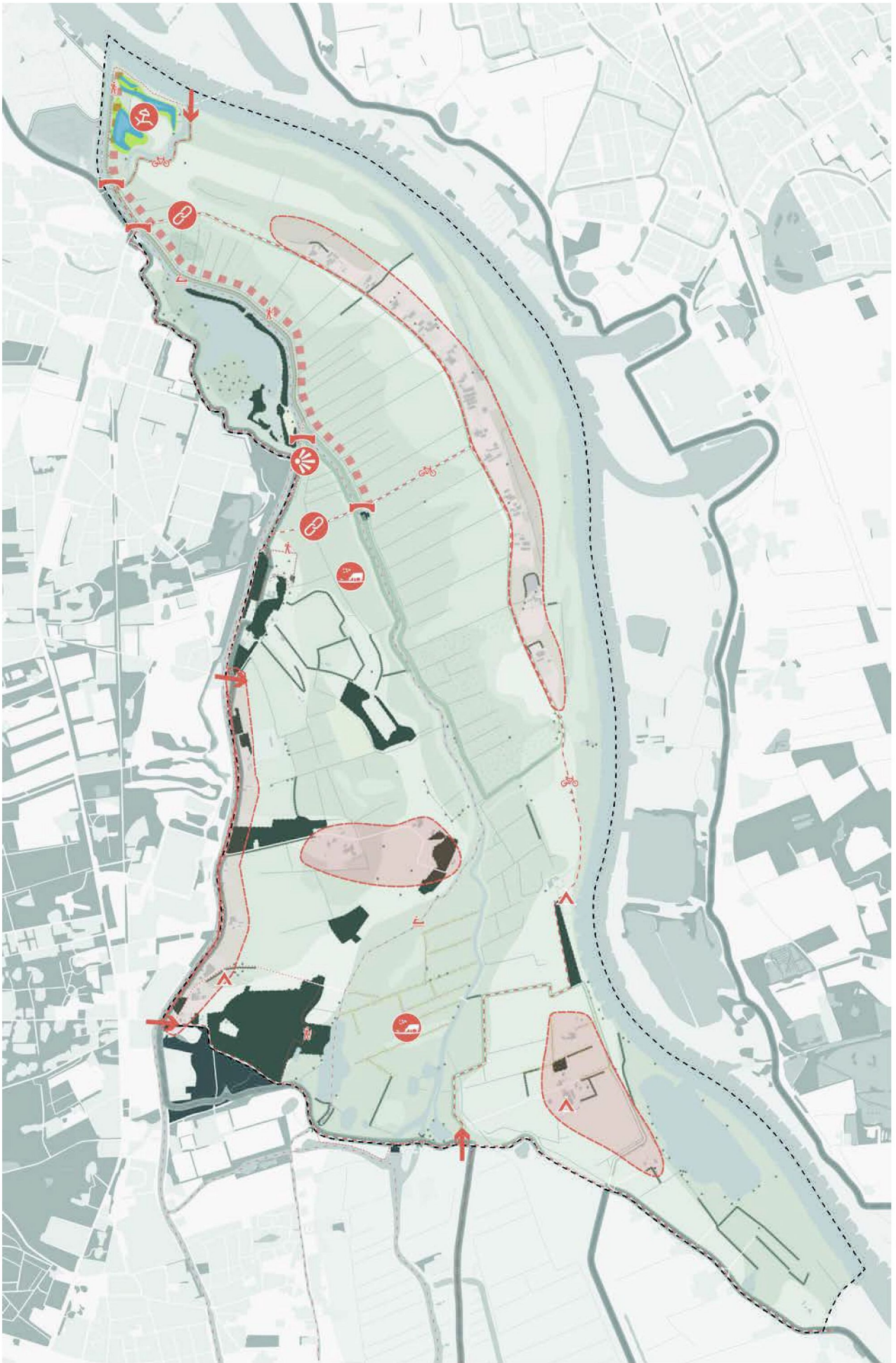
De regeling om niet-riviergebonden functies binnen de Hoenwaard toe te staan geldt niet alleen op het gebied van recreatie, maar ook voor alle andere grondgebondenfuncties op het gebied van wonen en werken. Er wordt gedacht aan vergelijkbaar beleid als in de rest van het buitengebied van Heerde en Hattem in de vorm van een rood voor rood regeling.

Zo zal voor agrariërs die met pensioen willen gaan maar hun agrarische bedrijf niet kunnen verkopen de mogelijkheid ontstaan om een rood voor rood regeling toe te passen. Hierbij worden alle agrarische bijgebouwen gesloopt en ontstaat de mogelijkheid om een extra woning binnen of buiten de Hoenwaard te realiseren.

De mogelijkheden en randvoorwaarden voor het realiseren van deze niet riviergebonden functies worden op dit moment nog verder uitgewerkt. Om dit mogelijk te maken is ontwikkelruimte nodig.

LEGENDA - Wonen, werken, recreëren

- Verbreden activiteiten agrarische bedrijven
- Versterken en vergroten natuur in agrarisch beheer
- Bestaande recreatieve routes (struin-, fiets- en kanoroutes)
- Aantrekkelijke Oostkade, paden vernieuwen bij kadeversterking
- Nieuwe bruggen n.a.v. kadeversterking
Aandacht voor ruimtelijke kwaliteit gebiedsentrees
- Verbinden van bestaande routes
- Ontwikkelen aantrekkelijke gebiedsentrees
- Ontwikkelen zonneweide / strandje
Kleinschalig speelobject met water
- Ontwikkelen uitkijkpunt / rustplek
- Huidige verblijfsrecreatie
- Mogelijkheid voor verblijfsrecreatie

Juist door de integrale aanpak en het in samenhang ontwikkelen van de verschillende opgaven, is het mogelijk om meerdere doelen tegelijkertijd te realiseren.

INLEIDING

Het gebiedsplan is een integraal plan maar per deelgebied ligt de focus net iets anders om zo goed mogelijk aan te sluiten bij het huidige landschap en gebruik. Er zijn vijf deelgebieden gedefinieerd: (1) de Noordkop, (2) de Homoet, (3) de Weteringzone, (4) het Kloosterbos & de Belt en (5) 't Oever (zie overzichtskaart).

Op de volgende pagina's wordt de detailuitwerking per deelgebied toegelicht. Eerst volgt een korte toelichting op de rivierkundige- en ontwikkelruimte en grondposities.

RIVIERKUNDIGE RUIMTE

Voor het gehele plan geldt dat er door de ontwikkelingen in geen geval meer opstuwung bij hoogwater op de IJssel mag ontstaan. Een gedetailleerdere uitleg over dit onderwerp is te vinden in bijlage 2. Het gebiedsplan is tot op het huidige detailniveau rivierkundig doorgerekend. Hieruit blijkt dat de minimaal benodigde waterstandsvaling ter compensatie van de opstuwung (voor bijv. ooibos, ontwikkelruimte, etc.) behaald kan worden. Hoe meer waterstandsverlagende maatregelen er in het plan opgenomen kunnen worden, hoe meer ontwikkelruimte er gerealiseerd kan worden voor de bewoners en ondernemers van de Hoenwaard. In de volgende fase zullen de maatregelen verder geconcretiseerd worden om te zien of er daadwerkelijk voldoende ruimte gerealiseerd wordt voor de gewenste ontwikkelruimte.

ONTWIKKELRUIMTE

In deze fase van het planproces kunnen er nog geen definitieve uitspraken worden gedaan over de kwantitatieve beschikbaarheid van de ontwikkelruimte. In het plan wordt er zo veel

mogelijk ruimte gecreëerd met als uitgangspunt 0,5 cm rivierkundige ruimte. Hoe deze ruimte verdeeld kan worden dient in de volgende fase te worden vastgesteld. Per initiatief wordt er gekeken of de plannen passen binnen de Beleidslijn Grote Rivieren en gebiedsplan Levendige Hoenwaard. Op hoofdlijnen kunnen de volgende randvoorwaarden worden meegegeven:

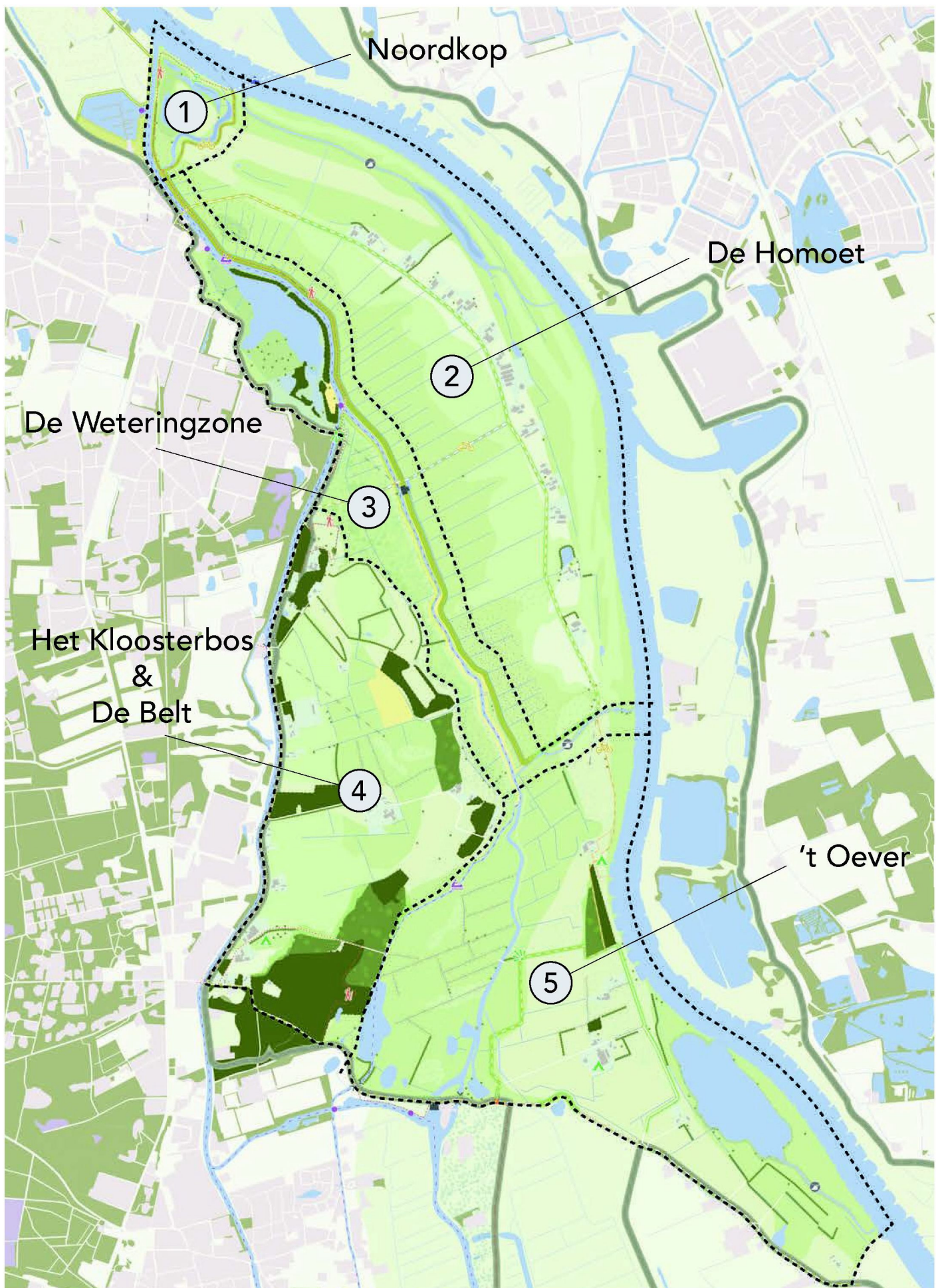
- Nieuwe grondgebonden bebouwing mag geen opstuwung veroorzaken bij hoogwater op de IJssel;
- Er moet per saldo meer ruimte voor de rivier gecreëerd worden. Binnen het gebiedsplan staat aangegeven hoe we deze ruimte in een keer voor de hele Hoenwaard kunnen realiseren. De kosten blijven echter voor de initiatiefnemer;
- Beleidsmatige toetsing moet plaatsvinden via Rijkswaterstaat, de initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het zorgen voor goedkeuring;
- Het initiatief moet bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit in de Hoenwaard;
- Het initiatief moet passen binnen gebiedsplan Levendige Hoenwaard.

Deze randvoorwaarden zullen in de loop van het proces verder worden aangescherpt en aangevuld. Op dit moment kunnen hier geen rechten aan worden ontleend. In het algemeen geldt dat de verantwoordelijkheid altijd voor de initiatiefnemer is.

GRONDPOSITIE

De realisatie van het gebiedsplan is sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van gronden. Door de vele opgaven en ambities is de gronddruk in de Hoenwaard hoog. De maatregelen zullen in samenspraak met de grondeigenaren gerealiseerd moeten worden.

Overzicht deelgebieden

NOORDKOP HOENWAARD

In de kop van Hoenwaard komen waterstandverlaging, natuurontwikkeling en recreatie samen in een uniek deelgebied binnen het project. De historische Kanonsgeul vormt het uitgangspunt voor een waterrijk uitloopgebied voor Hattem. Door het verlagen van het maaiveld is er betere doorstroming mogelijk bij hoog water op de IJssel. Dit nieuwe reliëf levert ook een aantrekkelijk landschap op voor mensen, dieren en planten.

HUIDIGE SITUATIE

De noordkop van de Hoenwaard ligt als uiterwaard ingeklemd tussen het Apeldoorns kanaal en de IJssel. De Kanonsgeul ligt als afscheiding tussen de weides in de noordkop en de intensief gebruikte weilanden van de Hoenwaard. Een lage kade kronkelt langs de geul in de richting van 't Kleine Veer. Dit is een belangrijke recreatieve hotspot in het gebied tijdens de zomermaanden. Recreanten maken gebruik van het fiets- en wandelpad langs de geul of wandelen over de kade van het Apeldoorns kanaal voor een rondje langs de noordkop. Aan de binnenzijde van deze kade staan een aantal oude bomen die de kering accentueren

in een verder vrij open landschap. De gronden zijn nu nog voornamelijk in agrarisch gebruik, al is er ook een perceel te vinden waar in de luwte van de kade kievitbloemen bloeien. Langs de geïsoleerde Kanonsgeul zijn al maatregelen genomen om de oevers natuurlijker in te richten. Bij mooi weer is de veerstoep een startpunt om op zoek te gaan naar een plekje langs de IJssel om van de zon te genieten. Al die verschillende soorten gebruik bijten elkaar soms. Zo vindt recreatie langs de IJssel plaats op gronden van agrariërs. In het gebied zijn alle bouwstenen te vinden voor een nieuwe balans.

DOEL EN EISEN

De aanleiding voor het aanpakken van de noordkop is het realiseren van meer doorstroming bij hoogwater op de IJssel en het faciliteren van de recreatieve vraag in het gebied. Verlaging van de kade aan het Apeldoorns kanaal en het maaiveld zelf dragen hieraan bij. Om de waterkwaliteit en potentie voor watergebonden natuur te versterken loont het om de Kanonsgeul eenzijdig aan te takken op het watersysteem van de IJssel en natuurlijker in te richten. Voor het programma KRW levert dit laagdynamische riviernatuur op en paaiplaatsen voor vissen en andere fauna. Een belangrijke eis vanuit de cultuurhistorie van het gebied is de herkenbaarheid en beleving van de geul en het versterken van de karakter van de uiterwaard. Door de recreatiestromen beter te sturen en faciliteren wordt het gebied daarnaast beter toegankelijk en worden conflicten tussen de verschillende gebruikers verminderd.

MAATREGELEN

De ontwikkeling van de noordkop bestaat uit de volgende maatregelen:

- K6 - Verlaging van de oostkade langs het Apeldoorns kanaal tot maaiveldniveau, vanaf aansluiting IJssel tot invaart van de jachthaven.
- G1 - Eenzijdig aantakken van de Kanonsgeul op het Apeldoorns Kanaal, oevers natuurvriendelijk inrichten
- V4 - Reliëfvolgend verlagen van het maaiveld tot twee ondiepe geïsoleerde geulen met een natuurvriendelijke inrichting
- R5 - Toegankelijk en beleefbaar maken van de noordkop doormiddel van routes. Bestaande recreatiedruk beter beheersbaar maken door andere inrichting van de uiterwaard

Impressie van de noordkop, gezien vanaf het fietspad naar 't Kleine Veer

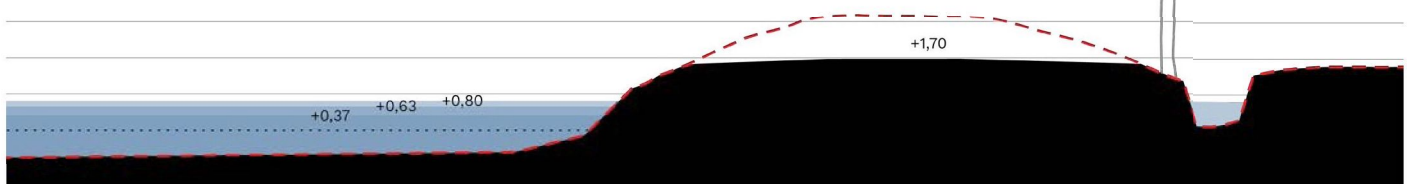
K6 - VERLAGING VAN DE OOSTKADE LANGS HET APELDOORNS KANAAL

Voor deze maatregel wordt een deel van de kade volledig verlaagd tot maaiveld (ca. 1,70 m +N.A.P.). Dit deel van de kade loopt van de aantakking op de IJssel tot de invaart van de haven. De rest van de kade blijft behouden op bestaande hoogte zodat hiermee de toegang tot de haven beschermd en behouden wordt. De aanwezige bestening en damwand blijven behouden om de verzanding van het kanaal tegen te gaan.

Als gevolg van de maatregel is er meer ruimte voor de rivier bij hoogwater op de IJssel. Door de kade deels te behouden worden de kievietsbloemen niet of beperkt meegenomen in de stroming waardoor de natuurwaarden behouden blijven. Daarnaast wordt de bestaande overhoogte van de kade opgelost; van 2,80 m +N.A.P. naar de benodigde 2,50 m + N.A.P.

Aandachtspunten bij de verlaging zijn het behoud van de bestaande bomen langs de kade en de overgang van de route over de kade. Op dit moment is er een halfverharde weg aanwezig op de kade. Deze blijft behouden tot het punt waar de kade wordt afgegraven. Dit pad geeft toegang tot een in gras uitgemaaid wandelpad over de verlaagde kade, zoals een klompenpad. De bestaande bomen staan grotendeels buiten het profiel van de kade, maar ook dit vraagt om zorgvuldig werken. Omdat het solitaire bomen zijn spelen ze geen grote rol in de opstuwing van water dus ondergroei zal moeten worden weggehaald.

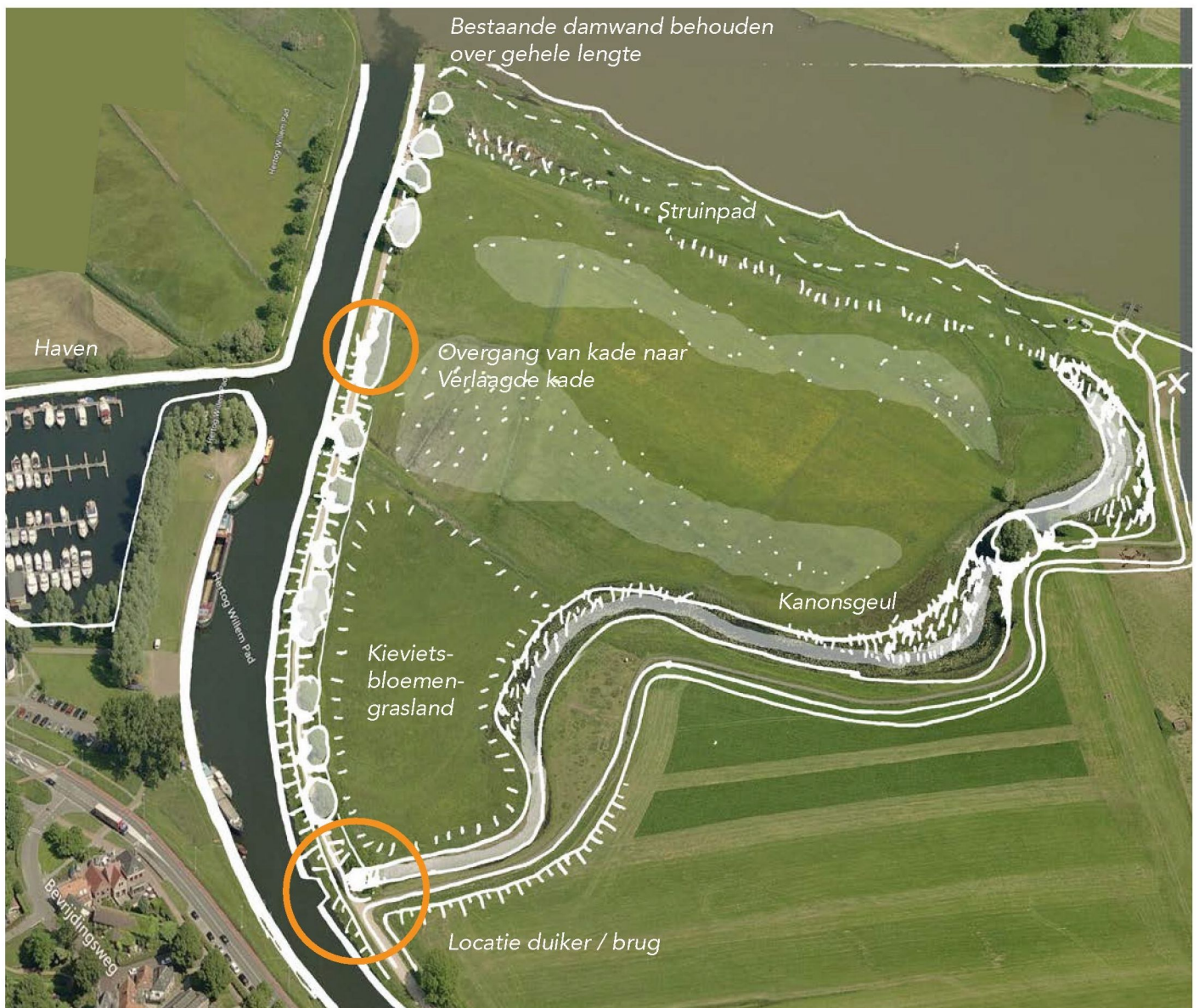
Nieuwe profiel oostkade ter hoogte van haven, met huidige maaiveld in rood

G1 - AANTAKKEN KANONSGEUL OP APELDOORNS KANAAL

Aan de zuidzijde van de Kanonsgeul zal een aansluiting gemaakt worden met het Apeldoorns Kanaal en daarmee indirect met de IJssel. Wanneer ook de oevers en bodem van de geul geoptimaliseerd worden, kan de Kanonsgeul zich ontwikkelen tot een KRW-waardige geul. De optimalisatie bestaat uit het verflauwen van oevers en eventueel het baggeren van de geul, zodat de bodem schraler wordt en daarmee meer geschikt voor waterplanten en vissen. Welke maatregelen exact nodig en gewenst zijn in de geul ten opzichte van de bestaande situatie wordt in een later stadium van het project uitgezocht.

Om de geul aan te sluiten moet de oostkade doorkruist worden met een kunstwerk. Hier kan een duiker voor gebruikt worden maar een kleine brug behoort ook tot de opties. Door het plaatsen van een brug is de aantakking van de Kanonsgeul beter te beleven en dit draagt mogelijk ook bij aan het versterken van het cultuurhistorisch karakter van de geul. Voor beide oplossingen is het van belang om de instroomopening door de kade heen te beperken, zodat er niet op de Kanonsgeul gevaren kan worden. Dit kan gerealiseerd worden met een drempel, ketting of een beperkte diameter van de duiker of brug. Daarnaast heeft het nieuwe kunstwerk een visuele connectie met het historische waterfront van Hattem. Hier moet in het ontwerp en materialisatie van het kunstwerk rekening mee gehouden worden. Zo zou er verwijzing gemaakt kunnen worden naar de Hoenwaardsebrug.

Voorbeeld bemetselde duiker met beperkte diameter van de doorstroom

De Hoenwaardsebrug heeft kenmerkende groene kleuren op de hefconstructie en relingen

V4 - RELIËFVOLGEND VERLAGEN VAN HET MAAIVELD

In de noordkop is er de kans om het landgebruik te veranderen van agrarisch naar natuur. Zo wordt waterstandverlaging gerealiseerd in lijn met de kadeverlaging. Het voorstel is om in een deel van de noordkop het maaiveld te verlagen tot twee ondiepe geïsoleerde geulen. Niet alleen draagt dit bij aan waterstandverlaging maar het biedt mogelijkheden voor het uitbreiden van bestaande natuurwaarden, de recreatie in de noordkop en het versterken van de ruimtelijke kwaliteit.

Voor het concept voor de verlaging is het principe reliëfvolgend verlagen uitgewerkt. Tijdens het ontgraven wordt het bestaande microreliëf behouden en/of uitvergroot, wat een positief effect heeft op de beleving van het cultuurhistorisch landschap. De dimensionering van geulen is gebaseerd op de duurlijnen van de IJssel en zodanig dat er de meeste tijd van het jaar water in staat. Opstuwung bij hoogwater op de IJssel is ongewenst dus de oevers worden ingericht om natuurontwikkeling mogelijk te maken maar riet- of struweelontwikkeling te voorkomen. Op de oevers wordt ruimte gemaakt voor een zonneweide of strandje. Dit neemt de druk weg van de oevers van de IJssel en versterkt de beleving van natuur en landschap. Daarnaast wordt er gekeken naar een kleinschalige (water-)speelplek voor kinderen in de vorm van bijvoorbeeld een waterpomp, vlot en/of kabelbaantje.

R5 - TOEGANKELIJK EN BELEEFBAAR MAKEN VAN DE NOORDKOP

De noordkop is nu al een geliefde plek van inwoners en recreanten voor een ommetje of verpozen aan het water bij mooi weer. Hiervoor worden nu vaak de oevers van de IJssel ter hoogte van de Homoet gebruikt, maar dit is niet gewenst en is straks niet meer toegankelijk door de aansluiting van de Ankskolk op de IJssel. Deze nieuwe natuurlijke barrière wordt aangegrepen om de bezoekers meer richting de noordkop te sturen, waar we een aantrekkelijke plek willen creëren rondom 't Kleine Veer en de oevers van de ondiepe geulen.

Ook word het wandelrondje over de kade van het Apeldoorns Kanaal en de oevers naar 't Kleine Veer geformaliseerd tot een uitgemaaid struinpad. De inrichting is minimaal, om het natuurlijke karakter van de noordkop te behouden en geen extra opstuwung te veroorzaken.

Profiel van de noordkop, met reliëfvolgend verlagen

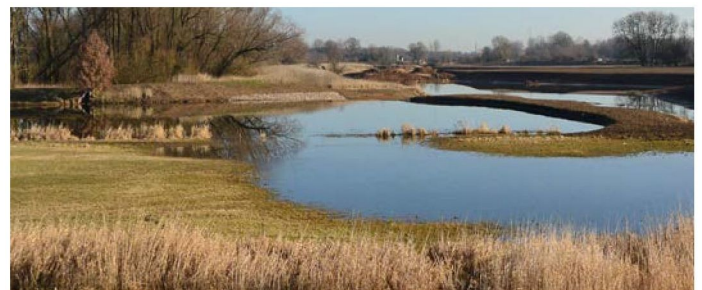
Zonneweide bij ondiepe geul

Struinp pad, uitgemaaid in gras

Kievitsbloemengrasland

Ondiepe geulen in de uiterwaard

Reliëfvolgend verlagen:
bestaand microreliëf wordt
versterkt

IJsseloever
Struinp pad

Zonneweide

DE HOMOET

De Homoet blijft het kloppende agrarische hart van de Hoenwaard. Het devies is: boeren en ondernemen met aandacht voor water, natuur en cultuurhistorie. In de uiterwaarden wordt met zorg een nieuwe geul ingepast in het verlengde van de Anskolk. Ook verkennen we in de Homoet waar er ruimte is voor weidevogels en bloemrijke weides.

HUIDIGE SITUATIE

Midden in het deelgebied de Homoet ligt een hoge oeverwal met daarop de Hoenwaardseweg die de erven in de Homoet aan elkaar rijgt. De ondernemers op de oeverwal maken zowel gebruik van de uiterwaarden als van de kommen en zijn daarom het leven en werken met hoog water gewend. De balans tussen ruimte voor landbouw, water en natuur is delicaat. Langs de Hoenwaardseweg heb je tussen de besloten erven door afwisselend zicht op de brede uiterwaarden en de weidse polder. Het landschap is open

en waterrijk. Je kunt er ver kijken: richting het Kloosterbos op de uitlopers van de Veluwe, het historische stadsfront van Hattem en de IJsselboog bij Zwolle. De agrarische activiteit is bepalend voor het uiterlijk van het gebied en het is belangrijk om de beheerders-rol van de ondernemers te behouden en te versterken. Zo zijn er ook op een aantal plekken weidevogellocaties aanwezig in het gebied die gebaat zullen zijn bij robuust en langdurig beheer.

DOEL EN EISEN

Het doel om door waterstandverlaging ontwikkelruimte voor onder andere agrarische ondernemers te scheppen is het meest urgent in de Homoet. De maatregelen die effectief en haalbaar zijn om die ruimte te realiseren zijn nog niet volledig in beeld en kunnen nog veranderen. De bestaande Anskolk levert een bijdrage aan waterstandverlaging wanneer deze wordt uitgebreid tot een geul die tweezijdig is aangetakt op de IJssel. Met deze geul kunnen vervolgens ook KRW-doelen worden gerealiseerd. Het minimaliseren van opstuwings in de geul is een belangrijk doel in het vormgeven van het geulprofiel en de beheerafspraken. Aangezien het agrarisch gebruik van de Homoet en de uiterwaarden een belangrijk uitgangspunt zijn, wordt er rekening gehouden met een minimale doorkruising van de huiskavels en de bereikbaarheid van de weides. De uiterwaarden kennen daarnaast veel kenmerkend microreliëf en bestaande watergangen, waar de geul aan moet volgen.

MAATREGELEN

De opgave voor de Homoet bestaat uit de volgende individuele maatregelen:

- G5 - het verbinden van de Anskolk met IJssel doormiddel van KRW-waardige geulen
- w1 - het bieden van ontwikkelruimte aan agrarische ondernemers langs de Hoenwaardseweg

De nader te bepalen maatregelen zijn:

- V2 - Maaiveldverlaging t.b.v. waterstandverlaging bij hoogwater op de IJssel

Daarnaast hebben de maatregelen rondom de oostkade van de Wetering ook effect op de activiteiten in de Homoet. Deze worden apart besproken in paragraaf 'De Weteringzone'.

Impressie van de verlengde Anskolk, in de uiterwaarden van de Homoet

G5 - AANTAKKEN VAN DE ANSKSKOLK

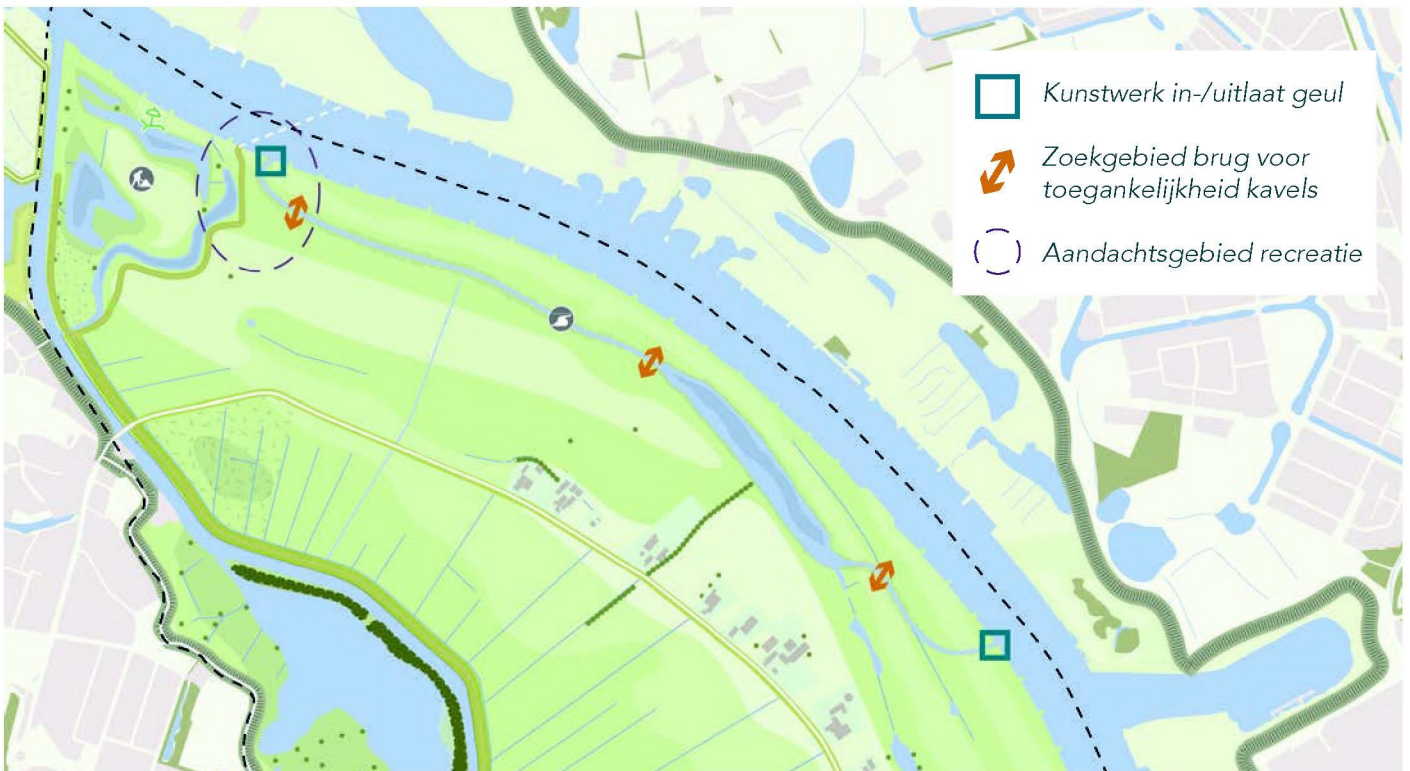
De belangrijkste aspecten bij de aanpassing van de Anskolk zijn het profiel van de geul en het traject. Het gekozen profiel garandeert de benodigde waterstandverlaging en zorgt ervoor dat er bijna jaarrond water in de geul staat. De oevers zijn flauw en variërend in breedte, zodat er aantrekkelijke habitats kunnen ontwikkelen voor rivier-gebonden flora en fauna. Het ondiepe, laagdynamische water voldoet aan de eisen van KRW. Voor de locatie van de geul is een afweging gemaakt tussen een zo groot mogelijke lengte, een minimale weerslag op de aanliggende agrarische gronden en een logische plek in de uiterwaard. In de lagere delen van de uiterwaard zijn nu vaak al (kavel)sloten aanwezig die kunnen worden opgenomen in het geulprofiel. Benedenstrooms van de bestaande Anskolk is dit principe goed toe te passen. De geul kan ter hoogte van 't Kleine Veer worden aangesloten. Bovenstrooms is de eigendomsituatie van de gronden in de uiterwaarden complexer en is er gekozen om de geul via de bestaande laagtes in het microreliëf relatief snel naar de IJssel te leiden.

In een latere fase zal dit traject nog verder worden uitgewerkt op basis van het grondbezit. De impact van de geul op de huiskavels vraagt hierbij in het bijzonder aandacht. In overleg met eigenaren wordt gekeken of eventuele nadelen voorkomen kunnen worden met technische maatregelen.

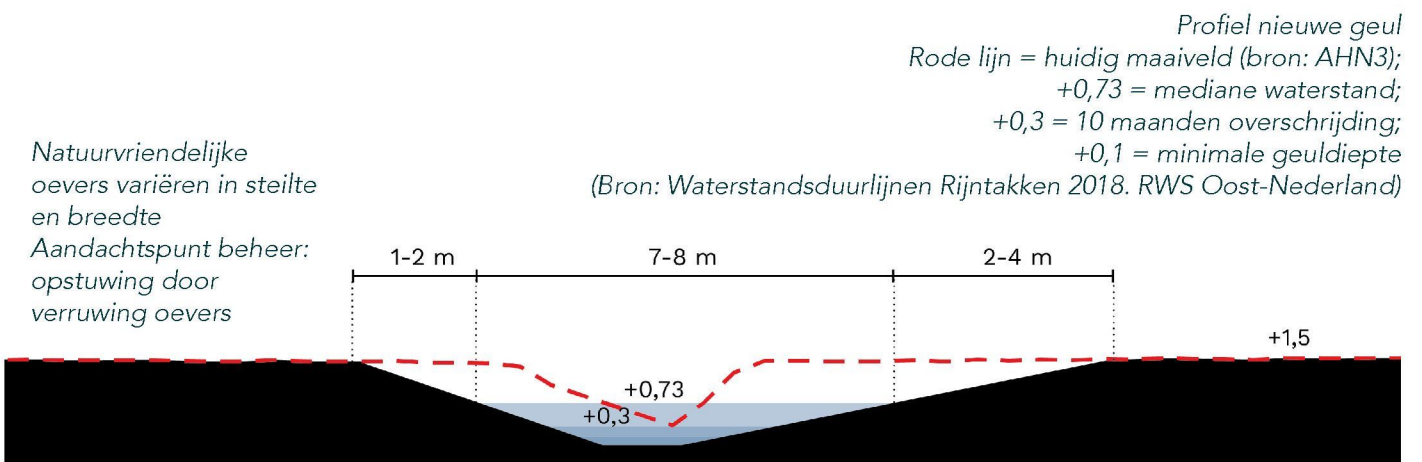
Gebruik van de geul voor recreatie moet voorkomen worden omdat dit kan leiden tot verstoring en overlast. Om te zorgen dat de KRW-geul niet toegankelijk wordt vanaf de IJssel moet er zowel bij de in- als uitstroom een maatregel zoals een drempel worden toegevoegd. De vormgeving hiervan moet rekening houden met inzanding, debiet bij hoog- en laagwater en de toegankelijkheid voor flora en fauna. De geul zorgt ervoor dat de oevers van de IJssel minder toegankelijk worden voor recreanten maar moet tegelijkertijd niet uitnodigen tot verplaatsing van het probleem.

W1 - ONTWIKKELRUIMTE

In de Homoet is het grootste deel van de grond in agrarisch gebruik en de maatregelen in dit deelgebied dienen hier rekening mee te houden. Zo is het behoud van watergangen en zoveel mogelijk grond voor landbouw een belangrijk uitgangspunt. Daarnaast is de agrarische activiteit ook een garantie voor het beheer van de uiterwaarden. Door de ligging van de bedrijven in de uiterwaarden zijn de mogelijkheden voor uitbreiding van erf of bedrijfsactiviteiten echter beperkt. De ontwikkelruimte zal ruimte bieden voor agrarische ondernemers om hun bedrijfsvoering rendabel te houden.

Uitsnede gebiedsplan met overzicht maatregelen rondom de nieuwe geul bij de Ankskolk

DE WETERINGZONE

De Veluwe Wetering is een vitale blauwe slagader in het gebied. Om ook in de toekomst droge voeten te kunnen houden in de Hoenwaard, krijgen de kades aan de noordoost zijde een upgrade. Aan de westkant maken we ruimte voor inundatienatuur langs natuurlijke oevers. Een extra verbinding met de IJssel zorgt ervoor dat de Weteringzone nog dynamischer wordt.

HUIDIGE SITUATIE

Vanaf het samenkomen van de Evergunne en Bottestrang is de Veluwe Wetering bedijkt door kades die de Homoet en het Opbroek droog en veilig houden. Aan de westzijde is de kade de begrenzing van de natuurvriendelijke graslanden van het Opbroek. Door de natuurlijke hoogte op de uitlopers van de Veluwe zijn de gronden daar beschermd tegen het hoge water. Aan de Homoetzijde blijft het water langer staan na hoog water door de lagere hoogteligging. De oevers langs de Wetering hebben veel verschillende verschijningsvormen: los en natuurlijk bij de

Belt en verder stroomafwaarts bij Hattem strak en cultuurtechnisch ingericht. De kade aan de oostzijde van de Wetering en het Apeldoorns Kanaal is een zwakke plek in de waterbeheersing in de Hoenwaard. De smalle, lage kade is niet meer bestand tegen steeds frequenter hoogwater op de IJssel en is al een aantal keer deels bezweken. Aan de reconstructie van de kade zijn nog een aantal andere vraagstukken gekoppeld. Zo is het herkenbare gemaal bij de Hoenwaardseweg ook aan vervanging toe en moet er rekening gehouden worden met een goede afwatering van de Homoet.

DOEL EN EISEN

Het uitgangspunt voor de nieuwe kade is dat deze toekomstbestendig, robuust en beheerbaar moet zijn volgens de hedendaagse richtlijnen. Dit betekent dat er flauwere taluds en bredere beheerpaden moeten worden toegevoegd. De nieuwe kade mag de agrarische activiteit in de Homoet niet teveel beperken door uit te gaan van beperkt ruimtebeslag en het behoud van watergangen.

Verruiming van het profiel van de wetering tussen de kades biedt mogelijkheden voor natuurlijke oevers voor de KRW en Natura 2000, waterstandverlaging en beheer door begrazing van schapen. Ter hoogte van de Belt is een extra aantakking op de IJssel meegenomen, die een bijdrage levert aan waterstandverlaging en natuurontwikkeling.

Bij het aanpassen van de kade moet rekening gehouden worden met het aanpassen van de bestaande bruggen, bereikbaarheid en vluchtroutes, recreatieve routes en de ruimtelijke kwaliteit van de kunstwerken.

MAATREGELEN

De aanpak van de Weteringzone bestaat uit de volgende individuele maatregelen:

- K1 en K2 - Toekomstbestendige oostkade
- K5 - Verlagen westkade voor waterstandverlaging en natuurontwikkeling
- N1 - Ontwikkelen inundatienatuur voor Natura 2000 en KRW
- W1 - Toekomstbestendig gemaal in de Hoenwaard
- G3 - Verbinden van de Veluwe Wetering met de IJssel
- R1, R3 en R4 - Aanpassen van bruggen die Veluwe Wetering en Apeldoorns Kanaal kruisen

Impressie van de oostkade bovenstrooms bij het gemaal, met een zicht richting De Belt.

K1 EN K2 - TOEKOMST BESTENDIGE OOSTKADE

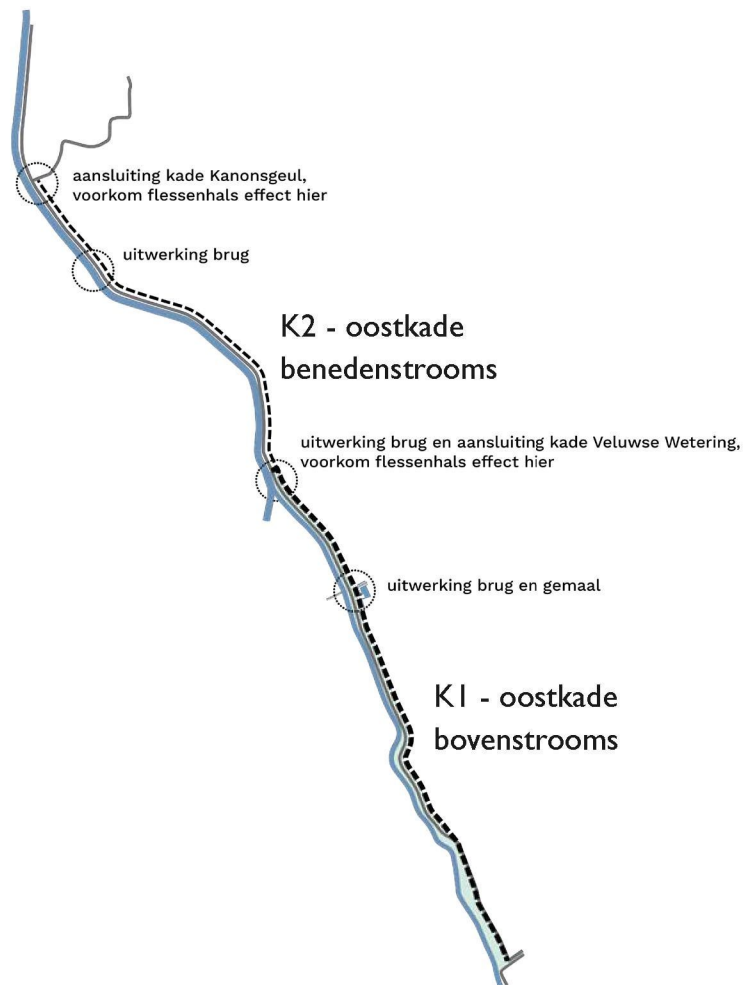
De oostkade is in slechte staat. De kade zal toekomstbestendig, robuust en beheerbaar moeten worden voor een droge en veilige Homoet. Binnen het huidige smalle en steile profiel is een robuuste en beheerbare kade niet mogelijk. Het profiel zal altijd breder worden maar wordt binnen de gestelde technische eisen wel zo compact mogelijk ontworpen. Aanvullende constructies boven op de bestaande constructies (bijvoorbeeld damwanden) worden niet toegepast in deze situatie in verband met de hoge kosten en beperkte duurzaamheid op lange termijn. Om de nieuwe kade beheerbaar te maken, worden de taluds vormgegeven met een helling van 1:3. Er wordt er tenminste één beheerpad toegevoegd aan het profiel dat breed en stevig genoeg is voor hedendaags beheermateriaal. Tot slot ligt er een opgave om de afwatering van de Homoet nader te beschouwen omdat de bestaande watergangen, duikers en regelwerken beïnvloed worden door een verplaatsing van de kade.

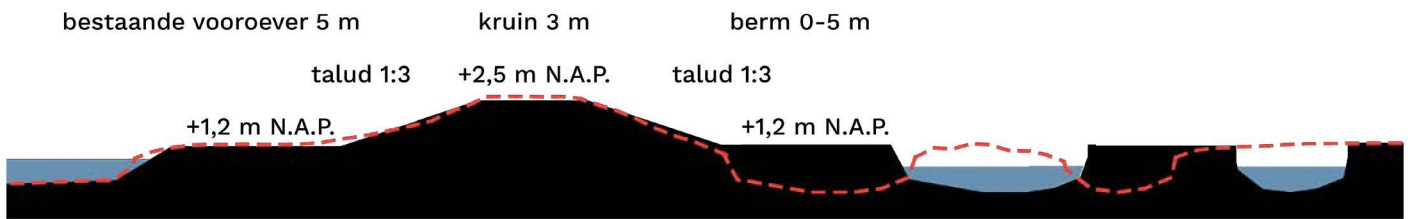
K1 - TOEKOMSTBESTENDIGE OOSTKADE - BOVENSTROOMS

Bovenstrooms van het gemaal is er geen damwand geslagen in de kade en is er in het huidige profiel op een aantal plekken een bredere vooroever aanwezig die ruimte biedt voor een natuurlijke oever, agrarisch medegebruik of een buitendijks beheerpad. Er zijn nog meerdere modellen mogelijk, variërend van een compacte kade tot een brede kade. Doordat de breedte van de vooroever in de huidige situatie al varieert, ontstaat er de mogelijkheid om in natuurlijke oevers variatie aan steilheid en (geïsoleerde) plas-dras situaties te introduceren. Aan de noordzijde van dit traject sluit de kade aan op het gemaal en de brug, welke in een latere fase zorgvuldig vormgegeven moet moeten. Aan de zuidkant rond de kade af richting het oosten in de oeverwal van de Homoet. Op dit deel staat veel vegetatie waar rekening mee moet worden gehouden in de definitieve uitwerking.

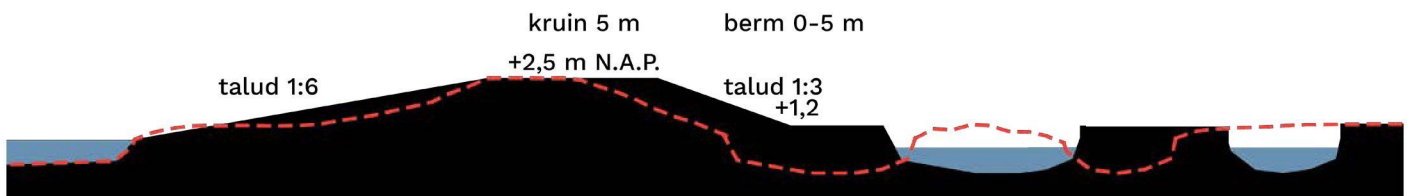
K2 - TOEKOMSTBESTENDIGE OOSTKADE - BENEDENSTROOMS

Benedenstrooms van het gemaal is recent een damwand aangebracht aan de waterlijn die behouden blijft. De ruimte voor een natuurlijke oever is hierdoor beperkt. Aan de overzijde ligt de Wiessenbergsche Kolk die verschillende natuurwaarden herbergt. De kade zelf ligt dicht op de Wetering en daardoor heeft verplaatsing van de kade potentie voor waterstandsverlaging, met een beheerpad en agrarisch medegebruik. Het medegebruik vraagt wel afstemming met het huidige wandelpad op de kade. Zo zal het uitlaten van honden niet samengaan met grazende schapen of natuurlijke oevers.

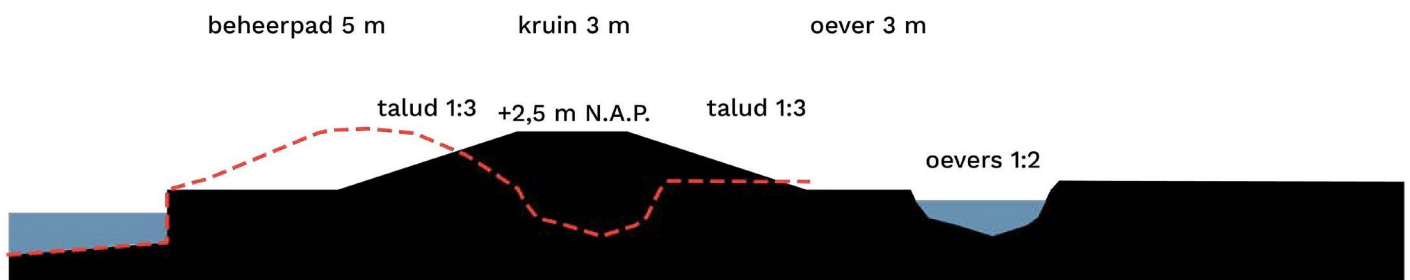
Profiel K1 bovenstrooms, compacte kade

Profiel K1 bovenstrooms, brede kade

Impressie kade bij Hattem

Profiel K2 benedenstrooms

K5 EN N1- VERLAGEN WESTKADE EN ONTWIKKELEN NATURA 2000 DOELEN

De gronden achter de westkade zijn in het zuidelijke deel in agrarisch gebruik en in het noordelijke deel reeds omgevormd tot natuur. Deze factor is doorslaggevend in de keuze voor een verlaagd kadeprofiel tot 50 cm boven maaiveld. Met een lagere westkade zal het Opbroek bij hoogwater op de IJssel iets eerder mee gaan stromen maar blijft gebruik voor landbouw of natuur ook mogelijk.

De natuurambitie voor het Opbroek is in lijn met de doelen voor Natura2000 en bestaat uit de ontwikkeling van kievitsbloemhooilanden en dotterbloemhooilanden en de ontwikkeling van leefgebieden voor de kwartelkoning en porseleinhoen. Net als overstromingsgraslanden die passen bij de ambities van KRW gedijen deze doeltypen bij regelmatige, laagdynamische overstroming. Dit wordt mogelijk door een lagere westkade. Daarnaast wordt er aan het nieuwe kadeprofiel een iets flauwere oever toegevoegd die ook aan de waterzijde voor natuurvriendelijke condities zorgt. Het is belangrijk om de waterhuishouding van het Opbroek voor natuur en landbouw in de uitvoeringsfase nader te beschouwen zodat voor beide functies goede condities blijven bestaan. De agrariërs in het Opbroek kunnen betrokken blijven bij de aanleg en het beheer van de natuurgebieden.

G3 - VERBINDEN VAN DE VELUWSCHE WETERING MET DE IJSSEL

Op een aantal plaatsen in de Hoenwaard worden kolken, plassen en weteringen verbonden met de rivier. Dit heeft als doel de waterkwaliteit te verbeteren en de benodigde waterstands daling bij hoogwater op de IJssel te behalen. Tussen de Homoet en het Oever is er onder de bestaande kade ruimte om zo'n verbinding te leggen door middel van een geul. De geul wordt zo veel als mogelijk aangelegd in een bestaande laagte in het microreliëf en via een bestaande poel in de uiterwaarden.

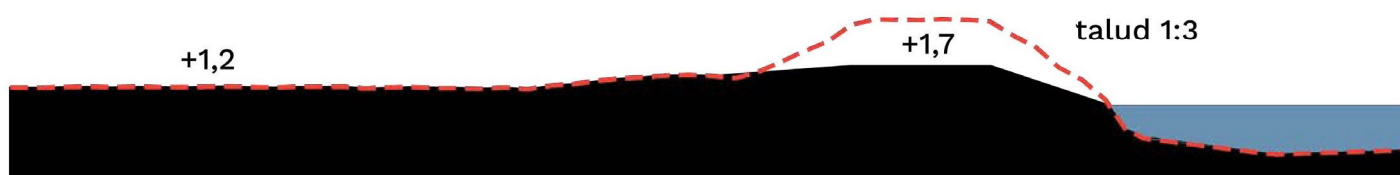
Het geulprofiel is ondiep met flauwe oevers, die kunnen variëren in breedte en steilte aan de zuidzijde. Met de variatie in profiel kan een interessante gradiënt met de te ontwikkelen oibossen worden gerealiseerd. Bij de doorsnijding van de oeverwal is de geul maximaal 3 meter breed. Een regelwerk zorgt ervoor dat de watergang niet permanent in verbinding staat met de IJssel waardoor de geul een laag-dynamisch en geïsoleerd karakter krijgt. Dit is aantrekkelijk voor flora en fauna en voldoet daardoor aan de eisen voor een KRW-geul. De positie en dimensies van de duiker en het regelwerk moeten in een latere fase verder uitgewerkt worden.

Dotterbloemhooiland

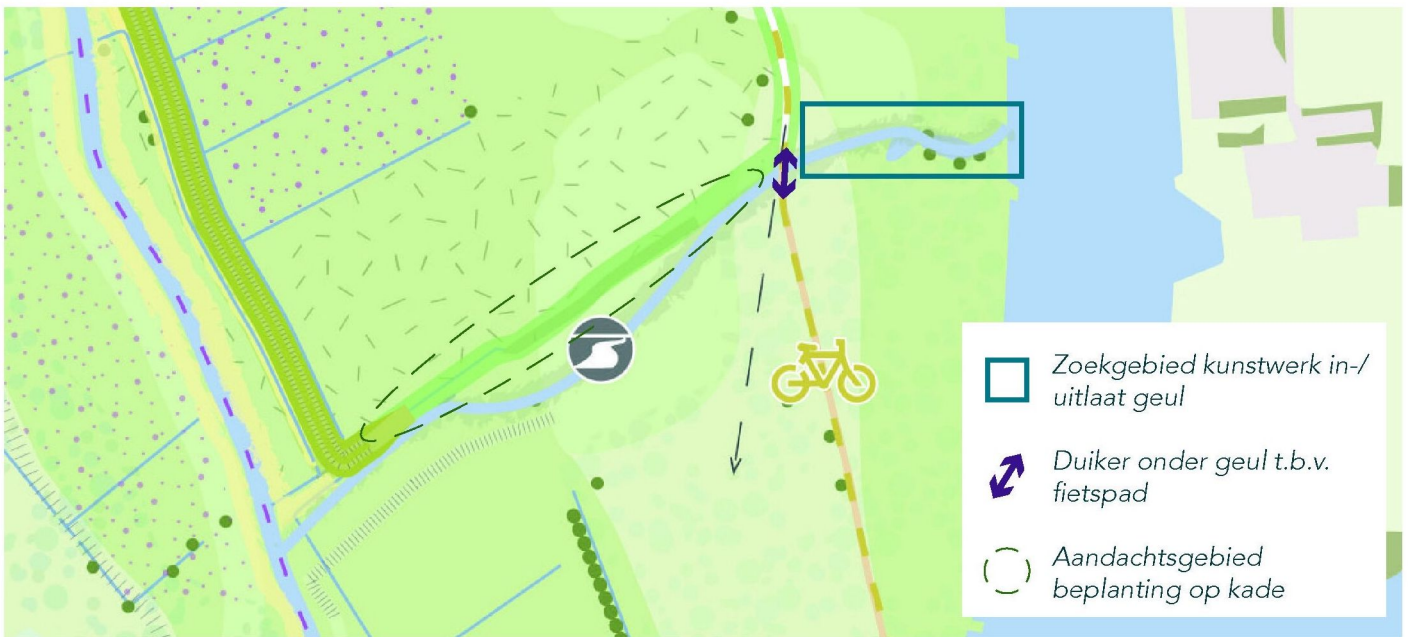

Porseleinhoen

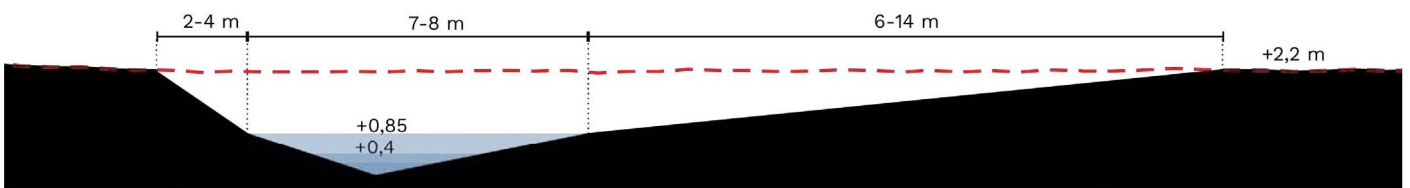

Profiel westkade. Huidige maaiveld wordt verlaagd tot 50 cm boven het omliggende maaiveld en er wordt een flauwere oever toegevoegd

Uitsnede gebiedsplan met overzicht maatregelen rondom de nieuwe geul tussen de rivier en de Wetering

Profiel geul tussen Wetering en IJssel. Aan zuidzijde een natuurvriendelijke oever met variatie in steilte en breedte

Impressie van het fietspad over de geul.

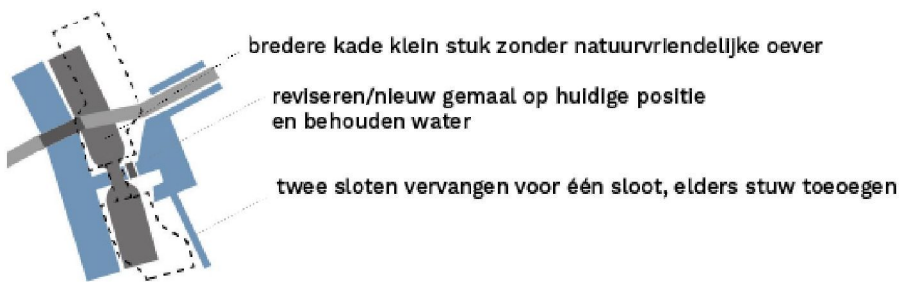
W1 - TOEKOMSTBESTENDIG GEMAAL IN DE HOENWAARD

Het gemaal in de Hoenwaard is verouderd en zal in lijn met de kadeversterking vernieuwd of gereviseerd worden. Dit kan zowel op de bestaande plek van het kunstwerk, als op een nieuwe plek in lijn met de teruggelegde kade. De keuze voor hoe het gemaal wordt aangepakt is nog niet gemaakt. Afhankelijk van de gekozen strategie zal er een nieuwe aansluiting op de kade gemaakt moeten worden die ook effect heeft op de brug die ter hoogte van de kade de Wetering kruist. Voor die aansluiting zijn twee modellen ontwikkeld. In de planuitwerking wordt dit nader uitgewerkt. Aandachtspunten voor het uitwerken zijn de toegankelijkheid van de kade en de brug voor landbouwvoertuigen en recreanten en het behoud of aanpassen van de sloten voor ontwatering. Het huidige bedieningsgebouw van het gemaal is heeft iconische waarde en een rol als oriëntatiepunt in de Hoenwaard. Bij de uitwerking van de maatregelen rondom het gemaal is het belangrijk hier aandacht aan te besteden.

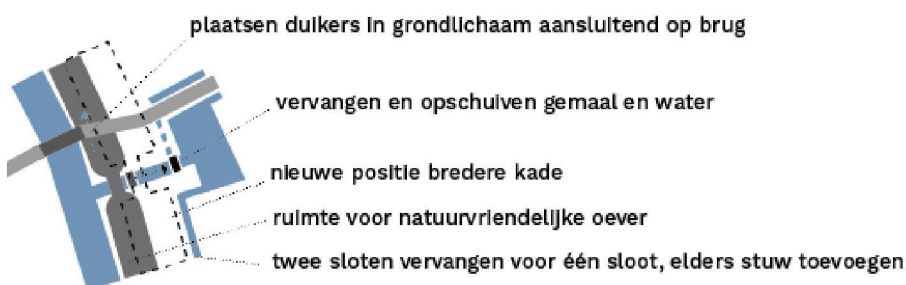
R1, R3 EN R4 - BRUGGEN OVER DE WETERING

Doordat de oostkade verplaatst zal moeten worden sluiten de bestaande bruggen niet goed aan op de kade. Een belangrijk aandachtspunt is daarnaast dat de bruggen geen flessenhals mogen veroorzaken bij hoogwater op de IJssel. Er ligt dus een opgave om de bestaande bruggen aan te passen. De bestaande bruggen vormen belangrijke schakels in de ontsluiting van het gebied en liggen veelal op een historische locatie. Daarnaast biedt het aanpassen van de bruggen ook kansen voor een impuls op het gebied van ruimtelijke kwaliteit. Er moet in de uitwerkingsfase per brug gekeken worden wat technisch gezien de beste mogelijkheden zijn op basis van de gewenste ruimtelijke kwaliteit en het beschikbare budget. Ook zal er gekeken worden of er extra rustpunten langs het klompenpad gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast kan er gekeken worden of het uitkijkpunt op het Bastion versterkt kan worden door middel van onder andere een informatiepunt over het gebied.

ONTWERPKEUZE A

ONTWERPKEUZE B

Ontwerpkeuzes voor de positie van het gemaal t.o.v. de kade en Wetering

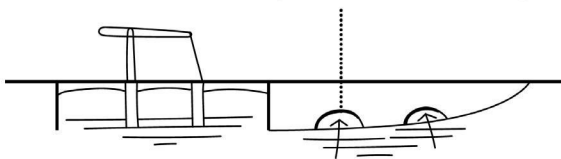

Bedieningsgebouw gemaal

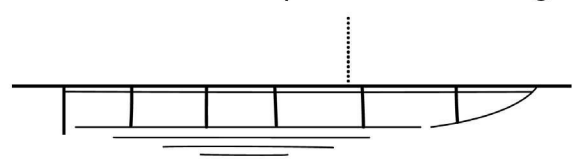

Uitsnede gebiedsplan met locatie gemaal en overzicht locaties bruggen in Weteringzone

plaatsen duikers in grondlichaam

plaatsen nieuwe brug

Ontwerpkeuzes voor het aanpassen of vervangen van de bruggen over de Wetering

R1- Hoenwaardseburg bij Hattem

R4 - Brug bij het gemaal

R3 - Voetgangersbrug langs het Apeldoorns Kanaal

Het Bastion over het Apeldoorns Kanaal (bij R3)

HET KLOOSTERBOS EN DE BELT

Het Kloosterbos en De Belt bevinden zich op de overgang van hoog en droog naar laag en nat. In andere woorden: een uitgelezen plek om oobos te ontwikkelen. Het waardevolle agrarisch cultuurlandschap krijgt hierdoor de omlijsting die het verdient.

HUIDIGE SITUATIE

Het Kloosterbos en de Belt liggen op de uitlopers van de Veluwe in de Hoenwaard. Aan de westzijde wordt het gebied geflankeerd door het Apeldoorns Kanaal en aan de oostzijde door de Veluwse Wetering, Evergunne en Bottestrang. De bodem is zandig en aan de randen is de hogere ligging ten opzichte van de omgeving goed beleefbaar. Deze natuurlijk hoogte zorgt er ook voor dat er in dit gebied geen kades nodig zijn om droge voeten te houden. De bezoeker vindt hier een kleinschalig cultuurlandschap, met af en toe een lang zicht richting het stroomdal van de IJssel.

Het deelgebied is voornamelijk in agrarisch gebruik maar het aantrekkelijke landschap trekt ook recreanten. Langs het kanaal liggen landgoed De Hezenberg en Klooster Hulsbergen verscholen in de bossen. Een aantal van de percelen in het gebied zijn omgevormd tot agrarische natuur in lijn met de status van de Hoenwaard als Natura2000 gebied.

DOEL EN EISEN

Het Kloosterbos en de Belt lenen zich voor een grote variatie aan natuurdoelen, van droog tot nat. In aansluiting op de bestaande bospercelen wordt er locaties gezocht voor de ontwikkeling van robuuste eenheden hardhout ooibos. De vastgestelde Natura 2000 richtlijnen gelden hier als het uitgangspunt. Door de bossen op de hoge delen van het gebied te plaatsen dragen ze niet bij aan opstuwing en wordt de landschappelijke beleving versterkt. De bossen zijn onderdeel van de bestaande verbindingzone tussen de Veluwe en de IJssel.

Tussen de bospercelen door moet er ook in het Kloosterbos en de Belt ruimte blijven voor agrarische activiteit. Dat betekent dat er in de uitwerkingsfase rekening gehouden moet worden met het behoud van voldoende percelen, toegangen tot percelen en behoud van watergangen.

MAATREGELEN

De ontwikkeling in het Kloosterbos en de Belt bestaat uit de volgende individuele maatregelen:

- O3 t/m O6 - Ontwikkeling van ooibossen op hoge gronden
- N2 en N3 - Natuurontwikkeling binnen Natura 2000 doelen, GNN en in samenwerking met agrariërs.
- w2 en w4 - Ontwikkelruimte voor bewoners en ondernemers

Impressie van het agrarisch cultuurlandschap van De Belt, met op de horizon de nieuwe ooibossen

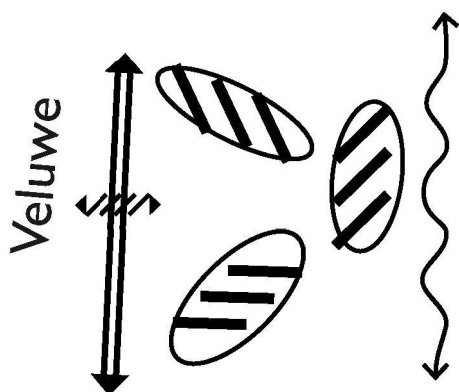

O3 T/M 06 - OOIBOS ONTWIKKELEN

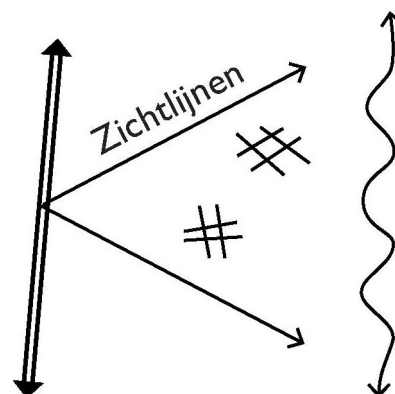
Ooibossen zijn zeldzaam in Nederland en in de loop der tijd vrijwel overal verdwenen. In de Hoenwaard wordt expliciet gekozen voor het ontwikkelen van hardhoutooibossen met eiken, essen en iepen op de hoge gronden in het gebied. In het gebied bestaan de hoge gronden uit zowel de aan de rivier gelegen stroomruggen als dekzandruggen en -vlaktes die als uitlopers van de Veluwe de Hoenwaard inprikken. De bossen overstromen daardoor niet vaak en kunnen zich ontwikkelen tot bijzondere groeiplaatsen voor zeldzame planten en dieren. Deze habitats zijn van extra toegevoegde waarde doordat de bossen bijdragen aan een robuuste verbinding tussen bos en rivier. In het Kloosterbos en de Belt sluiten de ooibossen aan op de bestaande bospercelen zodat er robuuste eenheden ontstaan. Tussen de percelen door blijven de zichtlijnen naar het stroomdal zoveel als mogelijk behouden. De grotere bossen accentueren de hoge delen in het landschap en maken het microreliëf leesbaarder vanuit de omgeving.

N2 EN N3 - RUIMTE VOOR NATUURONTWIKKELING

Wat betreft de GNN-opgaven worden er voornamelijk beheerafspraken gemaakt met de grondeigenaren om zo een gevarieerd leefgebied voor flora en fauna te creëren. Doordat de verruwing van de natuur extra opstuwing bij hoogwater op de IJssel met zich meebrengt kan niet overal de gewenste vegetatieklasse gerealiseerd worden. Voor de meeste percelen wordt een vegetatieklasse van 90/10 aangehouden. Er wordt in overleg met de grondeigenaren en agrariërs gekeken of het beheer aangepast kan worden om de gewenste vegetatieklasse te realiseren.

Ontwerpprincipe robuuste eenheden

Ontwerpprincipe zichtlijnen

Ooiboslocaties op geomorfologische ondergrond van de Hoenwaard. Alle ooibospercelen bevinden zich op een oeverwal of rivierduin. Op de agrarische percelen wordt ingezet op agrarisch natuurbeheer

Volwassen hardhoutooibos

Hardhoutooibos met bosrank op een oeverwal /rivierduin

HET OEVER

In 't Oever is er gezocht naar een gezonde balans tussen water, natuur en agrarische activiteit. In de Marlerwaarden wordt de voormalige zandwinplas aangetakt op de IJssel, maar blijft deze slechts in gebruik voor flora en fauna. Samen met agrariërs wordt gekeken naar de mogelijkheden voor het realiseren van GNN en gebieden met door hen beheerd landschap en natuur.

HUIDIGE SITUATIE

Op de oeverwallen in het zuidelijkste gedeelte van de Hoenwaard ligt 't Oever, een agrarisch cluster in een natte en natuurlijke omgeving. Binnen een kade die is aangelegd voor de hoogwatergeul liggen in een kleinschalig open landschap een klein aantal agrarische ondernemers. In de Marlerwaarden is in het verleden zand gewonnen en als resultaat er nu nog een grote geïsoleerde plas bij de rivier. Het beheer rondom de plas zorgt ervoor dat deze luw is en gebruikt kan worden voor vogels en andere flora en fauna. Wanneer je door het deelgebied heen fietst of wandelt is

het microreliëf van het uiterwaardenlandschap goed beleefbaar en kom je her en der kleine landschapselementen tegen, zoals heggen en kolken. Ten westen van de oeverwal stromen de Bottestrang en Evergunne, twee watergangen die samenkomen in de Veluwe Wetering en het landschap een kleinschalig en romantisch karakter geven. In het verlengde van de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld is het landschap open en zijn er lange zichten vanaf de kades de uiterwaard in.

DOEL EN EISEN

Om de doorstroming bij hoogwater te bevorderen worden de Marlerwaarden via een geul aangetakt op de IJssel. In de geul worden KRW-doelen gerealiseerd en daarom zijn geul en plas niet bereikbaar voor recreanten en vaarverkeer. Op de hoge delen van de oeverwal is er ruimte voor hardhoutooibos. Voor verdere realisatie van de Natura2000 en GNN doelen in het gebied wordt er met de aanwezige agrariërs gewerkt aan natuurinclusief beheer van hun percelen en het in stand houden van de bestaande ruimtelijke kwaliteiten van het deelgebied. Langs de Bottestrang en Evergunne kan er in een later stadium gezocht worden naar maatregelen die bijdragen aan verdere waterstandverlaging en natuurontwikkeling.

MAATREGELEN

De ontwikkeling van 't Oever bestaat uit de volgende individuele maatregelen:

- G4 - eenzijdig aantakken van plas in Marlerwaarden op IJssel, met KRW-waardige geul
- O2 - ontwikkeling van hardhoutooibos op de oeverwal
- N4 en N5- Realiseren van GNN en Natura 200 natuur in samenwerking met agrariërs
- w1 - bieden van ontwikkelruimte aan bewoners en ondernemers

Impressie van het fietspad over de geul vanaf de Henwaardseweg richting 't Oever, met op de achtergrond het te realiseren ooibos

G4 - AANTAKKEN GEUL MARLERWAARDEN

Op een aantal plaatsen in de Hoenwaard worden kolken, plassen en weteringen verbonden met de rivier. Dit heeft als doel de waterkwaliteit te verbeteren en waterstands daling bij hoogwater op de IJssel te behalen. De geul in de Marlerwaarden sluit aan op de voormalige zandwinplas die niet gebruikt mag worden door recreanten vanaf het water of vanaf het land. Hiervoor moeten in een latere fase maatregelen worden ontworpen, zoals een drempel of ketting of het beperken van de breedte en toegankelijkheid van de geul. Wel liggen er meekoppelkansen voor natuurontwikkeling in de plas wanneer de oevers worden aangevuld met het gewonnen sediment uit de geul. Deze aanvullende maatregel vraagt om aanvullend onderzoek in de uitvoeringsfase omdat er geen informatie bekend is over de kwantiteit en kwaliteit van het sediment.

Het realiseren van G4 volgens de uitgangspunten levert een geul van circa 500 m lang op, exclusief de lengte van de bestaande plas. Daarbij wordt onderstaand profiel toegepast met flauwe oevers en jaarrond water zodat de geul kan bij kan dragen aan de KRW-doelen voor de Hoenwaard. In het gebiedsplan is zoveel mogelijk uitgegaan van de bestaande watergangen en laagtes in het landschap. Toch zal de nieuwe geul ruimtebeslag hebben op landbouwgrond. Dit ruimtebeslag zal in de uitwerking verder kunnen worden geminimaliseerd en/of gecompenseerd.

O2 - OOIBOS ONTWIKKELEN

In 't Oever worden er hardhoutooibossen voorgesteld op de oeverwal die deels aansluiten op bestaande opgaande beplanting. Er kan een gradient ontstaan van de reeds aanwezige natte natuurgebieden naar het relatief hoge en droge ooibossen. De eerder aangeduide ooiboslocatie O1 is komen te vervallen in verband met het weidevogelleefgebied in de Homoet dat zich binnen 500 meter van het voorziende ooibosperceel bevindt.

N4 EN N5 - RUIMTE VOOR NATUURONTWIKKELING

Wat betreft de GNN-opgaven worden er voornamelijk beheerafspraken gemaakt met de grondeigenaren om zo een gevarieerd leefgebied voor flora en fauna te creëren. Doordat de verruwing van de natuur extra opstuwning bij hoogwater op de IJssel met zich meebrengt kan niet overal de gewenste vegetatieklasse gerealiseerd worden. Voor de meeste percelen wordt een vegetatieklasse van 90/10 aangehouden. Er wordt in overleg met de grondeigenaren en agrariërs gekeken of het beheer aangepast kan worden om de gewenste vegetatieklasse te realiseren.

Profiel geul Marlerwaarden

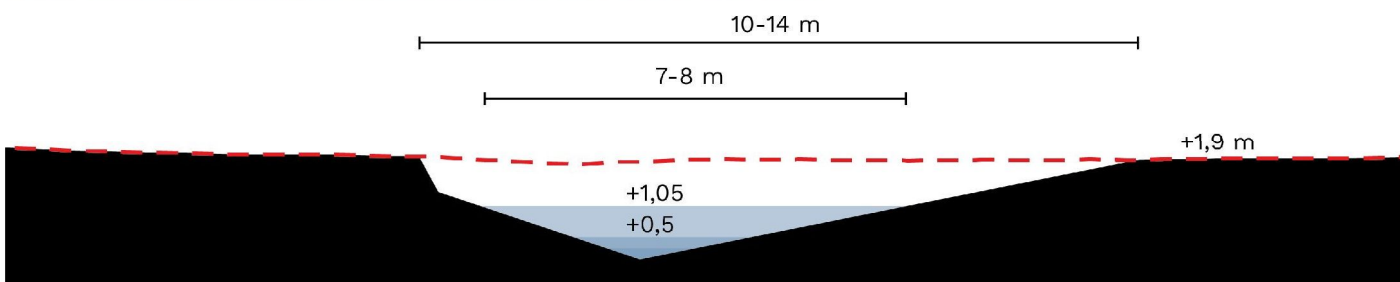
Rode lijn = huidig maaiveld (bron: AHN3);

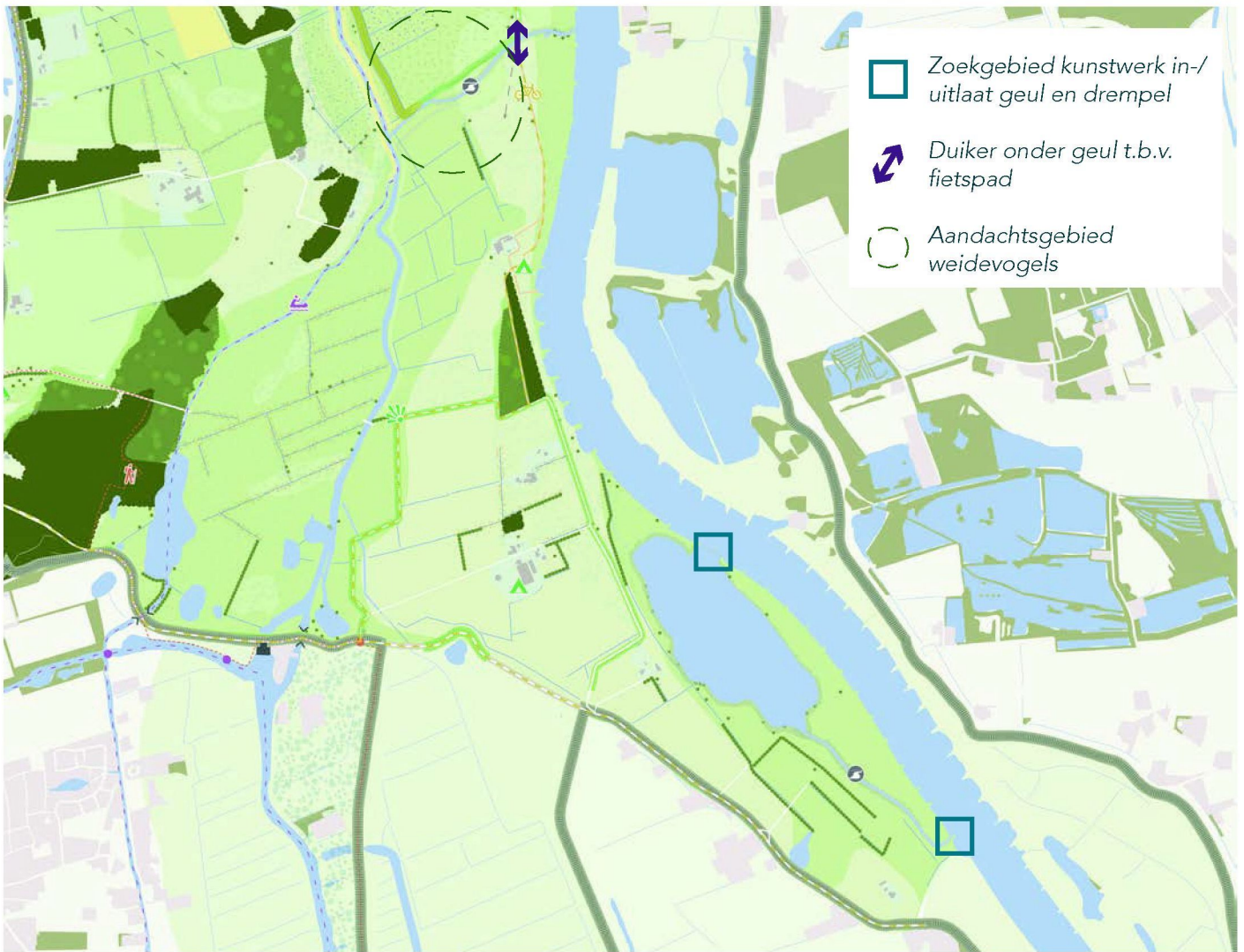
+1,05 = mediane waterstand;

+0,5 = 10 maanden overschrijding;

+0,3 = minimale geuldiepte

(Bron: Waterstandsduurlijnen Rijntakken 2018. RWS Oost-Nederland)

Uitsnede gebiedsplan met locaties voor kunstwerk voor in- en uitlaat van geul, en het aandachtsgebied voor weidevogels

Het gebiedsplan voor de Hoenwaard richt zich op een integrale aanpak waarbij het draait om het creëren van meerwaarde voor alle partijen; voor zowel de betrokken overheden als de eigenaren en bewoners. Kortom, het plan biedt voor iedereen wat. Door deze integrale aanpak zijn verschillende opgaven met elkaar verbonden, ze versterken elkaar maar zijn ook sterk van elkaar afhankelijk. Dit proces is amen met de gebiedspartners en betrokken bewoners en ondernemers doorlopen. Het resultaat is een gezamenlijk en zo breed mogelijk gedragen gebiedsplan als basis voor realiseerbare projecten.

GEBIEDSGERICHTE BENADERING

In de gekozen benadering staat het gebied centraal. Het Hoenwaard 2030 proces is vanaf het begin van de verkenning in de 'geest van de Omgevingswet' aangepakt en is daarmee een voorloper. Geen traditionele insteek maar een open proces met ongewis resultaat in een gezamenlijke zoektocht met overheden, gebiedspartners en bewoners. Alle belangen en opgaven zijn op tafel gelegd en deze zijn in 2018 vertaald tot het toekomstperspectief 'Levendige Hoenwaard'.

Wat de gebiedsgerichte benadering ook betekent, is dat overheden meedenken met een 'ja, mits' grondhouding in plaats van een toetsende 'nee, tenzij' grondhouding. Dit vraagt een andere aanpak van de overheidsorganisaties en ambtenaren, die voor andere gebiedsopgaven een inspiratie kan zijn. De bestuurders willen met het concreter maken van het toekomstperspectief 'Levendige Hoenwaard' het hoge ambitieniveau en de betrokkenheid uit het gebied vasthouden. Daarmee is de Hoenwaard een voorbeeldproject voor velen, zowel qua inhoud als proces.

BREDE BETROKKENHEID OMGEVING

Vanaf begin 2020 werkt het projectteam Hoenwaard 2030 aan het gebiedsplan als uitwerking van de toekomstvisie Levendige Hoenwaard. Bij het opstellen van dit gebiedsplan vinden we het belangrijk om bewoners, ondernemers, omwonenden en andere belangstellenden te betrekken. Iedereen kon en kan op verschillende manieren meedenken en meepraten over deze uitwerking tot gebiedsplan. Als gevolg van de coronapandemie en bijbehorende maatregelen hebben we ook voor andere vormen dan alleen fysieke bijeenkomsten moeten kiezen. Veel betrokkenen hebben in deze periode hun inbreng kunnen leveren en voelen zich actief betrokken bij dit proces. Het projectteam is daar blij mee en het helpt ons de plannen aan te scherpen en verder te brengen.

PARTICIPATIEPROCES

In verband met coronacrisis en bijbehorende maatregelen hebben we de communicatie en afstemming voor dit project anders ingericht dan aan het begin 2020 bedacht. We geven hieronder een overzicht van het participatieproces in 2020.

WWW.HOENWAARD2030.NL

Voor dit project is een eigen projectwebsite opgericht. Op de website houden we iedereen op de hoogte van het verloop van het gebiedsproces en de laatste stand van zaken over het gebiedsplan.

INTERACTIEVE KAART

In plaats van de fysieke inloopbijeenkomst die in maart gepland stond hebben we een interactieve kaart op de website geplaatst. Belangstellenden konden daar de uitwerking en maatregelen zien, inclusief een toelichting van verschillende werkgroepleden. Deze kaart is honderden keren bekeken en via de infoknop is op maat informatie verstrekt.

NIEUWSBRIEF HOENWAARD2030

Met enige regelmaat versturen we een nieuwsbrief over de plannen van Hoenwaard 2030. Gemiddeld zo'n drie keer per jaar verspreiden we de nieuwsbrief huis aan huis in het plangebied en digitaal aan degenen die zich hiervoor hebben aangemeld. De nieuwsbrief bevat de laatste informatie over het project en geeft aan op welke manier u inbreng kan leveren op de plannen.

WERKGROEP HOENWAARD2030

Voor het project is een werkgroep opgericht. Aan deze werkgroep neemt een vertegenwoordiging uit het gebied deel en de betrokken overheden. Samen werken zij aan het gebiedsplan door inbreng te leveren aan het projectteam via de reguliere vergaderingen. Ook zijn er diverse ateliers gehouden om een bepaald onderwerp te verdiepen, bijvoorbeeld recreatie, landbouw en natuur. De werkgroep zorgt ervoor dat alle argumenten en verschillende belangen op tafel komen. Deze informatie is een belangrijk onderdeel van de bestuurlijke besluitvorming.

HUISKAMERGESPREKKEN

Gedurende de zomer heeft het projectteam met een aantal direct betrokken ondernemers en grondeigenaren een huiskamergesprek gevoerd. We hebben gesproken over de kansen en de gevolgen van de plannen voor de individuele situatie. De gesprekken helpen het projectteam met het verder uitwerken van de plannen en om alle consequenties goed te overzien. Bij het plannen van de gesprekken kijken wij in eerste instantie naar bewoners, ondernemers en grondeigenaren waar de maatregelen een mogelijk direct effect hebben.

INLOOPAVONDEN

In september 2020 hebben we een aangepaste opzet van de inloop georganiseerd. Deze inloop is zo ingericht dat alle geïnteresseerden hun inbreng hebben kunnen leveren. Op 24 en 28 september fysiek via één-op-één gesprekken op het gemeentehuis in Hattem. Op 25 september via digitale één-op-één gesprekken. De inloop is goed bezocht en er zijn veel verschillende reacties binnengekomen.

BESTUURLIJKE BETROKKENHEID

Bij het opstellen van het gebiedsplan hebben we de bestuurlijke verantwoordelijkheid meegenomen door een bestuurlijke begeleidingsgroep (BBG) met de vertegenwoordigers van de betrokken overheden. In 2020 en 2021 is deze BBG viermaal bijeen geweest om de koers van het gebiedsplan uit te zetten en afwegingen mee te geven voor de maatregelen.

TOEKOMST

We willen het hoge ambitieniveau en de betrokkenheid uit het gebied vasthouden in de komende fasen. Dat geldt voor zowel de bestuurders van de overheden, als voor eigenaren, ondernemers en bewoners. Dit vraagt een heel actieve en open opstelling van het projectteam dat zich bezig gaat houden met de uitwerking van het gebiedsplan en de realisatie. Hoe dit precies gaat zal de komende tijd duidelijk gaan worden. Uitgangspunt is de integrale benadering in de 'geest van de Omgevingswet', met een brede betrokkenheid uit de omgeving. Daarmee is en blijft ook in de komende fasen de Hoenwaard een voorbeeldproject voor velen, zowel qua inhoud als proces.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

DE HOENWAARD

Om te weten waar we heen gaan, moeten we ook begrijpen waar we vandaan komen. Hoe ziet de Hoenwaard er uit en wat is het huidige toekomstperspectief?

Dit hoofdstuk bevat de volgende punten:

- Hoenwaard in de context van de Sallandse IJssel
- Kenschets van de Hoenwaard (plangebied)
- De karakteristieke deelgebieden van de Hoenwaard
- Thematische uitwerking huidige situatie van de Hoenwaard op basis van de volgende thema's:
  1. Landschap en cultuurhistorie
  2. Landbouw
  3. Natuur
  4. Rivier- en watersysteem
  5. Wonen, werken en recreatie

SALLANDSE IJSSEL

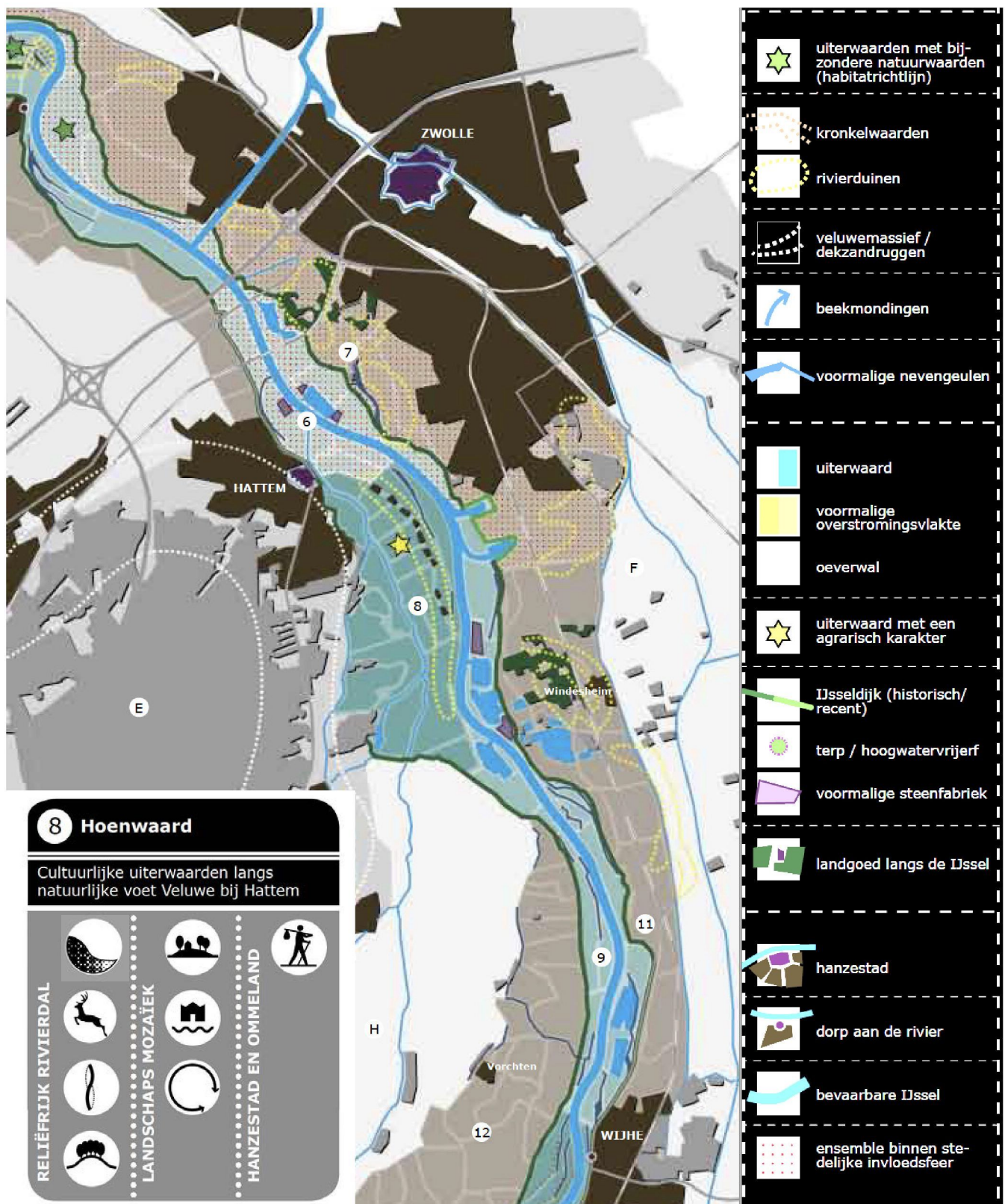
De IJssel heeft een opvallend kleinschalig en afwisselend karakter. Dit uit zich in een vrij diep ingesneden, smalle, meanderende rivier in een breed rivierdal omgeven door kleinschalige zandlandschappen. Het culturele landschap wordt gekenmerkt door de vele landgoederen, de Hanzesteden met markante historische rivierfronten en de uiterwaarden met een gevarieerd en veelal agrarisch karakter. Door deze grote variatie is de IJssel op te delen in vier deeltrajecten met elk hun eigen karakteristieken, zoals te lezen in de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel (2007):

- Boven IJssel van Arnhem tot Dieren
- Midden IJssel van Dieren tot Deventer
- Sallandse IJssel; ten noorden van Deventer
- IJsseldelta; na Zwolle

De Hoenwaard maakt deel uit van het karakteristieke landschap van de Sallandse IJssel. De Sallandse IJssel heeft grotendeels het karakter van een licht slingerende rivier met een breder stroomdal dan bovenstrooms. Het landschap langs de rivier bestaat uit oeverwallen met daarachter de komgebieden. In de uiterwaarden zijn oude nevengeulen in de vorm van hanken terug te vinden. Kenmerkend zijn ook de kleinschalige reliëfelementen in de vorm van rivierduinen. Landbouw is tot op de dag van vandaag een belangrijke drager binnen dit landschap. Weteringen vormen de leidende structuren binnen de open landbouwgebieden.

De Hoenwaard ligt nabij Hattem tussen het Veluwe Massief en het benedenstroomse deel van de Sallandse IJssel. Nergens aan de IJssel staat het gehele komgrondgebied onder invloed van overstromingen vanuit de IJssel en komen deze overstromingen tot aan de flanken van de Veluwe. Wel in de Hoenwaard.

Kaart ligging Hoenwaard in de beneden IJssel (Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel, 2007)

DE HOENWAARD

De Hoenwaard zoals we die hier hanteren is het buitendijkse gebied dat wordt begrensd door het Apeldoorns Kanaal, Kloosterweg/Werverdijk, IJssel en Kerkhofdijk. De Hoenwaard heeft van oudsher een agrarisch karakter. Op verschillende plekken zijn oude akkercomplexen terug te vinden welke te herleiden zijn tot aan de Vroege Middeleeuwen. Vanaf de vroege middeleeuwen tot nu is er binnen het plangebied volop gesleuteld aan het landschap om gronden te beschermen tegen overstromingen en het gebied te ontwateren op de IJssel. De weteringen en kolken in de Weteringzone zijn hierbij een leidende structuur in het landschap geworden.

De Hoenwaard bestaat uit vier karakteristieke deelgebieden van de Hoenwaard: Weteringzone, Homoet, De Belt en Kloosterbos, Oever en Kromholt.

WETERINGZONE

De weteringzone kenmerkt zich door gegraven waterlopen, waarvan de leigraaf als eerste is gegraven in de vroege middeleeuwen, vervolgens de Veluwsewetering, de Evergunne, de Bottenstrang en de Grift. De waterlopen in de weteringzone spelen een cruciale rol in het watersysteem van de Hoenwaard. Daarnaast hebben ze een belangrijke betekenis voor natuur en (extensieve) recreatie.

HOMOET

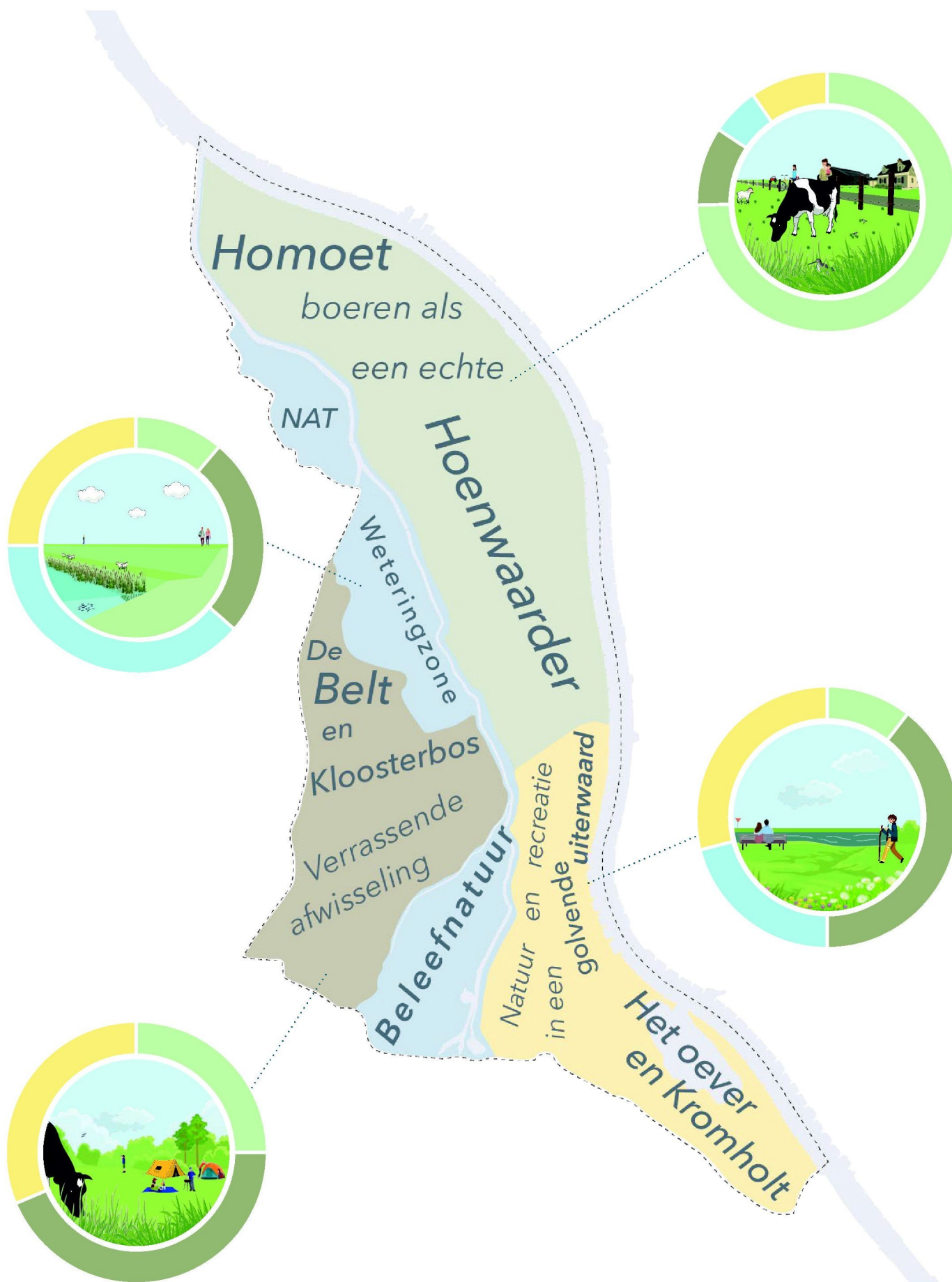
Tegenwoordig is het agrarische karakter nog sterk terug te vinden in de verschillende deelgebieden. De Homoet vormt een overgang van gemeenschappelijke weidegronden naar uitplaatsingsboerderijen vanuit Hattem, met het bebouwingslint aan de Hoenwaardse weg. In de Homoet is de Anskolk te herleiden naar een voormalige hank uit de 16e eeuw. De Homoet heeft een open en weids karakter, met af en toe zicht op de IJssel vanaf de Hoenwaardse weg.

DE BELT EN KLOOSTERBOS

Het deelgebied De Belt en Kloosterbos was vermoedelijk het eerst bewoonde deelgebied binnen de Hoenwaard met buurtschappen zoals de Hezenberg omdat dit deelgebied gekenmerkt wordt door hogere denksandgronden. Het landschap is hier kleinschaliger met begroeiing zoals het Kloosterbos, wat het karakter heeft van een binnendijks bos.

OEVER EN KROMHOLT

Het Oever en Kromholt wordt gekenmerkt door oude akkercomplexen met meidoornhagen. Ook zijn hier restanten van zandafgravingen te vinden. Het reliëf in dit deelgebied gecombineerd met het agrarische karakter zorgt voor een klassiek IJsellandschap.

Karakteristieke deelgebieden van de Hoenwaard

LANDSCHAP EN CULTUURHISTORIE

Het landschap van Veluwe tot IJssel is gevormd door verschillende natuurlijke processen. Het IJsseldal is ontstaan door landijs dat zich verplaatste en materiaal naar de zijkanten opstuwde.

Vervolgens hadden erosieprocessen door wind en water grote invloed op het landschap, waardoor bijvoorbeeld dekzandruggen, zandopduikingen en beekdalen zijn ontstaan. De komgebieden en de oeverwal zijn ontstaan doordat de rivier de IJssel regelmatig overstroomde. Na de bedijking (vanaf de 14de eeuw) is de natuurlijke vorming van het rivierenlandschap min of meer tot stilstand gekomen. Alleen de uiterwaarden kennen nog natuurlijk dynamiek. Het buitendijkse gebied, inclusief de ingepolderde uiterwaard van de Hoenwaard is het gebied waar de rivier tot op de dag van vandaag invloed heeft. Een groot deel van het gebied overstroomt regelmatig bij hoog water van de IJssel.

De Hoenwaard dankt haar unieke ligging en het huidige gevarieerde landschap aan deze ontstaansgeschiedenis. De Hoenwaard ligt in een hoogwaardige natuurlijke en landschappelijke omgeving op de overgang van hoog (Veluwe) naar laag (IJssel). De overgang van de kleinschaligheid van de flanken van de Veluwe naar de grotere schaal van het open IJsellandschap is hier goed zichtbaar.

Het landschap op de flank (kampenlandschap) is gevarieerd, door de afwisselende aanwezigheid van dorpen (waaronder Heerde), landgoederen, dekzandruggen, beekdalen en heideontginningen. Kenmerkend zijn het Kloosterbos, waar in het verleden het klooster Hulsbergen heeft gestaan, en de Hezenberg. Samen met de Belt kenmerkt het landschap zich door een mozaïek van weilanden en akkers op de lage vlakte en bossen, historische boerderijen en een landgoed op de hoge ruggen.

Het uiterwaardenlandschap overstroomt regelmatig door de rivier. Het heeft een microreliëf bestaande uit oude geulen, stroomruggen en ophogingen. Om de lage delen van het gebied geschikt te maken voor landbouw zijn de Veluwse Wetering, de Bottestrang en de Evergunne parallel aan de rivier aangelegd en is zo een weteringenlandschap gevormd. In de uiterwaarden zijn in de loop van de tijd aan de Hoenwaardse weg, die op een rivierrug

ligt, meerdere huizen gebouwd. Dit zijn boerderijen die uit het centrum van Hattem naar deze plek zijn overgebracht. De vruchtbare, kalkrijke gronden van de uiterwaarden zijn al eeuwenlang in gebruik als weiland. Het is een open weidelandschap waarin hier en daar, op de hogere koppen en ruggen, enkele percelen bouwland voorkomen.

In het verleden zijn op veel plaatsen meidoornhagen geplant als veekering en voor boeren-geriefhout. Door de aanwezigheid van kaden, heggen, bossen en uitgeklaide laagten heeft deze zone een afwisselend karakter. Deze elementen zijn structuurbepalend. Hoewel de landbouw in de uiterwaard niet heel intensief is, zijn deze kwaliteiten toch voor een groot deel vervlakt.

Met de aanleg van de IJsseldijk is de rivier voor een groot deel aan banden gelegd. In het zuiden vormen de gronden van het dekzandgebied een natuurlijke waterkering. De rivier heeft bij hoog water, sporen achter gelaten in het landschap, zoals de Anskolk. De Zwarte Kolk en de Wiessenbergsche Kolk zijn overblijfsels van vroegere dijkdoorbraken. De IJsseldijk is een sterk structurend element dat tevens goed zicht biedt op het landschap.

In de Middeleeuwen werd, waar nu het Apeldoornsch Kanaal ligt, het riviertje de Grift uitgegraven. Het Apeldoorns kanaal is in 1829 gegraven voor de scheepvaart. Het Apeldoorns Kanaal snijdt in een rechte lijn door het landschap, langs de voet van de Veluwe. Het kanaal van Hattem naar Apeldoorn werd aangelegd in de tijd van zeilschepen. Om wind te houden werd de omgeving van het kanaal opengehouden. Later, toen de wind niet meer nodig was, zijn in de oorspronkelijk meer besloten gebieden weer bomen teruggeplaatst. In 1962 is het kanaal voor de scheepvaart gesloten. Het Apeldoorns kanaal is door zijn scheepvaart- geschiedenis cultuurhistorisch interessant en waardevol.

Voor dijkversterkingen en andere bouwprojecten is zand gewonnen in de Hoenwaard. Dit heeft geleid tot grote zandwinplassen, zoals de Wiessenbergerkolk en de Marlewaarden.

LANDBOUW

Het landbouwkundige gebruik van de Hoenwaard kent een lange geschiedenis. In het verleden is de Hoenwaard overgedragen aan de Hattemers. De gronden mochten gebruikt worden voor het weiden van vee van inwoners van de stad Hattem. De gemeenschappelijke weidegrond van de stadsboeren uit Hattem was door hagen verdeeld over een voor-, midden en achterdeel. Na 1953 werd toestemming verleend om boerderijen in de Hoenwaard te bouwen. Pas in 1974 werd de Hoenwaard definitief particulier bezit en verkaveld.

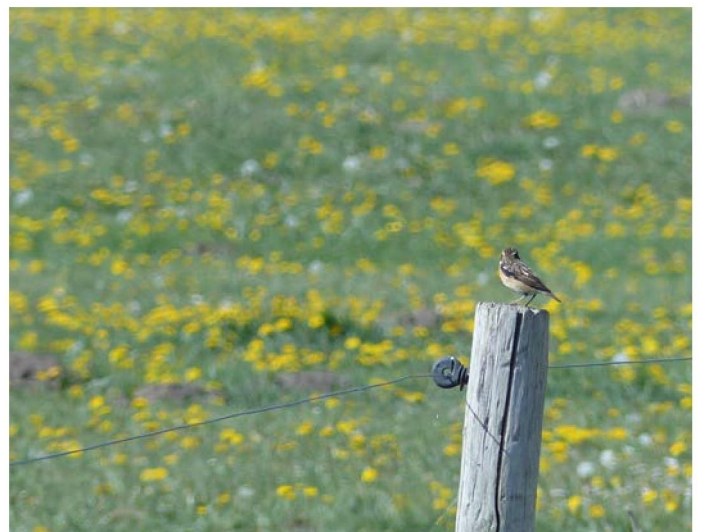
Tot op de dag van vandaag speelt de functie landbouw in de Hoenwaard een belangrijke rol. Vooral de melkveehouderij heeft een sterke positie in het gebied en is voor het behoud van graslanden en open landschappen van groot belang. De landbouw komt in de uiterwaarden steeds meer ten dienste van het landschapbeheer te staan. De uiterwaarden zijn grotendeels in agrarisch natuurbeheer, waarbij onder andere ingezet wordt op weidevogelbeheer. In dit gebied werkt de landbouw samen met Het Geldersch Landschap als terreinbeherende organisatie.

De landelijke tendens is dat steeds meer landbouwbedrijven verdwijnen en dat de resterende bedrijven steeds groter worden. Deze ontwikkeling is ook in dit gebied gaande.

Het grootste deel van de huiskavels in de Hoenwaard hebben momenteel een agrarische functie. De agrarische bedrijven in de Hoenwaard zijn divers. In het gebied zijn bedrijven die zich richten op de melkveehouderij, het houden van paarden, schapen en vleesvee. Ook zijn er grote verschillen in omvang, naast enkele grotere bedrijven zijn er veel kleine bedrijven met een beperkt aantal dieren. Een heel aantal van deze bedrijven zal op termijn stoppen. Zo is de inschatting dat op termijn nog drie tot vijf agrarische bedrijven in dit gebied actief zijn.

De bedrijven richten zich vaak ook op andere (neven) functies, bijvoorbeeld in de recreatieve sector of het natuur- en landschapsbeheer. In de Hoenwaard worden producten aan huis verkocht al dan niet in combinatie met een rustpunt. Sommige richten zich meer op natuurbeheer, zoals het beheer met Brandrode runderen en weidevogelbeheer. Soms schalen bedrijven op in andere sectoren zoals zorg of recreatie.

Bij stoppende bedrijven gaat het vaak om bedrijven met grote bebouwde oppervlaktes die dan leeg komen te staan. De onzekere invulling van deze gebouwen is een risico voor de leefkwaliteit en leefbaarheid van het gebied.

NATUUR

De lang geleden gevormde landschapsstructuren vormen nu veelal de basis voor de actuele natuurwaarden en potenties van het gebied. De hoge zandige stroomruggen van de kronkelwaarden vormen de meest waardevolle plekken voor de droge graslanden, de laagtes tussen stroomruggen staan onder invloed van rivierkwel en vormen een goede basis van waardevolle waterplantvegetaties. Verdere zijn de contactzones tussen de Veluwe en de IJssel van grote waarde voor de natuur. De Hoenwaard is een onderdeel van de ecologische Verbinding Veluwe - Sallandse Heuvelrug - Bentheim (Duitsland).

De Hoenwaard is door zijn ligging tussen de twee stuwwallen een geschikte overgang voor grote zoogdieren om over te steken van de Veluwe naar de Sallandse Heuvelrug. Het is een leefgebied van verschillende beschermde soorten. Door de vele gradiënten van droog naar nat is het een waardevolle uiterwaard voor natuur. De oeverwallen herbergen bijzondere natuur. Op de overgangen van hoog naar laag komen verschillende typen grasland voor, zoals de zeldzame glanshaver- en stroomdalgraslanden. Tegelijkertijd kent de uiterwaard ook een laagte, waar de Wetering doorheen stroomt. Hier bevinden zich van nature natte hooilanden, die bijzondere aantrekkingskracht hebben op weidevogels zoals grutto en tureluur. Op enkele plekken staan wilde kievitsbloemen. Tussen de IJssel en het Apeldoorns Kanaal ligt het natte natuurgebied de Wiessenberger Kolk.

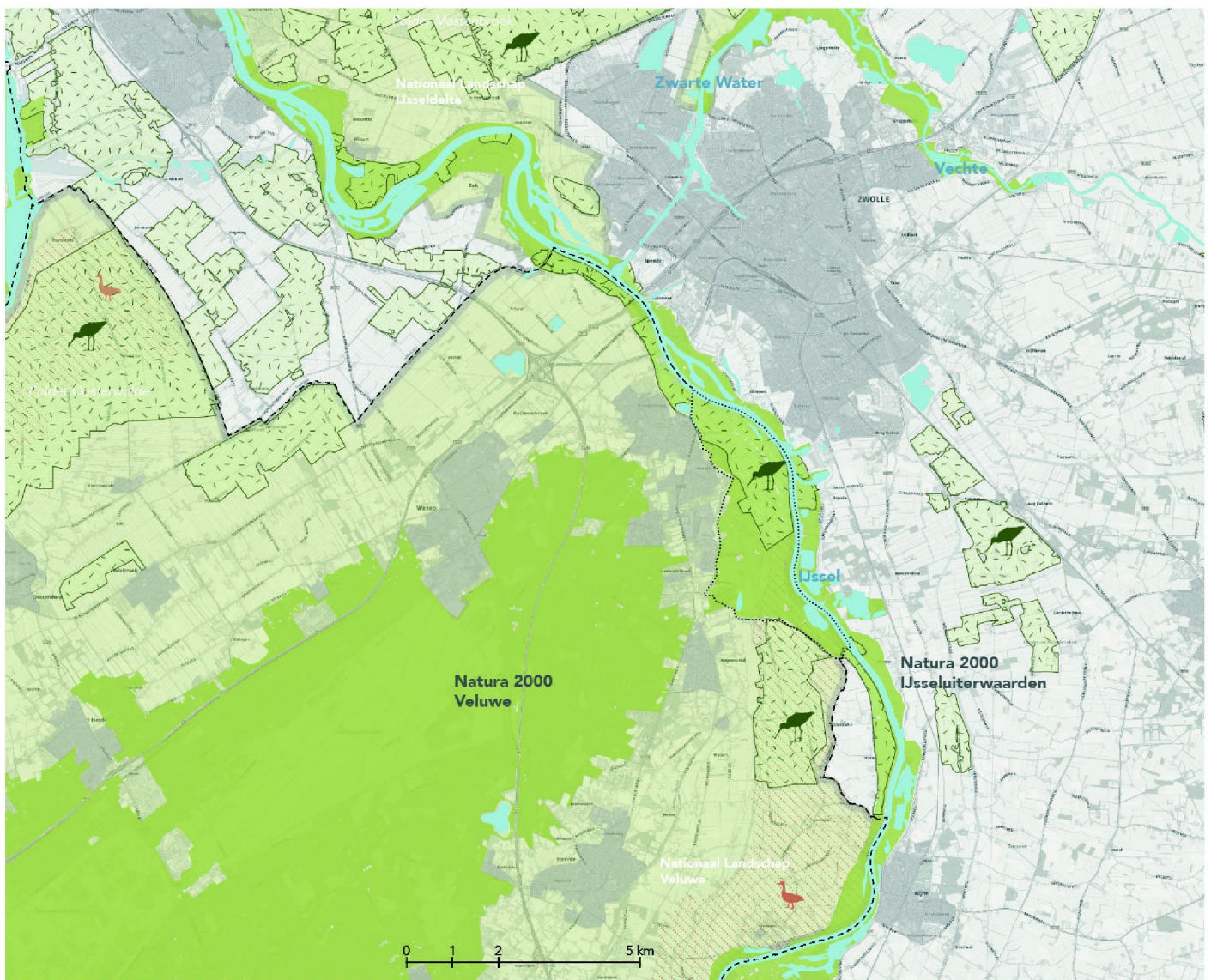
De gehele Hoenwaard is onderdeel van het Natura 2000-gebied Rijntakken. De Natura-2000 doelen richten zich op herstel en ontwikkeling van habitats en leefgebieden van diersoorten (Habitatsrichtlijn) en leefgebieden voor vogelsoorten (Vogelrichtlijn). Ook zijn grote delen van de Hoenwaard onderdeel van het Gelders Natuurnetwerk. In het beleid van de provincie is voor delen van de Hoenwaard de weidevogelstelling opgenomen.

De doelen richten zich op verschillende natuurdoeltypen, zoals droge soortenrijke schrale graslanden, stroomdalgraslanden, vochtige schraalgraslanden, zeggemoeras ten behoeve van krabbenscheer en een goede opvang van weidevogels en hun jongen. Een belangrijke doelstelling is de aanleg van hardhoutooibossen (eiken, essen, iepen). Dit natuurdoeltype is zeldzaam in Nederland en in de loop der tijd vrijwel overal verdwenen. Ooibossen worden op hooggelegen gronden aangeplant en kunnen zich ontwikkelen tot bijzondere groeiplaatsen voor planten en dieren.

De afgelopen jaren is al flink geïnvesteerd in het Gelders Natuurnetwerk. In periode 2016-2019 is circa 100 ha nieuwe natuur gerealiseerd door agrariërs en particulieren. Een deel van de nog niet gerealiseerde doelen zijn als ambitie opgenomen in de Levendige Hoenwaard. In de Hoenwaard moet nog circa 140 ha nieuwe natuur ingericht worden voor het Gelders Natuurnetwerk en voor Natura 2000 Rijntakken. De inrichting van nieuwe natuur is afhankelijk van de medewerking van particuliere eigenaren. De provincie wil het Gelders Natuurnetwerk (GNN) uiterlijk in 2025 afronden. De Hoenwaard is aangewezen als weidevogelgebied. In het gebied zijn een aantal percelen ingericht en geschikt gemaakt voor weidevogelbeheer. Met de betrokken eigenaren zijn hierover beheerafspraken gemaakt. Voor een duurzaam weidevogelgebied is uitbereiding en versterking nodig. Dit vraagt om een robuuste aanpak, gericht op het toewerken naar een grotere eenheid plas-dras.

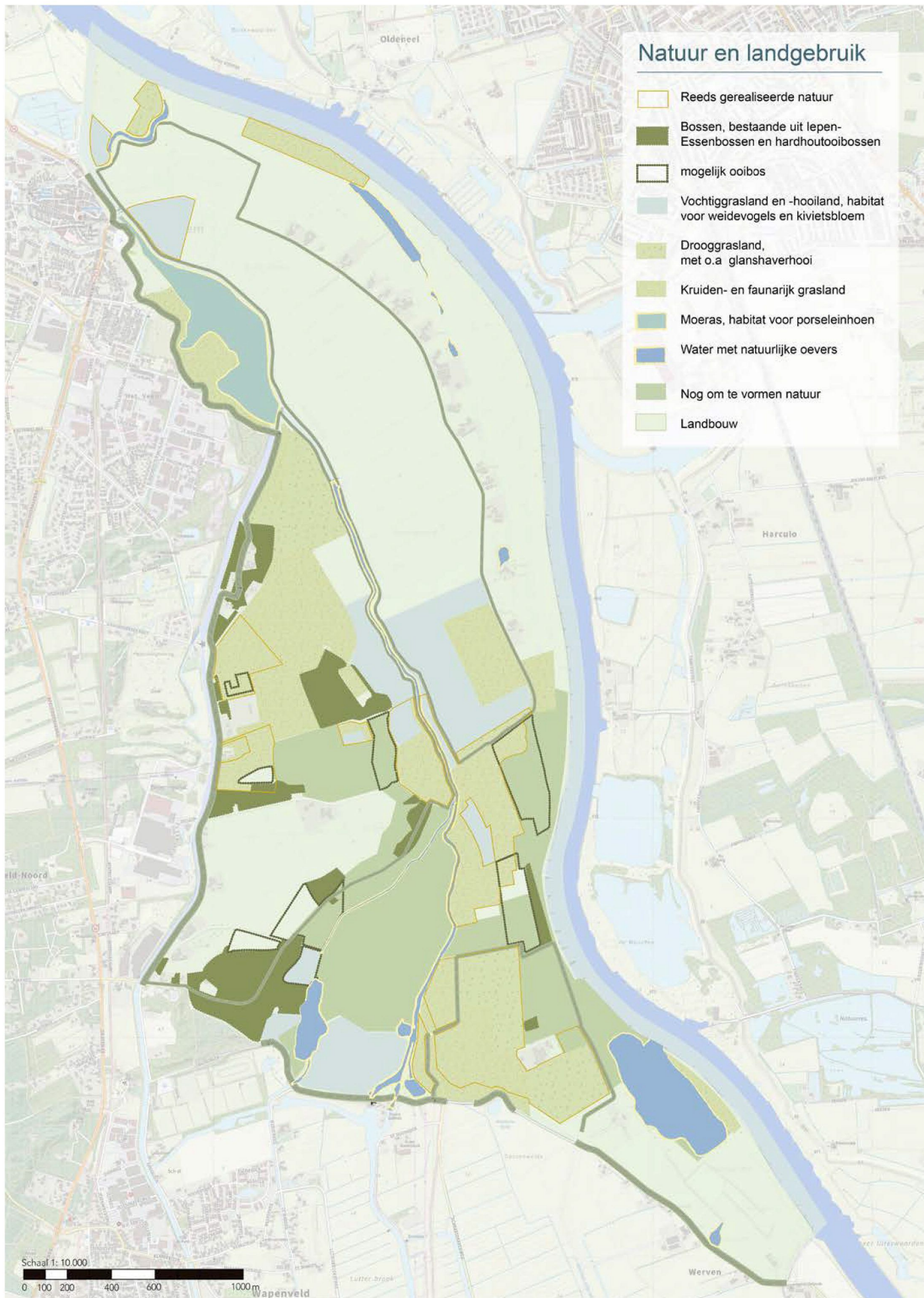
Het belang van deze natuurdoelstelling is in het participatieproces benadrukt. Gedurende het opstellen van dit keuzedocument en de komende periode wordt bekeken wat nodig is voor een meer robuuste inrichting. Daarbij wordt de samenhang tussen ooibos en weidevogelgebied meegenomen. Met betrokken partners wordt haalbaarheid en draagvlak verkend.

LEGENDA

- Natura 2000 gebied
- Weidevogelgebieden
- Ganzenrustgebieden
- Nationale landschappen
- Provinciegrenzen
- Gebiedsgrens Hoenwaard

De Levendige Hoenwaard biedt kansen voor het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit. Dit is een doelstelling van de Kader Richtlijn Water (KRW).

Een belangrijk onderdeel van KRW is het realiseren van stromend water. De rivier heeft vanwege waterveiligheid en scheepvaart steeds minder ruimte gekregen buiten de oevers van de hoofdgeul. Het terugbrengen van dynamiek tussen de hoofdgeul en de uiterwaarden is belangrijk. Door het aanleggen van meestromende geulen hebben vissen plek om te paaien of om op te groeien.

Het is echter moeilijk om meestromende geulen te realiseren, omdat deze vaak niet verenigbaar zijn met andere belangen. In de Hoenwaard doet de kans zich voor om geulen te realiseren en het gebied is hier uitermate geschikt voor. De beperkte fluctuatie in waterstand maakt het mogelijk om ondiepe meestromende geulen te ontwerpen.

Daarnaast is er raakvlak met het onderzoek van Rijkswaterstaat naar de mogelijkheden voor natuurvriendelijke oevers aan de IJssel. Deze maatregel zit niet in het gebiedsplan, aangezien RWS zelf de realisatie op zich wil nemen.

RIVIER- EN WATERSYSTEEM

Het buitendijkse gebied van de Hoenwaard staat onder het regime van de IJssel. De IJssel heeft in dit deel het karakter van een sedimenterende zandrivier met een slingerende loop. Vanuit haar huidige systeemkenmerken zou de noordelijke IJssel een rivier zijn met stromende nevengeulen, afgesneden strangen, zandplaten en zandige oeverwallen. Door de beteugeling van de rivier is spontane ontwikkeling van deze elementen niet meer mogelijk. Nevengeulen zijn in de vorm van verstilde hanken en strangen nog herkenbaar. De grootste is de Anskolk, of Hanskolk.

Bij de Hoenwaard snijdt de rivier de stuwwal van de Veluwe aan. Bepalend voor het watersysteem tussen Veluwe en IJssel is de inzigging van de neerslag op hogere delen, zoals de Veluwe en de hogere zandgronden (dek-zandruggen en oeverwallen). In de lager gelegen komgebieden tussen de Veluwe en IJssel komt dat water weer aan het oppervlak en treedt kwel op. Ook komt bij hoog water lokale kwel vanuit de IJssel voor.

Regenwater gevallen op de Veluwe stroomt deels via beken af naar de lagere komgebieden. Dit water komt uit in watergangen die in de komgebieden afstroomden in noordelijke richting. Veel beken ten noorden van Apeldoorn komen uit in de Grift en het Apeldoorns Kanaal. De Grift loopt direct ten westen van het Apeldoorns Kanaal. Alleen ten noorden van Heerde vallen Grift en kanaal met elkaar samen. Het stelsel van noord-zuid lopende weteringen voert het overige water naar het noorden af. De weteringen komen samen bij de IJssel ten zuiden van Hattem. Door Hoenwaard loopt de Veluwse Wetering, de Bottenstrank en de Evergunne. Om het gebied geschikt te maken voor agrarische gebruik is aan beide zijden van de Veluwse Wetering een kade gelegd. Op deze wetering komen de sloten van de Hoenwaard uit.

De zomerkades in de Hoenwaard bieden een beperkte bescherming tegen hogere rivierwaterstanden. De polder Hoenwaard bestaat uit twee delen, het westelijke deel van de Veluwse Wetering en het oostelijke deel. De twee delen van de polder staan met elkaar in verbinding met een duiker. Gemaal Hoenwaard regelt de waterhuishouding in het gebied. Het peilbeheer is met name gericht op de landbouw, de belangrijkste gebruiksfunctie in dit gebied.

Bij de Hoenwaard is een deel van de kade erg instabiel. Dit betekent dat er erg vaak reparatiewerkzaamheden nodig zijn. Daarnaast moet er ook regelmatig onderhoud worden gepleegd, zoals maaionderhoud. Door de instabiliteit kan de veiligheid van de kade niet volledig gegarandeerd worden. Bij hoogwater op de IJssel loopt de polder via de Veluwe wetering vol. Dit gebeurt wanneer het water over de zomerkades heen loopt. Bij hoogwater moet de Hoenwaard soms worden opengezet voor om voldoende tegendruk te zorgen, zodat de oostkade niet wegzakt. De kade heeft bovendien een hoog en smal profiel waardoor deze niet meer te beheren is. In het Toekomstperspectief Levendige Hoenwaard is afgesproken dat de oostkade versterkt moet worden. Een belangrijke reden hiervoor is het in stand houden van de agrarische percelen aan de oostkant van de Hoenwaard.

De Hoenwaard ligt in het uiterwaardengebied waar de regelgeving uit de beleidslijn grote rivieren geldt. In de afgelopen eeuwen is veel ruimte aan de rivieren ontnomen, met het gevolg dat de rivieren zijn ingeklemd tussen dijken die steeds hoger zijn gemaakt. Samen met de ongunstige verwachtingen over klimaatveranderingen en zeespiegelstijging, maakt dit duidelijk dat een duurzame bescherming tegen hoogwater, zowel nu als in de toekomst, hoge prioriteit moet houden.

De beleidslijn is erop gericht de veiligheid tegen overstromingen te waarborgen en de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. De beleidslijn heeft als doel de beschikbare afvoer- en bergingscapaciteit van het rivierbed van de grote rivieren te behouden en ontwikkelingen tegen te gaan die de mogelijkheid tot rivierverruiming door verbreding en verlaging feitelijk onmogelijk maken. Dit houdt in dat ontwikkelingen, bijvoorbeeld het toevoegen van bebouwing, alleen onder strikte voorwaarden mogelijk zijn.

Ten zuiden van de Hoenwaard is de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld aangelegd om de kans op overstromingen te verlagen. Bij extreem hoog water worden de kleppen onder de Tolbrug bij Veessen opengezet als het water over de kleppen komt. Dan stroomt de geul vol. De noordelijke punt van de geul (ten noorden van de Werverdijk) ligt in het plangebied van de Hoenwaard. In dit deel van de dijk is een uitlaatwerk geplaatst, waar het water uit de geul gecontroleerd uitstroomt in de Bottenstrank en Veluwe Wetering.

LEGENDA

Watergangen

- Status A
- Status B
- Status C

Waterkeringen

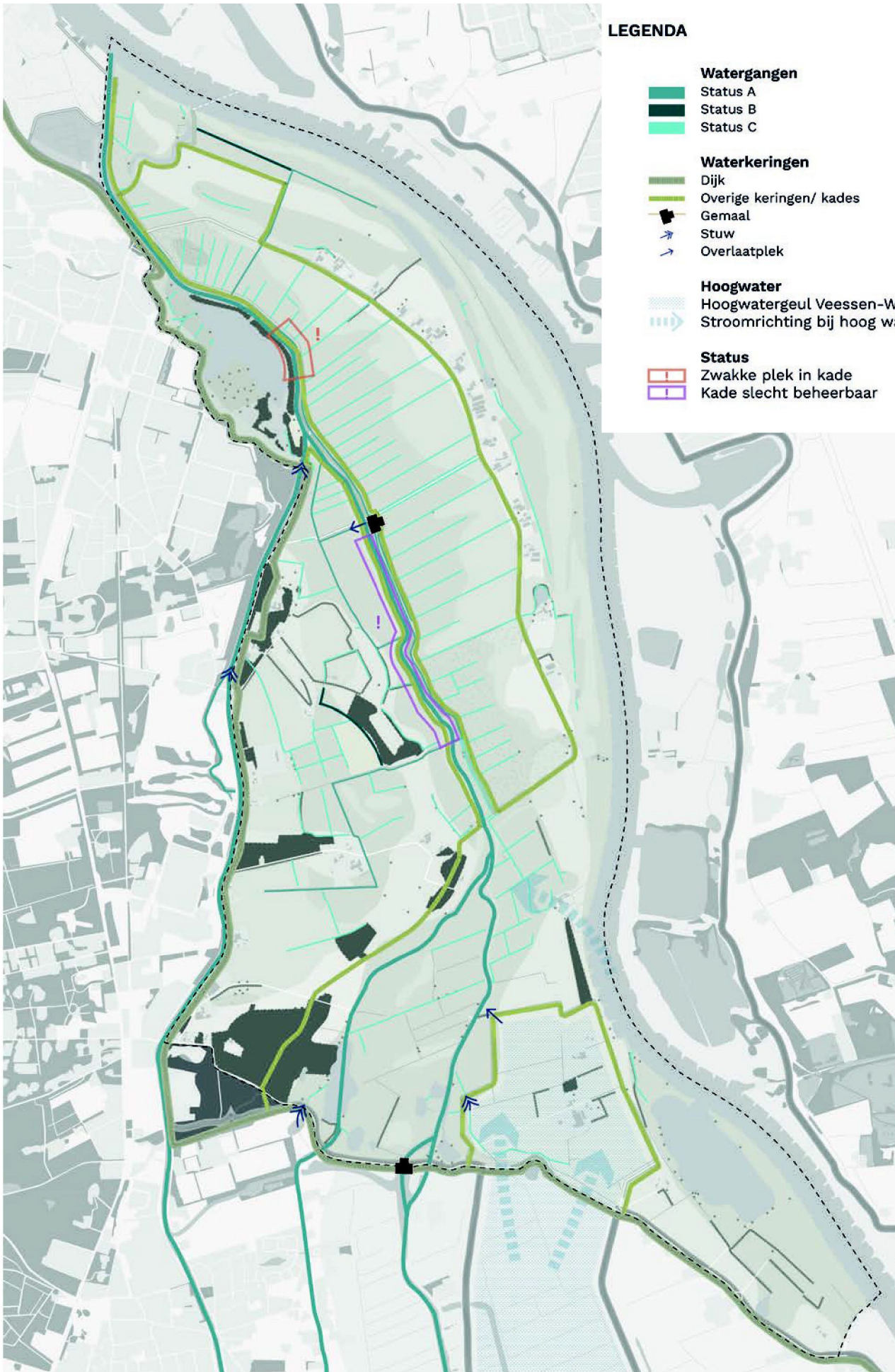
- Dijk
- Overige keringen/ kades
- Gemaal
- Stuw
- Overlaatplek

Hoogwater

- Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld
- Stroomrichting bij hoog water

Status

- Zwakke plek in kade
- Kade slecht beheerbaar

BIJLAGE 2

RIVIERKUNDIGE RUIMTE

Binnen het project Hoenwaard 2030 wordt gepraat over het realiseren van rivierkundige ruimte, maar wat is dat eigenlijk? En welke mogelijkheden brengt dit met zich mee? Dat lees je hier!

HOE IS ER TOT NU TOE NAAR RIVIERKUNDIGE RUIMTE GEKEKEN?

In het gebiedsplan Hoenwaard wordt gezocht naar ontwikkelruimte voor ondernemers en bewoners. Ontwikkelruimte die past binnen het toekomstperspectief Hoenwaard 2030. Het doel hiervan is dat de ondernemers in het gebied, waar na lange tijd vrijwel op slot te hebben gestaan, weer kunnen ontwikkelen, binnen de kaders van de wet. De Omgevingswet biedt kansen om op een gebiedsgerichte wijze voorafgaand in het gebiedsplan rivierkundige ruimte te regelen om ontwikkelruimte voor de toekomst te creëren. Het project Hoenwaard 2030 wordt gezien als een pilot voor deze nieuwe manier van werken. In dit hoofdstuk wordt dit toegelicht.

BELEIDSLIJN GROTE RIVIEREN

Belemmeringen in de ontwikkeling van het gebied komt voort uit het beleid en wetgeving die in Nederland is vastgesteld, o.a. in de Beleidslijn grote rivieren. Daar wordt er onderscheid gemaakt tussen riviergebonden en niet-riviergebonden functies in een uiterwaard. Riviergebonden activiteiten zijn verbonden met de rivier en haar functioneren. Voorbeelden van riviergebonden activiteiten zijn (zie voor een volledig overzicht de Beleidslijn grote rivieren):

- De realisatie van voorzieningen voor een betere en veilige afwikkeling van de beroeps- en recreatievaart;
- De bouw of wijziging van waterkrachtcentrales;
- De vestiging of uitbreiding van overslagbedrijven of het realiseren van overslagfaciliteiten, uitsluitend voor zover de activiteit gekoppeld is aan het vervoer over de rivier;
- De realisatie van voorzieningen die

onlosmakelijk met de waterrecreatie of extensieve uiterwaardrecreatie zijn verbonden;

- De realisatie van riviernatuur;
- De realisatie van voorzieningen die noodzakelijk zijn voor het agrarisch, landschappelijk of daarmee vergelijkbaar beheer van het rivierbed.

Wanneer riviergebonden activiteiten gerealiseerd worden dient men de opstuwing (waterstandstijging) die gecreëerd wordt op ruwweg dezelfde locatie te compenseren. Niet-riviergebonden activiteiten zijn niet gebonden aan de rivier en haar functioneren. Ze worden bij voorkeur binnendijs gerealiseerd om te stimuleren dat de rivier gebruikt wordt voor waarvoor ze bedoeld is. Voorbeelden van niet-riviergebonden activiteiten zijn (zie voor een volledig overzicht de Beleidslijn grote rivieren):

- Zonne- en windenergie, tenzij de activiteit niet redelijkerwijs buiten het rivierbed kan worden gerealiseerd;
- De realisatie van agrarische voorzieningen die niet noodzakelijk zijn voor het agrarisch, landschappelijk of daarmee vergelijkbaar beheer van het rivierbed;
- Verblijfsrecreatie in niet tijdelijke vorm;
- Woningen

Indien het toch nodig is, niet riviergebonden activiteiten te realiseren in de rivier, dan kan dat mits er per saldo meer ruimte komt voor de rivier. De daarbij behorende waterstanddaling mag eventueel op een andere locatie gerealiseerd worden.

TOEPASSING IN DE HOENWAARD

De Hoenwaard is een uiterwaard en dus geldt ook hier geldt de Beleidslijn grote rivieren. In de praktijk zal er in de Hoenwaard echter over het algemeen beperkt compensatie voor opstuwing plaats hoeven te vinden. Dit heeft te maken met de hoogteligging. De meeste locaties binnen de Hoenwaard waar activiteiten toegevoegd zullen worden liggen namelijk op hogere ruggen in het landschap (denk hierbij bijvoorbeeld aan het agrarische lint aan de Hoenwaardseweg). In de meeste gevallen zullen riviergebonden activiteiten in de Hoenwaard dus gerealiseerd kunnen worden zonder dat er compensatie nodig is. Niet-rivier gebonden activiteiten zullen in die gevallen alleen per saldo meer ruimte voor de rivier moeten realiseren. Het omvormen van een agrarisch bedrijfswoning naar een woonhuis zonder bedrijfsbestemming is een voorbeeld waar de beleidsregel geldt.

Het doel van het gebiedsplan is dat de ondernemers in het gebied weer kunnen ontwikkelen, zonder dat dit een negatief effect heeft op opstuwing in de IJssel bij hoogwater. Deze compensatie wordt op voorhand gerealiseerd door voldoende rivier verruimende maatregelen te treffen binnen het gebiedsplan. Dit houdt in dat een initiatiefnemer niet zelf zijn compensatie hoeft te realiseren.

Kortom, het is de doelstelling van het gebiedsplan om te voldoen aan de Bgr door vooraf ruimte te creëren voor ondernemers.

MAATREGELEN IN RELATIE TOT COMPENSATIE

Het karakteristieke landschap van de Hoenwaard bestaat uit een samenspel van landbouwfuncties, natuur en water en recreatief medegebruik. Om voldoende ruimte te bieden aan alle functies, inclusief de nodige ontwikkelruimte, is het noodzakelijk om gezamenlijk te komen tot een evenwicht tussen de verschillende functies in een samenhangend en integraal plan. Een belangrijk onderdeel daarbij is het realiseren van voldoende waterstand verlagende maatregelen. Deze maatregelen zijn nodig om waterstand verhogende effecten van andere maatregel te compenseren. Hierbij valt te denken aan het realiseren van bos, aan vegetatie met een hogere weerstand voor het stromende water dan dat er in de vegetatielegger staat, aan het verbeteren van een zomerkade (waar de vorm en ligging veranderd), enzovoort. Daarnaast ligt er een wens om ontwikkelingen in het gebied mogelijk te maken. Indien er sprake is van niet-riviergebonden functies, zoals benoemd in de Beleidslijn grote rivieren, dan vraagt het toelaten van zo'n ontwikkeling tenminste om 'per saldo meer ruimte voor de rivier'.

Activiteit	Compensatie	Per saldo meer ruimte voor de rivier
Riviergebonden (Ja, mits)	Ja, opstuwing dient op dezelfde locatie te worden gecompenseerd	Nee
Niet riviergebonden (Nee, tenzij)	Ja, opstuwing dient op dezelfde locatie te worden gecompenseerd	Ja, maar dit mag eventueel op een ander moment en op een andere locatie